ἐλεύθερα Γράμματα

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΖΩΝΤΑΝΗΣ ΣΚΕΨΗΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΚΑΘΕ ΣΑΒΒΑΤΟ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 68
(ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ "ΑΕΤΟΣ") ΤΗΛ. 21-081

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΑΘΗΝΑ, ΣΑΒΒΑΤΟ 19 ΜΑΪΟΥ 1945
ΤΙΜΗ ΔΡ. 60 —— ΑΡΙΘΜΟΣ 3

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΘΡ. ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ: Ἀπομόνωση
ΜΑΡΚΟΥ ΑΥΓΕΡΗ: Οἱ Ἐθνικές μας ἀξίες
Β. ΡΩΤΑ, Γ. ΛΑΜΠΡΙΝΟΥ: Τὸ δράμα τῆς κατοχῆς
Δ. ΦΩΤΙΑΔΗ: Ὁ Ἐθνικός μας Ὕμνος
ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ: Πνευματικὸ ἐμβατήριο
Κ. Ζ. Λαϊκὲς ἀφηγήσεις
ΗΛ. ΒΕΝΕΖΗ: Τουρκολίμανο
ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ: Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ «Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου»
ΜΕΛΠΩΣ ΑΞΙΩΤΗ: «Χὲρ Ντόκτορ»
ΗΛΙΑ ΕΡΕΜΠΟΥΡΓΚ: Ἡ τύχη τῆς Εὐρώπης
Ν. ΚΑΒΒΑΔΙΑ: Federico Garcia Lorca
ΑΠ. ΣΠΗΛΙΟΥ: Παράνομος μηχανισμός
Σελίδα τῶν νέων
ΑΓΓ. ΤΕΡΖΑΚΗ: Μιὰ παρτίδα σκάκι
ΓΡ. ΠΕΤΡΩΝΔΑ: Δημοκρατία καὶ «Νέο Σχολειό»
Κ. ΒΑΡΝΑΛΗ, Α. ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΥ, Γ. ΒΑΛΕΤΑ, Φ. ΑΝΩΓΕΙΑΝΑΚΗ: Κριτικὴ
ΝΙΚ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ: Ὁ πόλεμος δὲν τέλειωσε
ΘΕΜΟΥ ΚΟΡΝΑΡΟΥ: Ἀνώτερη συνείδηση
ΧΡ. ΛΕΒΑΝΤΑ: Ὁ Γέρο - Τσάκαλος

ΑΠΟΜΟΝΩΣΗ

Τοῦ Θράσου ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ

Ὕστερα ἀπὸ τὴ Μεταξικὴ τυραννία καὶ τὴν ἰσάχρονη Γερμανική, ἡ πατρίδα μας ξεστράτισε ἀπὸ τὸ σκεπτόμενο κόσμο σὲ τέτοιο σημεῖο ὥστε δημιουργήθηκε σὲ πολλοὺς ἀνθρώπους ἡ βεβαιότητα πὼς κάθε Χορχόραγας μπορεῖ νὰ κάνει ἐδῶ ὅτι θέλει. Ὅποιο μεσαίωνα τοῦ γουστάρει.

Οἱ ὀχτάχρονοι αὐτοὶ Φελλαχοθεοὶ ξεχνοῦν τὸ ἀντιφασιστικὸ θαῦμα τῆς Ἀλβανίας. Ἀδυνατοῦνε ν' ἀντικρύσουν τὸ ἐθνικὸ μεγαλούργημα τῆς Ἀντίστασής μας ἐνάντια στοὺς Γερμανούς, τοὺς Ἰταλοὺς καὶ τοὺς Βούλγαρους. Τὴ θέλουν τὴν Ἑλλάδα πάντα ψωροκώσταινα. Μουσειακή. Ἑστία ἐπαιτείας καὶ φιλανθρωπίας, ποὺ νὰ τρώει κονσέρβα σταγονομετρικὴ καὶ νὰ φωνάζει σὰν τυφλὸς ζητιάνος ἀράπικου δρόμου. Νὰ δρύεται ἡ Ἑλλάδα γιὰ τὰ ἀνέφικτα καὶ νὰ ξεχνᾶ τὰ δικαιώματά της, ποὺ τὰ κέρδισε, μέρα μὲ τὴ μέρα, βράχο μὲ τὸ βράχο, καράβι μὲ καράβι ἀπὸ τὶς 28 τοῦ Ὀχτώβρη 1940 ὡς προχτὲς ποὺ οἱ σάλπιγγες κράξαν τὸ «παύσετε πῦρ» πάνω ἀπὸ τὸ αἰσχρὸ ψοφῆμι τῆς διεθνοῦς Χιτλερίας.

Οἱ ἄνθρωποι μὲ τὴ συνείδηση τῆς ψωροκώσταινας, ὀχτὼ ὁλόκληρα χρόνια ἀπομονωμένοι, ἀδιαπέραστοι ἀπὸ τὸν κόσμο ποὺ σήμερα νικάει, μένουν τώρα κατάπληκτοι ποὺ ὁ κόσμος αὐτὸς τῆς νίκης, ἡ παγκόσμια δημοκρατικὴ γνώμη ἔχει τὰ μάτια της στραμένα σ' ἐμᾶς καὶ μᾶς λογαριάζει σὰν τὸν πιὸ λαμπρὸ συνοδοιπόρο της.

Οἱ μεσαιωνικοὶ μισθοφόροι δὲν καταλαβαίνουν γιατὶ τὸ τόσο ἐνδιαφέρον. Καλὰ νὰ ἐνδιαφέρεται ὁ Χίτλερ γιὰ τοὺς γραικύλους δεσμοφύλακες, ἀλλὰ νὰ ἐνδιαφέρονται τώρα κ' οἱ ἐλεύθεροι ξένοι γιὰ τοὺς ἐλεύθερους Ἕλληνες, τὸ πράμα εἶναι σκάνδαλο καὶ θίγει τὴν ἀξιοπρέπειά μας. Ὑπάρχει λοιπὸν καὶ γνώμη ἐκ τοῦ Ἐξωτερικοῦ; Γνώμη δημοκρατική;

Ὑπάρχει ἀπὸ τὴ μιὰ ὡς τὴν ἄλλη ἄκρη τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Αὐτὴ δὲ γελιέται. Αὐτὴ βλέπει, ξαίρει νὰ τιμᾷ τοὺς γενναίους, τοὺς ἀλύγιστους, καὶ δίνει στὴν Πατρίδα μας τὴ θέση ποὺ κέρδισε μὲ τὸ αἷμα, μὲ τὴν πείνα, μὲ τὴν πίστη, μὲ τὰ ὅπλα.

Μὲ τὴ Χιτλερία, πεθαίνει ἡ ἐποχὴ τῆς διεθνοῦς ἀπάτης. Καὶ γιὰ τὴν ἀπομόνωση δὲν ἔχει πιὰ θέση σὲ τούτη τὴ γῆς.

ΟΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΜΑΣ ΑΞΙΕΣ

Τοῦ Μάρκου ΑΥΓΕΡΗ

Ὁ ἠθικὸς μηδενισμὸς τῆς ἀντίδρασης δὲν εἶναι φαινόμενο μόνο ἑλληνικὸ· στὴ διάρκεια τῆς φασιστικῆς κατοχῆς σ' ὅλες τὶς εὐρωπαϊκὲς χῶρες παρατηρήθηκε τὸ ἴδιο φαινόμενο· ὁ παλιὸς κόσμος, ποὺ παρουσιαζόταν σὰν θεματοφύλακας καὶ φορέας ὅλων τῶν ἐθνικῶν ἀξιῶν, ἀπόδειξε τὴν ψυχική του γυμνότητα καὶ τὴν ἠθική του ἀποσύνθεση· ἄνοιξε τὶς πόρτες στὸν καταχτητή, συνεργάστηκε μαζί του, χτύπησε τὰ κινήματα τῆς λαϊκῆς ἀντίστασης καὶ ἀτίμασε κάθε ἀξία. Προσπάθησε συστηματικὰ νὰ σπάσει τὸ μαχητικὸ πνεῦμα τῶν λαῶν καὶ νὰ λυγίσει κάθε ὑψηλὸ φρόνημα μέσα τους. Ἐπιχείρησε νὰ μπολιάσει τὸν ἠθικὸ μηδενισμό του σ' ὁλόκληρο τὸ ἐθνικὸ σῶμα καὶ νὰ ἐπιβάλει τὴν ψυχική του ἐρημία σὰν μιὰ ἀνώτερη ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ κατάσταση καὶ σὰν κανόνα ζωῆς. Μὰ οἱ λαϊκὲς μάζες ἔδειξαν τέτοια ἠθικὴ ρώμη, ὥστε βγῆκαν ὁλότελα γερὲς

(Συνέχεια στὴ σελίδα 2)

ΑΓΓ. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ: Τὸ κελί

Χρονικὰ

ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΣ

Ἡ χαρὰ γεμίζει βαθύτατα κάθε ἑλληνικὴ ψυχὴ γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς μαρτυρικῆς κι' ἀκαταδάμαστης Δωδεκανήσου μας.

Ὅπως κ' ἡ κάθε ἑλληνικὴ γωνιὰ ἔτσι καὶ τὰ Δωδεκάνησα ἐλευθερώνουνται χάρη στὴν ἡρωϊκὴ ἀντίσταση καὶ στὶς θυσίες τοῦ λαοῦ. Κι' ἔτσι ἀποδεικνύεται ἀκόμη μιὰ φορὰ πὼς ποτὲ οἱ θυσίες, ποτὲ οἱ ἡρωϊσμοὶ δὲν πηγαίνουν χαμένοι.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ

Νοιώθουμε τὴν ἀνάγκη νὰ εὐχαριστήσουμε θερμὰ τὸ ἀναγνωστικό μας κοινό, γιὰ τὴν ὑποδοχὴ ποὺ ἔκανε στὸ περιοδικό μας. Τὸ πρῶτο φύλλο μας κυκλοφόρησε σὲ 10.000 ἀντίτυπα κ' ἐξαντλήθηκε ὡς τὸ τελευταῖο. Λυπούμαστε ποὺ δὲ μποροῦμε ν' ἀνταποκριθοῦμε στὴ ζήτηση ποὺ ὑπάρχει ἀκόμα γι' αὐτό. Ἴσως ἀργότερα νὰ τὸ ἀνατυπώσουμε. Τὴν ἐπιτυχία ὅμως αὐτὴ δὲν τὴ θεωροῦμε σὰ δική μας, μ' ἀντίθετα σὰ μιὰ ὡραία νίκη τῶν γραμμάτων καὶ τῆς διανόησης τοῦ τόπου μας. Πόσο ἄλλαξαν οἱ καιροί! Πόση δίψα γιὰ μάθηση ἔχει τώρα ὁ λαός μας. Ἡ ἐνιάχρονη ντόπια καὶ ξένη τυραννία τοῦ ἔδωσε μιὰ μοναδικὴ πολιτικὴ καὶ πνευματικὴ ὡρίμανση. Τὸ τόσο αἰσιόδοξο αὐτὸ φαινόμενο δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ γεμίζει μ' αὐτοπεποίθηση τὸν κάθε Ἕλληνα, γιὰ τὴν προκοπὴ τοῦ τόπου μας καὶ τὴ νίκη τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων.

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΤΑΝΤΑΛΟΙ

Ἂν εἶναι νὰ κρίνει κανένας ἀπὸ τὴ θέα, τί λαθεμένα συμπεράσματα θάβγαζε. Οἰκονομικὴ κρίση στὴν Ἑλλάδα; Μὰ οἱ βι-

Ἐξ αἰτίας τῆς ἀπότομης καὶ ὑπερβολικῆς αὔξησης τῆς τιμῆς τοῦ χαρτιοῦ, βρισκόμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ προσθέσουμε δέκα δραχμὲς παραπάνω στὴν τιμὴ τοῦ περιοδικοῦ, ποὺ θὰ πουλιέται ἀπὸ τὸ σημερινὸ φύλλο δραχμὲς ἑξῆντα (60). Πιστεύουμε πὼς τὸ ἀναγνωστικό μας κοινὸ θὰ δεχτεῖ τὴν πρόσθετη αὐτὴ ἐπιβάρυνση, ποὺ εἶναι ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὴ θέλησή μας.

τρίνες σὲ κάθε λογῆς μαγαζί ἐπιδείχνουν προκλητικώτατα τὸν ὁλικό πλοῦτο τους. Ἡ ἀγορά, τὸ παντοπωλεῖο, τὸ ζαχαροπλαστεῖο συναγωνίζεται τόνα τἄλλο σὲ ποσότητα καὶ ποιότητα. Κι' οἱ ἀγοραστὲς πατεῖς με πατῶ σε. Μόνο ποὺ εἶναι κι' ἄλλοι—πατεῖς με πατῶ σε κι' αὐτοὶ — ποὺ δὲν τόλμησαν νὰ πατήσουν στὴν ἀγορά, ἢ κι' ἂν τῆγαν σὰν τραγικοὶ Τάνταλοι, γύρισαν μὲ τὰ ζεμπίλια τους ἄδεια.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ

Ἀπὸ τότε ποὺ συγκροτήθηκε τὸ νεοελληνικὸ κράτος ποτὲ αὐτὸ δὲν ἐνδιαφέρθηκε γιὰ τοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους. Γιατί, βέβαια, δὲν μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ σὰν ἐνδιαφέρον μερικὰ ψευτοβραβεῖα ποὺ διάθεσε κατὰ καιρούς. Γιὰ νὰ εἶναι κανεὶς λογοτέχνης ἢ καλλιτέχνης στὸν τόπο μας, πρέπει εἴτε νὰ εἶναι πλούσιος εἴτε ἥρωας. Κ' ἐπειδὴ μετριοῦνται στὰ δάχτυλα ὅσοι ἀνήκουν στὴν πρώτη κατηγορία, ὅλοι οἱ ἄλλοι φυτοζωοῦν καὶ γράφουν, ὅσα γράφουν, μέσα στὴ διαρκῆ ἀγωνία νὰ ἐξασφαλίσουν λίγα ψίχουλα γιὰ νὰ μὴν πεθάνουν ἀπὸ ἀσιτία. Κ' ἐνῶ αὐτὴ εἶναι ἡ οἰκτρὴ κατάστασή τους, ὁ κάθε νέος ὑπουργὸς τῆς Παιδείας μιλᾶ γιὰ τὶς ὑποχρεώσεις ποὺ ἔχει ὁ τόπος μας «νὰ ἡγηθεῖ τῶν ἄλλων λαῶν εἰς τὰ γράμματα, τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας».

Γνωστὴ εἶναι βέβαια ἡ ἀδιαφορία τοῦ κράτους ἀπέναντι στοὺς ἐργάτες τοῦ πνεύματος. Φταῖνε ὅμως κι' αὐτοί. Ποτὲ δὲ διεκδίκησαν, σὰν ὀργανωμένος κλάδος, τὰ δικαιώματά τους στὴ ζωή. Χρειάζεται ἐπαγγελματικὴ συνείδηση ἂν δὲ θέμε νὰ παραμείνουμε αἰώνιοι πτωχοπόδρομοι. Μὰ τὸ θέμα εἶναι γενικώτερο καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἐξαντληθεῖ σ' ἕνα σημείωμα.

ΔΥΟ ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ

"Ενας ἱστορικὸς τοῦ θεάτρου κι' ἕνας γλύπτης ἀναφέρονται σὰν ὑποψήφιοι ἀκαδημαϊκοί. Ἐπειδὴ μπορεῖ ἀπὸ μετριοφροσύνη οἱ ὑποψήφιοι νὰ μὴν ἔχουν σημειώσει στὶς ἐργασίες τους τὴν τελευταία τους δράση, πληροφοροῦμε τοὺς Ἀκαδημαϊκοὺς ποὺ θὰ ἐπιθυμοῦσανε νὰ ἐνισχύσουνε στὸ ἵδρυμα τὴν παράταξη τῶν Μελάδων πὼς θὰ φωτιστοῦνε γι' αὐτὴ ἀν φυλλομετρήσουνε τὸ «Κουαδρίβιο».

ΑΝΑΝΗΨΗ

Εἶναι πιὰ φανερὸ στὸν καθένα, πὼς μὲ τὸ κάθε εἰκοσιτετράωρο ποὺ περνᾶ, ἡ κοινὴ γνώμη τοῦ τόπου μας ἀντιλαμβάνεται τὴν ἀλήθεια. Μεγάλες λαϊκὲς καὶ μικροαστικὲς μάζες, ποὺ γιὰ μιὰ στιγμὴ εἶχαν παραπλανηθεῖ ἀπὸ τὴν πολύπλευρη συστηματικὴ συκοφαντία, παίρνουν πάλι τὴ θέση τους στὸ στρατόπεδο τῆς λευτεριᾶς καὶ τῆς δημοκρατίας. Οἱ διανοούμενοι, ἐχτὸς ἀπὸ λίγες καὶ τόσο γνωστὲς ἐξαιρέσεις, βρίσκουνται καὶ πάλι πάνω στὶς τίμιες ἐπάλξεις, γιὰ τὴν προστασία τῆς σκέψης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Εἴμαστε βέβαιοι, ἀπόλυτα βέβαιοι, πὼς στὸν ἀγώνα αὐτὸν γιὰ τὴν περιφρούρηση τῆς πνευματικῆς ἀξιοπρέπειας καὶ τὴν κατοχύρωση τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, θὰ νικήσει ἡ ἀλήθεια κ' ἡ πρόοδος, θὰ νικήσει τὸ φῶς. Ἡ ὑστεροφημία θ' ἀπονείμει τιμὴ σ' ὅσους κάνουν τὸ καθῆκον τους κι' ὄνειδος σ' ὅσους φυγομαχοῦν ἢ ἐξυπηρετοῦν τὴν ἀδικία, τὴν ἀμάθεια καὶ τὸ σκοτάδι.

ΟΙ ΟΚΑΔΕΣ

Ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες μαθαίνουμε ὅτι ὁ Λαβάλ, ὁ Γάλλος κουίσλινγ, κατάφυγε στὴν Ἱσπανία γιὰ νὰ σωθεῖ. Οἱ δημοσιογραφικὲς πληροφορίες προσθέτουν ὅτι ἐὰν ἐὰν ἀθῆτος αὐτὸς προδότης ἔχασε δέκα κιλὰ κατὰ τοὺς δυὸ τελευταίους μῆνες.

Ἐδῶ, ὅσοι εἴχαν τὴν ἀηδία νὰ δοῦν τὸ δικό μας Λαβάλ, τὸ Ράλλη τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν τσολιάδων, στὴ δίκη τῶν ὀκαδῶν καὶ μὲ βρασμὸ ψυχῆς, ὀρθιος, γενειοφόρος, χαρούμενος, αἰσιόδοξος ἐργάτης τῆς τέχνης καὶ τῶν γραμμάτων. Ἀπὸ τὸ μακεδονικὸ ἐνθουσιασμὸ του περνᾶ γρήγορα στὰ ἐρωτηματά μας, ἀπαντάει μονοσυλλαβικὰ, χειρονομώντας, περίπου χορεύοντας.

— Ποιὰ εἶταν τὰ συναισθήματά σας, κ. Ρώτα, ὅταν ἀνταμώσατε τὸν πρῶτο Γερμανὸ στρατιώτη;

— Τὸ ναζισμὸ ἢ φασισμὸ ἢ ἁπλᾶ τὴν βια, μὲ ὅποιο ἄλλο ὄνομα καὶ ὁποιαδήποτε στολὴ κι' ἂν παρουσιάστηκε, τὴν ἀντικρύσαμε ἀπὸ νεαρὰν ἡλικία, μὲ τὰ πρώτα μας βήματα στὴ ζωὴ καὶ τὰ πρῶτα μας περιδιαβάσματα στοὺς κήπους τῶν μουσῶν. Στὸ ξύπνημα τοῦ αἰώνα μας, ἕνα τρομερὸ βάρος, σὰν ὀδοστρωτήρας βουνό, ἐπλάκωνε τὴ ζωὴ μας, καὶ, σὰν ἀντίδραση στὴν ἀγωνία διάφορα σαλπίσματα σκούζανε, προφητεύοντας τὸν ὑπερανθρωπο σαν μοναδικὸν σωτῆρα.

»Αὐτὸν τὸν ὑπεράνθρωπο δὲν τόνε φανταζόντουσαν πιὰ σὰν ἕναν ἀθλοφόρον ἥρωα, ἕναν 'Ηρακλῆ σωτῆρα ποὺ θὰ νικοῦσε τὰ τέρατα καὶ ποὺ θὰ καθάριζε τὸν τόπο ἀπὸ τὴ σαπίλα, παρὰ σὰν ἕνα νέο σπέρμα ἀνθρώπινο, μιὰ νέαν ὑπερδύναμη ἀνθρώπινη πλάση, σκληρὴ κι' ἀδάκρυτη κι' ἀγέλαστη.

»Τὸ πνεῦμα ποὺ ἐμψύχωνε τέτοιες ἰδέες, ἔβγαινε ἀπὸ τὴν ἀτομιστικὴν ἀντίληψη τῆς ζωῆς, ἀπὸ τὸν ἴδιον προαιώνιον μῦθο τοῦ 'Αδάμ. "Ητανε τὸ τελευταῖο κατωγονισμένο ἀποσπόρι τοῦ μύθου. Δὲν εἶναι παράξενο πὼς τὸ ἄγονο αὐτὸ τέρας χτυποῦσε ἰσαΐσα τὸν γονιό του, τὸν πλάστη του. Οἱ ἰδέες μάλιστα τοῦ Νίτσε διαμόρφωναν τέτια τερατικὰ φαντάσματα παντοῦ, ποὺ παρουσιάζονταν φανταχτερὰ κι' ἐπιθλητικὰ εἴτε γελοια, ἀνάλογα μὲ τὴν δύναμη τοῦ κάθε προφήτη.

»Ἰὰ εἴδαμε αὐτὰ απο κοντὰ ζώντας καὶ πολεμώντας. Παλαίψαμε στῆθος μὲ στῆθος σὲ ἀπανωτοὺς πολέμους: 1912,—13, 1914,—18, 1939,—45. Καὶ ἀνάμεσα σ' αὐτὲς τὶς χρονολογιὲς τὰ εἴδαμε καὶ τὰ ζήσαμε στὰ κινήματα καὶ στὶς προσπάθειες. "Ετσι ὅταν ὁ πρῶτος Γερμανὸς στρατιώτης ἦρθε ἐδωπέρα καὶ πάτησε τὴν 'Ακρόπολη καὶ σήκωσε τὴ ματοβαμμενη σημαία του στὸν ἱερὸν βράχο, δὲν μᾶς τάραξε μὲ ξάφνιασμα. Τὸ περιμέναμε, ἀπὸ προτήτερα ὅταν ἡ 4η Αὐγούστου πρωτόβαλε σημαία στὸν ἱερὸν βραχο, καὶ χορευαν γυμνὲς χορεῦτρες στὸν Παρθενῶνα μὲ τὴ φεγγαράδα. 'Από πολὺ πρὶν εἴχαμε θανάσιμα μισήσει τὰ ρομπὸτ αὐτὰ μὲ τὶς στολὲς καὶ τὸ βῆμα τῆς χήνας, τὶς ἀκέφαλες ραχοκοκκαλιές.

» Εἴδαμε τὰ ρομπὸτ αὐτὰ νὰ λεηλατοῦνε σὰν τὰ χειρότερα χτῆνη, πεινασμένα, λιμασμένα γιὰ χαλασμὸ καὶ φόνο. ν' ἁρπάζουν, νὰ βιάζουν, ν' ἀσελγοῦνε καὶ—τὸ σιχαμερότερο,— τὸ ὕψος καὶ τὸ βάθος τῆς χτηνωδίας τους, νὰ βρίζουνε καὶ νὰ βλαστημοῦνε «φερφλούχτες - λάντ!» δηλ. καταραμένος τόπος! Καταριόντουσαν τὸν τόπο τὰ τέρατα, ἐνῶ τὸν ἔτρωγαν καὶ τὸν ἀφάνιζαν! Αὐτὰ τὰ ἀκέφαλα σαγώνια ἐνῶ περιδρόμιαζαν, ἔβριζαν κιόλας «καταραμένο τόπο» τὴν Ἑλλάδα. Κλέφτες ἔβριζαν τοὺς ἕλληνες, ἐνῶ τοὺς ἐγύμνωναν! Καὶ τὸ χειρότερο, τὸ απαισιοτερο καὶ σιχαμερότερο, εἴδαμε κι' ἕλληνες—ἂς τοὺς ποῦμε ἔτσι, ἀφοῦ ἐδῶ γεννήθηκαν καὶ ἀνατράφηκαν καὶ ζοῦσαν — νὰ βοηθᾶνε, νὰ κολακεύουν, νὰ ὑπηρετοῦνε, αὐτὰ τὰ τέρατα, βρίζοντας καὶ αὐτοὶ καὶ ἀποτελειώνοντας τὸ ἔργο τῆς καταστροφῆς. Φρίκη καὶ ἀηδία.

— Ποιὲς πτέσεις δοκιμάσατε ἀπὸ τὶς ἀρχὲς Κατοχῆς;

— Τὸ τί τραβήξαμε ἐμεῖς ποὺ εἴμαστε ἀκόμα ζωντανοί, τι εἶναι μπροστὰ στὰ μαρτύρια ἐκείνων ποὺ πέθαναν; Ἂς σωπάσουμε ἐμεῖς ν' ἀφήσουμε νὰ μιλήσουν οἱ νεκροί μας, αἰώνια νὰ μιλᾶνε οἱ νεκροί μας, οἱ ἀδικοσκοτωμένοι ἥρωές μας. Μόνον ἐκείνους πρέπει στὸ μέλλον ν' ἀκοῦμε, ἂν θέλουμε νὰ κρατήσουμε ψηλὰ τὰ κεφάλια μας.

— Ποια ἡ αντίδρασή σας;

—'Αγωνιστήκαμε κι' ἀγωνιζόμαστε ὅπως κι' ὅσο μποροῦμε, τραγουδῶντας, χορεύοντας, πολεμώντας, ὅπου βρεθοῦμε κι' ὅπου σταθοῦμε. Εἴμαστε γιομάτοι ἀπὸ ἥρωες, ποὺ φωνάζουν ὁλοένα. Αὐτοὺς ἀκοῦμε.

— Πῶς κρίνετε τὴν ἀντίσταση τοῦ λαοῦ μας ἐνάντια στὸν κατοχητή;

—"Ο θαυμασμὸς δὲν ἀφίνει νὰ κρίνουμε. Ὁ λαός μας ἔφτασε στὴν κορφὴ τῆς θυσίας, ἐκεῖ ποὺ ἡ ἀθάνατη δόξα μοιράζει τὰ στεφάνια τῆς Νίκης. Δοξασμένη 'Ελλάδα! Πόσο σεμνὰ εἶναι τὰ παιδιά σου! "Αγγελοι, λεβέντες, ἀδέρφια ἡρωϊκά. Μὲ τὸ χαμόγελο πεθαίναν! 'Εζήσαμε και τὸ εἴδαμε. 'Από τότε ψηλώσαμε ἴσαμε τὸν οὐρανό, κι' ἂς εἴμαστε ἀκόμα ζωντανοί.

— Τί σᾶς ἔκανε τὴ βαθύτερη ἐντύπωση ἀπὸ τὴν ἐγκληματικότητα τοῦ ναζισμοῦ στὴν πατρίδα μας;

—'Ο κυνισμός του, ἡ μαυροψυχιά του, ἡ αἱμοβορία του. Ἡ χορδὴ τῆς συμπόνιας εἶχε σπάσει μέσα του.

— Θεωρεῖτε ὑπεύθυνο ὅλο τὸ γερμανικὸ λαό ἢ μόνο τοὺς ἀρχηγούς του;

— Θεωρῶ ὑπεύθυνο τὸ πνεῦμα.

— Ποιὰ φαντάζεστε πὼς θὰ εἶταν ἡ θέση τοῦ πνεύματος στὸν τόπο μας ἂν κρατοῦσε ἡ Κατοχὴ ἀκόμα μερικὰ χρόνια;

— Τὸ πνεῦμα στὸν τόπο μας ξύπνησε καὶ φτερώθηκε μὲ τὸν ἀγώνα. Γιὰ τοῦτο ἡ Κατοχὴ δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ κρατήσει. Ὡρίμασε ἡ ἀντίσταση, ἀγωνίστηκε καὶ νίκησε κι' ἂν δὲν ὕπαρχαν τὰ ντόπια ναζιστικὰ στοιχεία, ἡ νίκη θὰ ρχότανε νωρίτερα.

— Ποιὸς πιστεύετε πὼς θὰ εἶναι στὸ ἄμεσο πνευματικό μας μέλλον ὁ ἀντίκτυπος τῆς τετράχρονης Κατοχῆς;

—'Ο λαός μας ἔφτασε στὴν κορφὴ τῆς 'Αθανασίας, γιατὶ ἔφτασε στὴν ἄκρη τῆς θυσίας. Οἱ πνευματικοὶ του ἄνθρωποι δὲν ἔχουν παρὰ νὰ τὸν ἀκολουθήσουν. Νὶ' ἀνεβοῦνε κι' αὐτοὶ σ' αὐτὸ τὸ ὕψος. "Οσοι τὸ καταφέρουνε θὰ γευτοῦνε τὴ χαρὰ τῆς ἀγάπης ἐκεῖ ποὺ ἡ Δόξα στεφανώνει μὲ λουλούδια τὰ παιδιά της, ἀγκαλιασμένα. 'Ακούσαμε πολλοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους νὰ λένε πὼς θέλουνε ν' ἀνεβάσουνε τὸν λαό μας: "Α! τοὺς φτωχούς! Σὰ νὰ θένε οἱ χελῶνες ν' ἀνεβάσουνε τοὺς ἀητούς! Τί παρεξήγηση! 'Ο λαός μας κράζει ἀπὸ τὰ μεσούρανα: κοντὰ μου ἐλᾶτε! 'Εγὼ εἶμαι ἐδῶ! Θάρρος, ἴσα. ὅλοι μαζί!

ΟΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΜΑΣ ΑΞΙΕΣ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελίδα 1)

κι' ἀκέριες ἀπ' αὐτὴ τὴ δοκιμασία· μ' ἀκράτητη ἀναγεννητικὴ ὁρμὴ προβαίνουν τωρα στὴν ἠθικὴ κάθαρση τῆς ἐθνικῆς τους ζωῆς καὶ στὴ γρήγορη ἀναόημιουργία της ἐπάνω σὲ νέες ὑγιέστερες βάσεις.

Μόνο ὁ ἑλληνικὸς λαός, ποὺ ἀγωνίστηκε θανάσιμα γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἀπελευθερωση κι' ἀνεξαρτησια του, ποὺ ἢ εσωτερική του αντίσταση κατὰ τοῦ ἐχθρου φανερώθηκε νωριτερα απ' ολες τὶς ἄλλες ευρωπαϊκὲς χωρες, ποὺ αντιμετώπισε μ' ἀδάμαστο θαρρος καὶ στὰ βουνα και στὶς πολιτειες τὶς πιὸ σκληρὲς οοκιμασιες, μόνο ὁ ελληνικὸς λαὸς δὲν ειχε τὴν τύχη νὰ γινει κύριος στὸ σπιτι του. Ἡ φυσικὴ ἐσωτερική μας εξελιξη σταμάτησε, ὁ ἐθνικὸς ἀναγεννητικὸς ὀργασμὸς μούδιασε κι' ὁ λαός μας ἔπεσε σὲ νέα δυστυχια.

Στὴν 'Ελλαδα ὁ σωπιος παλιὸς κόσμος ἐξακολουθεῖ νὰ δηλητηριάζει καὶ νὰ διαφθειρει βαθυὰ τὸν ἐθνικό μας ὀργανισμό. φοβήθηκε τὶς προοοευτικὲς τασεις τοῦ λαοῦ μας καὶ τὸ ἀμειλιχτο ηθικό του κριτήριο καὶ τώρα γυρεύει νὰ σπασει τὴν ψυχή του, νὰ σπείρει μέσα του τὸ δισταγμὸ καὶ τὴν ἀμφιβολια· κήρυξε ἀμειλιχτο πόλεμο κι' ἀγωνίζεται μ' ὅλα τὰ μέσα νὰ καταστρέψει τὶς ἐθνικὲς ἀξίες, ποὺ δημιούργησε ὁ λαός μας στὴν τετραχρονη πάλη του μὲ τοὺς ξένους καταχτητές.

Οἱ πνευματικοὶ μας ἀνθρωποι ἔχουν χρέος ν' αντιδράσουν στὴν ψυχοφθόρα πνοὴ τοῦ παλιοῦ κόσμου καὶ νὰ ὑπερασπίσουν καὶ νὰ διαφυλάξουν τὸ νέο αὐτὸ κεφάλαιο τῆς δόξας, ποὺ ὁ λαὸς πρόστεσε στὴν ἱστορια μας. Ἡ λαϊκὴ ἐξέγερση μπροστὰ σ' ὅλους ποὺ ἀγγιξαν τὴν ἐθνική μας ὑπερηφάνεια, ὁ τετράχρονος λαϊκὸς ἀγώνας γιὰ τὴν ἐθνική μας ἐλευθερία καὶ ανεξαρτησία, εἶναι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἕως τὸ τέλος του, μ' ὅλες τὶς κορυφὲς καὶ τὶς ἀβύσσους του, ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλοπρεπέστερα φαινόμενα τῆς ἱστορίας μας· ὅλη ἡ τελευταία μας ἱστορία παρουσιάζεται σὰν ἕνα θαμπωτικὸ αστραποβόλημα τῆς ἐθνικῆς μας ψυχῆς· ἠθικὴ λάμψη κι' ἀπελπισία, περιφρόνηση τοῦ θανάτου καὶ πάθος ζωῆς, κάνουν στὸ σύνολό τους ἕνα θέαμα μ' ἄφταστο μεγαλεῖο καὶ δόξα, ἀπὸ τὰ πιὸ σπάνια φαινόμενα στὴν ἱστορία τῶν λαῶν· ἀπὸ τὰ σπλάχνα τοῦ λαοῦ ἀναπήδησε μέσα στὴν ἐθνική μας δοκιμασία μιὰ νεότητα ἀπὸ τὶς λαμπρότερες τοῦ κόσμου· σὰν ἀποκάλυψη φανερώθηκε μιὰ λαϊκὴ ἀνάταση γεμάτη ἠθικὸ μεγαλεῖο, μιὰ ἠθικὴ ἔκρηξη ἀπαράμιλλη μέσα σ' ὅλους τοὺς καιρούς, ποὺ τιμᾶ τὸν ἄνθρωπο καὶ πραγματώνει τὸν ὑπεράνθρωπο.

Αὐτὴ τὴν ἱστορία οἱ πνευματικοί μας ἄνθρωποι ἔχουν χρέος νὰ τὴν περισώσουν καὶ νὰ τὴν ἀναδείξουν σὰν ἕνα λαμπρὸ τρόπαιο, σὰν ἕνα κεφάλαιο ἀπὸ τὴν πανανθρώπινη ἄνοδο πρὸς κάποια ὀνειρευτὰ πεπρωμένα· αὐτὴ τὴν ἱστορία, μ' ὅλες της τὶς λεπτομέρειες, μ' ὅλα της τὰ ἐπεισόδια, μ' ὅλους τοὺς ἠρωϊσμοὺς καὶ τὶς θυσίες, πρέπει νὰ τὴ διαφυλάξουμε καὶ νὰ τὴν παραδώσουμε τοὺς κατοπινοὺς σὰν μιὰ ἀπὸ τὶς πολυτιμότερες ἐθνικές μας κληρονομίες. Ὁ ἠθικὸς καὶ πνευματικὸς αὐτὸς πλοῦτος ποὺ κλείνεται μέσα στὴν πρόσφατη ἱστορία μας πρέπει νὰ γίνει γιὰ τὴν τέχνη μας καὶ γιὰ τὴν πνευματικὴ μας ζωὴ ἡ μεγάλη δεξαμενὴ ἀπ' ὅπου τὸ μέλλον θὰ ἀντλεῖ, ὄχι μόνο τὰ θέματα γιὰ τὶς αἰσθητικὲς δημιουργίες του, ἀλλὰ καὶ τὴ δύναμη γιὰ κάθε ἀρετή.

τος τύραννος τῆς νεώτερης Ἑλλάδας, ὁ Καποδίστριας, ἐκφράζοντας τὴν εὐχὴ νὰ μποροῦσε νὰ κατάστρεφε τὰ μάρμαρα τῶν 'Αθηνῶν κι' ὁλοκλήρωσε ὁ τελευταῖος τύραννος ὑψώνοντας τὴ Σπάρτη σὰν ἰδεατὸ πρότυπο πολιτείας, ἐξαλείφοντας τὸ ὄνομα τοῦ Τιμολέοντα κι' ἀπαγορεύοντας τέλος τὴ χρήση τοῦ Ἐπιτάφιου τοῦ Περικλῆ στὰ Σχολεῖα. Οἱ δυὸ Γιάννηδες, εἶναι γνωστό, ἀποτελοῦν σ' ὅλα τοὺς δυὸ πόλους τῆς σκοτεινῆς ὡς τώρα περίοδος τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας. Γιὰ νὰ μὴ ἐπιμείνουμε ὅμως παρὰ μόνο στὸ προκείμενο ζήτημα — σοβαρότατο χρέος θεωρῶ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ ἰδιαίτερα τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων τοῦ τόπου μας, ν' ἀξιώσουν τὴν ἄμεση στοὺς δρόμους αὐτοὺς ἀποκατάσταση τοῦ ὀνόματος τοῦ μεγάλου τυραννομάχου.

Μὲ τιμὴ

ΠΑΝΑΓΗΣ Γ. ΛΕΚΑΤΣΑΣ

ΠΑΝΑΓΗ Γ. ΛΕΚΑΤΣΑ

ΣΠΑΡΤΑΚΟΣ

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΩΝ ΜΟΝΟΜΑΧΩΝ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Ι. & Π. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ ΑΡΣΑΚΗ 6

ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙΟΥ

ΛΑΪΚΟ ΑΦΗΓΗΜΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΤΟΥΙ ΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ - ΣΧΕΔΙΑ

Γ. ΒΑΛΕΤΑ

Ἡ ἔρευνά μας

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ ΕΜΠΡΟΣ ΣΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

Μιλοῦν οἱ Β. ΡΩΤΑΣ καὶ Γ. ΛΑΜΠΡΙΝΟΣ

Ο ΒΑΣΙΛΗΣ ΡΩΤΑΣ

Εἴδαμε τὸν κ. Ρώτα μόλις γύρισε ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη. Εἶναι γοητεμένος ἀπὸ τὴ Μακεδονικὴ μας πρωτεύουσα, ὅπου ἐργάζεται γιὰ νὰ ἰδρύσει ἕνα λαϊκὸ θέατρο. Ὁ ἐνθουσιασμός του εἶναι μεγάλος γιὰ τὴν ἐκεῖ πνευματικὴ ζωτικότητα καὶ γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ προκαλοῦν στὸ ἐκεῖ κοινὸ τὰ καλλιτεχνικὰ ζητήματα. Μιλάει γρήγορα καὶ μὲ βρασμὸ ψυχῆς, ὀρθιος, γενειοφόρος, χαρούμενος, αἰσιόδοξος ἐργάτης τῆς τέχνης καὶ τῶν γραμμάτων. Ἀπὸ τὸ μακεδονικὸ ἐνθουσιασμὸ του περνᾶ γρήγορα στὰ ἐρωτηματά μας, ἀπαντάει μονορρωφι, χειρονομώντας, περίπου χορεύοντας.

— Ποιὰ εἶταν τὰ συναισθήματά σας, κ. Ρώτα, ὅταν ἀνταμώσατε τὸν πρῶτο Γερμανὸ στρατιώτη;

— Τὸ ναζισμὸ ἢ φασισμὸ ἢ ἁπλᾶ τὴν βια, μὲ ὅποιο ἄλλο ὄνομα καὶ ὁποιαδήποτε στολὴ κι' ἂν παρουσιάστηκε, τὴν ἀντικρύσαμε ἀπὸ νεαρὰν ἡλικία, μὲ τὰ πρώτα μας βήματα στὴ ζωὴ καὶ τὰ πρῶτα μας περιδιαβάσματα στοὺς κήπους τῶν μουσῶν. Στὸ ξύπνημα τοῦ αἰώνα μας, ἕνα τρομερὸ βάρος, σὰν ὀδοστρωτήρας βουνό, ἐπλάκωνε τὴ ζωὴ μας, καὶ, σὰν ἀντίδραση στὴν ἀγωνία διάφορα σαλπίσματα σκούζανε, προφητεύοντας τὸν ὑπερανθρωπο σαν μοναδικὸν σωτῆρα.

»Αὐτὸν τὸν ὑπεράνθρωπο δὲν τόνε φανταζόντουσαν πιὰ σὰν ἕναν ἀθλοφόρον ἥρωα, ἕναν 'Ηρακλῆ σωτῆρα ποὺ θὰ νικοῦσε τὰ τέρατα καὶ ποὺ θὰ καθάριζε τὸν τόπο ἀπὸ τὴ σαπίλα, παρὰ σὰν ἕνα νέο σπέρμα ἀνθρώπινο, μιὰ νέαν ὑπερδύναμη ἀνθρώπινη πλάση, σκληρὴ κι' ἀδάκρυτη κι' ἀγέλαστη.

»Τὸ πνεῦμα ποὺ ἐμψύχωνε τέτοιες ἰδέες, ἔβγαινε ἀπὸ τὴν ἀτομιστικὴν ἀντίληψη τῆς ζωῆς, ἀπὸ τὸν ἴδιον προαιώνιον μῦθο τοῦ 'Αδάμ. "Ητανε τὸ τελευταῖο κατωγονισμένο ἀποσπόρι τοῦ μύθου. Δὲν εἶναι παράξενο πὼς τὸ ἄγονο αὐτὸ τέρας χτυποῦσε ἰσαΐσα τὸν γονιό του, τὸν πλάστη του. Οἱ ἰδέες μάλιστα τοῦ Νίτσε διαμόρφωναν τέτια τερατικὰ φαντάσματα παντοῦ, ποὺ παρουσιάζονταν φανταχτερὰ κι' ἐπιθλητικὰ εἴτε γελοια, ἀνάλογα μὲ τὴν δύναμη τοῦ κάθε προφήτη.

»Ἰὰ εἴδαμε αὐτὰ απο κοντὰ ζώντας καὶ πολεμώντας. Παλαίψαμε στῆθος μὲ στῆθος σὲ ἀπανωτοὺς πολέμους: 1912,—13, 1914,—18, 1939,—45. Καὶ ἀνάμεσα σ' αὐτὲς τὶς χρονολογιὲς τὰ εἴδαμε καὶ τὰ ζήσαμε στὰ κινήματα καὶ στὶς προσπάθειες. "Ετσι ὅταν ὁ πρῶτος Γερμανὸς στρατιώτης ἦρθε ἐδωπέρα καὶ πάτησε τὴν 'Ακρόπολη καὶ σήκωσε τὴ ματοβαμμενη σημαία του στὸν ἱερὸν βράχο, δὲν μᾶς τάραξε μὲ ξάφνιασμα. Τὸ περιμέναμε, ἀπὸ προτήτερα ὅταν ἡ 4η Αὐγούστου πρωτόβαλε σημαία στὸν ἱερὸν βραχο, καὶ χορευαν γυμνὲς χορεῦτρες στὸν Παρθενῶνα μὲ τὴ φεγγαράδα. 'Από πολὺ πρὶν εἴχαμε θανάσιμα μισήσει τὰ ρομπὸτ αὐτὰ μὲ τὶς στολὲς καὶ τὸ βῆμα τῆς χήνας, τὶς ἀκέφαλες ραχοκοκκαλιές.

» Εἴδαμε τὰ ρομπὸτ αὐτὰ νὰ λεηλατοῦνε σὰν τὰ χειρότερα χτῆνη, πεινασμένα, λιμασμένα γιὰ χαλασμὸ καὶ φόνο. ν' ἁρπάζουν, νὰ βιάζουν, ν' ἀσελγοῦνε καὶ—τὸ σιχαμερότερο,— τὸ ὕψος καὶ τὸ βάθος τῆς χτηνωδίας τους, νὰ βρίζουνε καὶ νὰ βλαστημοῦνε «φερφλούχτες - λάντ!» δηλ. καταραμένος τόπος! Καταριόντουσαν τὸν τόπο τὰ τέρατα, ἐνῶ τὸν ἔτρωγαν καὶ τὸν ἀφάνιζαν! Αὐτὰ τὰ ἀκέφαλα σαγώνια ἐνῶ περιδρόμιαζαν, ἔβριζαν κιόλας «καταραμένο τόπο» τὴν Ἑλλάδα. Κλέφτες ἔβριζαν τοὺς ἕλληνες, ἐνῶ τοὺς ἐγύμνωναν! Καὶ τὸ χειρότερο, τὸ απαισιοτερο καὶ σιχαμερότερο, εἴδαμε κι' ἕλληνες—ἂς τοὺς ποῦμε ἔτσι, ἀφοῦ ἐδῶ γεννήθηκαν καὶ ἀνατράφηκαν καὶ ζοῦσαν — νὰ βοηθᾶνε, νὰ κολακεύουν, νὰ ὑπηρετοῦνε, αὐτὰ τὰ τέρατα, βρίζοντας καὶ αὐτοὶ καὶ ἀποτελειώνοντας τὸ ἔργο τῆς καταστροφῆς. Φρίκη καὶ ἀηδία.

— Ποιὲς πτέσεις δοκιμάσατε ἀπὸ τὶς ἀρχὲς Κατοχῆς;

— Τὸ τί τραβήξαμε ἐμεῖς ποὺ εἴμαστε ἀκόμα ζωντανοί, τι εἶναι μπροστὰ στὰ μαρτύρια ἐκείνων ποὺ πέθαναν; Ἂς σωπάσουμε ἐμεῖς ν' ἀφήσουμε νὰ μιλήσουν οἱ νεκροί μας, αἰώνια νὰ μιλᾶνε οἱ νεκροί μας, οἱ ἀδικοσκοτωμένοι ἥρωές μας. Μόνον ἐκείνους πρέπει στὸ μέλλον ν' ἀκοῦμε, ἂν θέλουμε νὰ κρατήσουμε ψηλὰ τὰ κεφάλια μας.

— Ποια ἡ αντίδρασή σας;

—'Αγωνιστήκαμε κι' ἀγωνιζόμαστε ὅπως κι' ὅσο μποροῦμε, τραγουδῶντας, χορεύοντας, πολεμώντας, ὅπου βρεθοῦμε κι' ὅπου σταθοῦμε. Εἴμαστε γιομάτοι ἀπὸ ἥρωες, ποὺ φωνάζουν ὁλοένα. Αὐτοὺς ἀκοῦμε.

— Πῶς κρίνετε τὴν ἀντίσταση τοῦ λαοῦ μας ἐνάντια στὸν κατοχητή;

—"Ο θαυμασμὸς δὲν ἀφίνει νὰ κρίνουμε. Ὁ λαός μας ἔφτασε στὴν κορφὴ τῆς θυσίας, ἐκεῖ ποὺ ἡ ἀθάνατη δόξα μοιράζει τὰ στεφάνια τῆς Νίκης. Δοξασμένη 'Ελλάδα! Πόσο σεμνὰ εἶναι τὰ παιδιά σου! "Αγγελοι, λεβέντες, ἀδέρφια ἡρωϊκά. Μὲ τὸ χαμόγελο πεθαίναν! 'Εζήσαμε και τὸ εἴδαμε. 'Από τότε ψηλώσαμε ἴσαμε τὸν οὐρανό, κι' ἂς εἴμαστε ἀκόμα ζωντανοί.

— Τί σᾶς ἔκανε τὴ βαθύτερη ἐντύπωση ἀπὸ τὴν ἐγκληματικότητα τοῦ ναζισμοῦ στὴν πατρίδα μας;

—'Ο κυνισμός του, ἡ μαυροψυχιά του, ἡ αἱμοβορία του. Ἡ χορδὴ τῆς συμπόνιας εἶχε σπάσει μέσα του.

— Θεωρεῖτε ὑπεύθυνο ὅλο τὸ γερμανικὸ λαό ἢ μόνο τοὺς ἀρχηγούς του;

— Θεωρῶ ὑπεύθυνο τὸ πνεῦμα.

— Ποιὰ φαντάζεστε πὼς θὰ εἶταν ἡ θέση τοῦ πνεύματος στὸν τόπο μας ἂν κρατοῦσε ἡ Κατοχὴ ἀκόμα μερικὰ χρόνια;

— Τὸ πνεῦμα στὸν τόπο μας ξύπνησε καὶ φ

Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΜΑΣ ΥΜΝΟΣ

Τοῦ Δημήτρη ΦΩΤΙΑΔΗ

Γιὰ ν' ἀναφέρει κανεὶς τὶ γράφτηκαν γιὰ τὸ Σολωμὸ καὶ τὸν "Ὑμνο, θὰ χρειάζονταν τόμοι ὁλόκληροι. Παρ' ὅλ' αὐτὰ ἐμεῖς οἱ "Ελληνες δὲ γνωρίζουμε τὸν "Ὑμνο μας. Οἱ περισσότεροι ξέρουν τὰ δυὸ πρῶτα τετράστιχα, μερικοὶ ἔχουν κάποια ἰδέα τοῦ τρίτου καὶ τοῦ τέταρτου καὶ οἱ ὑπόλοιποι δὲν ὑποψιάζουνται πὼς ὁ "Ὑμνος μας ἀποτελεῖται ἀπὸ 158 τετράστιχα. Ἡ ἔκταση δὲν ἔχει, βέβαια, τὴν παραμικρὴ σχέση μὲ τὴν ἀξία ἑνὸς ποιητικοῦ ἔργου, μὰ μέσα στὶς ἑκατοντάδες τῶν στίχων τοῦ "Ὑμνου μας εἶναι πλῆθος οἱ ἄψογοι κι' οἱ ἀριστουργηματικοί. Θὰ παραμείνουν ἀθάνατοι, καύχημα αἰώνιο τοῦ πνευματικοῦ μας θησαυροῦ. Τοὺς διακρίνει τὸ ὕψος τῆς ἔμπνευσης, ἡ ἔνταση, ὁ πηγαῖος δημιουργικὸς παλμός, ἡ ἁρμονία στὴ σύνθεση καὶ τὴν ἐκτέλεση, ἡ πιὸ ἀληθινὴ ποιητικὴ πνοή.

Ὁ Σολωμὸς ἔγραψε τὸν "Ὑμνο του στὸ 1823. Συχνὰ ἡ γῆ τῆς Ζακύνθου ,ὅπου ἔμενε τότε, σειόταν ἀπὸ τὸ κανονίδι καὶ τὶς ἀνατινάξεις τῆς πρώτης πολιορκίας τοῦ Μεσολογγιοῦ. Ὁ ποιητής, περπατώντας στὶς ἀκρογιαλιὲς τοῦ νησιοῦ, ἄκουε τὸ μακρινὸ κρότο τῆς μάχης, γύρναγε κατὰ κεῖ, σήκωνε τὰ χέρια του καὶ φώναζε: «Βάστα, καημένο Μεσολόγγι, βάστα!».

Τὰ δυὸ πρῶτα τετράστιχα τοῦ "Ὑμνου εἶναι ἕνας διθυραμβικὸς χαιρετισμὸς πρὸς τὴν Ἐλευθερία καὶ τοὺς ἀτέλειωτους γι' αὐτὴν ἀγῶνες τῆς φυλῆς μας καὶ πρὸς τὴν Ἐπανάσταση. Ἀμέσως ἔπειτα ὁ ποιητὴς θυμᾶται τὰ σκοτεινὰ χρόνια τῆς σκλαβιᾶς, τὴν πικρὴ ἀναπόληση, μέσα σ' αὐτά, τῶν ἔνδοξων περασμένων καιρῶν, τὴ μάταιη ἀναμονή:

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιὰ
ἕνα ἐκτύπαε τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά.

Μετὰ περιγράφει τὶς ἀποτυχημένες προσπάθειες ποὺ καταβλήθηκαν, νὰ συγκινηθοῦν οἱ Κυβερνήσεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης γιὰ τὴν τύχη τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ποὺ στέναζε κάτω ἀπὸ τὴν πιὸ φριχτὴ τυραννία. Οἱ ἰσχυροὶ τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἔμειναν ἀσυγκίνητοι σ' ὅλες τὶς ἐπικλήσεις. Ἡ Ἱερὰ Συμμαχία ἀπόκρουε, σὰν ζήτημα ἀρχῆς, κάθε λαϊκὸ κίνημα, ἔστω κι' ἂν αὐτὸ ἀπόβλεπε ἀποκλειστικά, στὴν ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία ἑνὸς τόπου. Θεωροῦσε σὰν ἐχθρὸ τοῦ «νόμου καὶ τῆς τάξης» ὁποιονδήποτε λαό, ποὺ τολμοῦσε νὰ διεκδικήσει τὰ πιὸ στοιχειώδη δικαιώματα στὴ ζωή. Ὁ Σολωμὸς μ' αὐτοὺς ἐδῶ τοὺς στίχους περιγράφει τὴ βοήθεια, ποὺ μάταια γύρεψε ἡ σκλάβα Ἑλλάδα καὶ δὲ βρῆκε ἀπὸ κανέναν:

Μὲ τὰ ροῦχα αἱματωμένα
ξέρω ὅτι ἔβγαινες κρυφά,
νὰ γυρεύεις εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατά.

Μοναχὴ τὸν δρόμο ἐπῆρες,
ἐξανάλθες μοναχή,
δὲν εἶν' εὔκολες οἱ θύρες
ἐὰν ἡ χρεία τὶς κουραλεῖ.

"Αλλος σοῦ ἔκλαψε στὰ στήθια,
ἄλλ' ἀνάσασιν καμμιά·
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
καὶ σὲ γέλασε φριχτά!

Ὁ ποιητὴς ξέρει πὼς ἡ λευτεριὰ δὲ δίνεται δῶρο. Ἡ λευτεριὰ καταχτιέται. Κι' ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς—ὁ ἡρωϊκὸς αὐτὸς λαὸς τοῦ 21—σηκώνεται σὰν ἕνας ἄνθρωπος ἑνάντια στοὺς τυράννους του γιὰ νὰ τὴν ἀποχτήσει μόνος του, ὅσες κι' ἂν εἶναι οἱ θυσίες ποὺ θὰ χρειαστοῦν:

Ναί· ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου μὲ ὁρμὴ
ποὺ ἀκατάπαυστα γυρεύει
ἢ τὴ νίκη ἢ τὴ θανή.

"Ετσι μονάχα συντρίβουν οἱ λαοὶ τὶς ἁλυσίδες τῆς σκλαβιᾶς: πέρνοντας τὴν ἀπόφαση νὰ ζήσουν ἐλεύθεροι ἢ νὰ πεθάνουν.

"Ηταν ὀκτακόσιες ὅλες—ὅλες χιλιάδες ψυχὲς κι' ἀγωνίστηκαν ὄχι μονάχα ἑνάντια σὲ μιὰ πανίσχυρη Αὐτοκρατορία, ποὺ ἐκτεινόταν ἀπὸ τὸν Περσικὸ κόλπο ὡς τὶς Ἡράκλειες Στῆλες κι' ἀπὸ τὸν Προῦθο ὡς τὰ βάθη τῶν ἐρήμων τῆς Ἀφρικῆς, μὰ κι' ἑνάντια σ' ὁλόκληρη τὴν ἀντιδραστικὴ τότε Εὐρώπη, ποὺ τοὺς ἀποκήρυξε σὰν ἐπικίνδυνους ἀναρχικούς, λησταὶ καὶ δολοφόνους. Κι' ὅμως νίκησαν. Νίκησαν ἔπειτα ἀπὸ ἐφτάχρονους ἀγῶνες γεμάτους ἀπὸ θάνατο, ἐρείπια, αἷμα καὶ δόξα.

Κι' ὁ θαυμάσιος αὐτὸς πρῶτος κύκλος τοῦ "Ὑμνου τελειώνει μὲ τὴν ἐπανάληψη τοῦ δεύτερου γνωστοῦ ἀπ' ὅλους τετράστιχου, ποὺ ἠχεῖ θριαμβικὸς παιάνας:

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε Ἐλευθεριά!

Ἀπὸ τὸ 17ο τετράστιχο ὁ στίχος πέρνει ἐπικὸ τόνο, γιὰ νὰ περιγράψει τοὺς μοναδικοὺς ἀγῶνες τῆς χούφτας αὐτῆς τῶν ἀτρόμητων κι' ἀλύγιστων. Συγκλονίζεται ὁ ποιητὴς ἀπὸ τ' ὄνειρο, ποὺ καρτερώντας τὴν πραγμάτωσή του ἔζησαν καὶ πέθαναν τόσες γενεές. Ὁ ραγιᾶς δὲ σκύβει πιὰ τὸ κεφάλι του καὶ μήτε τὰ χεῖλη του ἀναβεύουν σὲ λόγια ἱκεσίας. Δὲν παρακαλᾶ: «Σφάξε με 'Αγά μου, ν' ἀγιάσω!» μὰ σφάζει τὸν Ἀγά. Μὲ γυμνωμένο τὸ σπαθὶ τρέχει στὰ αἱματοβαμμένα φαράγγια καὶ τοὺς κάμπους, πίσω ἀπὸ τὸν Γέρο τοῦ Μωρᾶ, ποὺ παρορμοῦσε τὸν ἐπαναστατημένο λαὸ φωνάζοντας: «Τσεκοῦρι καὶ φωτιά!»:

Ἐρμιά, θάνατος καὶ φρίκη
ὅπου ἐπέρασες ἐσύ·
ξίφος ἔξω ἀπὸ τὴ θήκη
πλέον ἀνδρείαν σοῦ προξενεῖ.

Νὰ ἡ ἀληθινὴ εἰκόνα τῆς λευτεριᾶς κι' ὄχι ἡ ἄλλη «μὲ τοὺς καλοὺς τρόπους», ποὺ μ' αὐτὴ γυρεύουν νὰ ξεγελάσουν καὶ ν' ἀποκοιμήσουν τὰ πλήθη. Τὰ καλοπιάσματα καὶ τὶς παρακλήσεις τὰ μεταχειρίζουνται μονάχα οἱ δοῦλοι, γιὰ νὰ μεῖνουν ὅμως πάντα δοῦλοι.

Ἀπὸ τὸ 35ο τετράστιχο ὁ ποιητὴς μᾶς περιγράφει τὴν ἅλωση τῆς Τριπολιτσᾶς. Μέσα στοὺς ἔξοχους στίχους βροντᾶ καὶ μαίνεται ἡ μάχη. Ὁ πολεμικὸς σίφουνας γίνεται ρυθμικὸς λόγος καὶ ἠχεῖ ὅμοια μ' ἐγερτήρια σάλπιγγα:

Κατεβαίνουνε καὶ ἀνάφτει
τοῦ πολέμου ἀναλαμπή·
τὸ τουφέκι ἀνάβει, ἀστράφτει,
λάμπει, κόφτει τὸ σπαθί

. . . . . .

Ἀκούω κούφια τὰ τουφέκια,
ἀκούω ἁμίξιμο σπαθιῶν,
ἀκούω ξύλα, ἀκούω πελέκια,
ἀκούω τρίξιμο δοντιῶν.

Ἀ! τί νύκτα ἤταν ἐκείνη
ποὺ τὴν τρέμει ὁ λογισμός!
Ἄλλος ὕπνος δὲν ἐγίνη,
πάρεξ θάνατος πικρός

. . . . . .

Κτυποῦν ὅλοι ἀπάνου κάτου,
κάθε κτύπημα ποὺ ἐβγεῖ
εἶναι κτύπημα θανάτου
χωρὶς νὰ δευτερωθεῖ.

Κάθε σῶμα ἱδρώνει, ρέει,
λὲς κι' ἐκεῖθεν ἡ ψυχὴ
ἀπ' τὸ μῖσος ποὺ τὴν καίει
πολεμάει νὰ πεταχθεῖ.

Κι' ἡ περιγραφὴ τῆς μάχης τῆς Τριπολιτσᾶς, ποὺ στάθηκε ἡ πρώτη μεγάλη νίκη τοῦ ἐπαναστατημένου Ἑλληνικοῦ λαοῦ, κλείνει πάλι μὲ τὸ διθυραμβικὸ παιάνα: «Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη...»

"Ὑστερα ὁ Σολωμὸς θυμᾶται τοὺς στίχους τοῦ Μπάϊρον στὸ «Ντὸν Ζουὰν». Σ' αὐτοὺς ἀναπαριστάνεται ἕνας "Ελληνας ποιητής, ποὺ ἀπελπισμένος γιὰ τὴ σκλαβιὰ τῆς πατρίδας του, μπροστὰ σ' ἕνα κρασοπότηρο λέγει: «... οἱ γυναῖκες μας χορεύουνε κάτω ἀπὸ τὸν ἥσκιο, μὰ σὰ συλλογίζουμαι πὼς θὰ γεννήσουν σκλάβους, τὰ δικά μου τὰ μάτια γεμίζουνε ἀπὸ δάκρυα». Μὰ τώρα ὅλα ἄλλαξαν κι' ὁ Σολωμὸς ἀπαντᾶ στὸν Μπάϊρον μ' αὐτοὺς ἐδῶ τοὺς ἀθάνατος στίχους:

Στὴ σκιὰ χειροπισμένες,
στὴ σκιὰ βλέπω κι' ἐγὼ
χρινοδάχτυλες παρθένες
ὅπου στήνουνε χορό.

Στὸ χορὸ γλυκογυρίζουν
ὡραῖα μάτια ἐρωτικά
καὶ εἰς τὴν αὔρα κυματίζουν
μαῦρα, ὁλόχρυσα μαλλιά.

Ἡ ψυχή μου ἀναγαλλιάζει,
πὼς ὁ κόρφος καθεμιᾶς
γλυκοβύζαστο ἑτοιμάζει
γάλα ἀνδρείας κι' ἐλευθεριᾶς

Μέσ' στὰ χόρτα, στὰ λουλούδια
τὸ ποτήρι δὲ βαστῶ,
φιλελεύθερα τραγούδια
σὰν τὸν Πίνδαρο ἐκφωνῶ.

"Ὑστερα ὁ ποιητὴς μιλᾶ γιὰ τὸ Μεσολόγγι καὶ τοὺς θαλασσινοὺς ἀγῶνες. Μὰ ἡ ἔμπνευσή του, στὰ τελευταῖα πενήντα τετράστιχα, δὲν ἔχει πιὰ οὔτε τὸ ὕψος οὔτε τὴν ὁρμὴ τῶν ἄλλων. Μοιάζει σὰν ξάφνου νὰ τὸν ἐγκατέλειψε ἡ «θεία τρέλλα». Συχνὰ ἀστραπὲς μεγαλοφυΐας σχίζουν τὸν ποιητικό του ὁρίζοντα, μὰ ἡ μοῦσα του δὲ δρασκελᾶ πιὰ τὴ μιὰ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἄλλη κορυφή. Περπατᾶ σὲ πιὸ εὐκολοδιάβατα λημέρια. Μοιάζει σὰ νὰ τοῦ κόπηκε ἡ ἀνάσα ἀπὸ τ' ἀδιάκοπο ἀνέβασμα κι' ὁ στίχος του προδίνει κούραση καὶ λαχάνιασμα. Κούραση καὶ λαχάνιασμα ὅμως μεγάλου ποιητή.

Κι' ὁ Σολωμὸς τελειώνει τὸν "Ὑμνο μ' αὐτοὺς ἐδῶ τοὺς στίχους:

Τί θὰ κάμετε; Θ' ἀφήσετε
ν' ἀποκτήσομεν ἐμεῖς
λευθεριά, ἢ θὰ τὴ λύσετε
ἐξ αἰτίας πολιτικῆς;

Τοῦτο ἂν ἴσως μελετᾶτε
ἰδού, ἐμπρός σας τὸν Σταυρό·
Βασιλεῖς! ἐλᾶτε, ἐλᾶτε
νὰ κτυπήσετε κι' ἐδῶ.

"Αν ζοῦσε ὁ Σολωμὸς κι' ἂν ξανάγραφε ἕνα νέο "Ὑμνο γιὰ τὸ καινούργιο 21 ποὺ ἔζησε ἡ πατρίδα μας, θὰ τὸν τελείωνε μὲ τὰ ἴδια καὶ πάλι λόγια...

Αὐτὸς εἶναι ὁ "Ὑμνος μας, ὅσο μποροῦσα ν' ἀσχοληθῶ μ' αὐτὸν μέσα στὸ χῶρο ποὺ διαθέτω. Τώρα ποὺ ἡ πατρίδα μας ξανάζησε τὰ ἴδια ἡρωϊκὰ χρόνια καὶ ὁ λαός μας ἀγωνίστηκε τὸν ἴδιο ἐπικὸ ἀγῶνα γιὰ τὴ λευτεριά, τώρα ποὺ ἡ γῆ μας γέμισε καὶ πάλι ἀπὸ δοξασμένους τάφους καὶ μπαρουτοκαπνισμένα ἐρείπια, τώρα ποὺ οἱ ἀγωνιστές μας ξαναζωντάνεψαν στὰ βουνά μας τοὺς θρύλους τοῦ 21, τώρα ποὺ οἱ παλιοὶ πολεμάρχες βρῆκαν ἄξιους συνεχιστές, ποὺ ὅπως ἐκεῖνοι, θὰ παραμείνουν κι' αὐτοὶ ἐσαεὶ καύχημα τῆς πατρίδας, τώρα εἶναι ὁ κατάλληλος καιρὸς νὰ νοιώσουμε ὁλόκληρο τὸ περιεχόμενο τοῦ "Ὑμνου μας καὶ νὰ διδαχτοῦμε ἀπ' αὐτό. Γιατὶ πρέπει νὰ διδαχτοῦμε ἀπὸ τοὺς μεγάλους ψάλτες τοῦ 21, ἂν δὲ θέμε νὰ γνωρίσουμε ἀκόμα μιὰ φορὰ τὸ φοβερὸ μετεπαναστατικὸ πάθημά μας. "Αν δὲ θέμε ὅλες οἱ σημερινὲς θυσίες νὰ καταλήξουν σ' ἕνα νέο Καποδίστρια, ποὺ ἦρθε στὴν Ἑλλάδα νὰ γίνει τύραννος τοῦ λαοῦ, ποὺ τὸν ἀγώνα του τὸν εἶχε ἀρνηθεῖ. "Αν δὲ θέμε νὰ ξαναπέσουμε σὲ μιὰ νέα ξενικὴ σκλαβιά, ὅπως πέσαμε κάτω ἀπὸ τοὺς Βαυαροὺς καὶ τὸν "Οθωνα.

Γιὰ ν' ἀποφύγουμε τὸ ἴδιο κατάντημα, πρέπει κι' ἐμεῖς οἱ ἐργάτες τοῦ λόγου, ν' ἀσχοληθοῦμε ὄχι πιὰ μὲ τὴ μικρὴ καὶ στενὴ ἀτομική μας ζωή, μὰ μὲ τὴ μεγάλη ζωή, τὴ ζωὴ τῆς ὁλότητας. "Ας ξυπνήσουμε τὶς κοιμισμένες ἀκόμα συνειδήσεις. "Ας γίνουμε ἄξιοι πνευματικοὶ ἡγέτες ἑνὸς τέτοιου ὑπέροχου λαοῦ. "Ας κάνουμε ποίημα, θέατρο, μυθιστόρημα, μουσικὴ, πίνακα καὶ ἄγαλμα τὸ ἔπος τῆς ἀντίστασής του, τὴν πεῖνα, τὶς δοκιμασίες του καὶ τοὺς ἡρωϊσμούς του. "Ας συμβαδίσουμε μαζὶ του πρὸς τὸ καλύτερο αὔριο, ἔχοντας μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ νοῦ καὶ τῆς ψυχῆς μας τὴν εἰκόνα τῆς λευτεριᾶς, ὄχι ὅπως μᾶς τὴν περιγράφουν οἱ κάθε λογῆς τύραννοι, μὰ ὅπως μᾶς τὴν ἀπαθανάτισε ὁ Σολωμὸς στὸν Ἐθνικό μας "Ὑμνο:

Κι' ἐσὺ ἀθάνατη, ἐσὺ θεία,
ποὺ ὅ,τι θέλεις ἠμπορεῖς,
εἰς τὸν κάμπο Ἐλευθερία
ματωμένη περπατεῖς.

. . . . . .

Λάμψην ἔχεις ὅλη φλογώδη,
χεῖλος, μέτωπο, ὀφθαλμός,
φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι,
κι' ὅλα γύρω σου εἶνε φῶς

Τὸ σπαθί σου ἀντισηκώνεις
τρία πατήματα πατᾶς,
σὰν τὸν πύργο μεγαλώνεις
καὶ εἰς τὸ τέταρτο κτυπᾶς.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΕΜΒΑΤΗΡΙΟ

Τοῦ Ἄγγελου ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ

(Εἶχα μόλις ἀπαντήσει στὴν προχθεσινὴ συνέντευξη, ὅταν αὐτὴ ἡ ἴδια μῶγινε ἄξαφνα ἀφορμὴ γιὰ τὴ μετάβασή μου, πάνω στὸ ἴδιο θέμα, στὴν ὁλοκληρωμένη μορφὴ τοῦ Ποιητικοῦ Λόγου ποὺ δίνω παρακάτου).

Λ. Σ.

Σὰν ἔριξα καὶ τὸ στερνὸ δαυλὶ στὸ φωτογόνι,
(δαυλὶ τῆς ζωῆς μου τῆς κλεισμένης μὲς στὸ χρόνο)
στὸ φωτογόνι τῆς καινούριας Λευτεριᾶς Σου Ἑλλάδα,

μοῦ ἀναλαμπάδιασε ἄξαφνα ἡ ψυχή, σὰ νἄταν
ὅλο χαλκὸς τὸ διάστημα, ἢ ὡς νἄχα
τ' ἄγιο κελὶ τοῦ Ἡράκλειτου τριγύρα μου,
ὅπου χρόνια,
γιὰ τὴν Αἰωνιότη ἐχάλκευε τοὺς λογισμούς του
καὶ τοὺς κρεμνοῦσε ὡς ἅρματα
στῆς Ἔφεσος τὸ Ναό·
γιγάντιες σκέψες
σὰ νέφη πύρινα ἢ νησιὰ πορφυρωμένα
σὲ μυθικὸν ἡλιοβασίλεμα
ἄναβαν στὸ νοῦ μου,
τὶ ὅλη μοῦ καίονταν μονομιὰ ἡ ζωὴ
στὴν ἔγνια τῆς καινούριας Λευτεριᾶς Σου, Ἑλλάδα!

Γι' αὐτὸ δὲν εἶπα:
Τοῦτο εἶναι τὸ φῶς τῆς νεκρικῆς πυρᾶς μου.
Δαυλὸς τῆς Ἱστορίας Σου, ἔκραξα, εἶμαι,
καὶ νά, ἂς καεῖ σὰ δάδα τὸ ἔρμο μου κουφάρι,
καταβολάδα τοῦ Ἐμπυραίου,
μὲ τὴ δάδα τούτην
ὀρθὸς πορεύοντας ὡς μὲ τὴν ὕστερη ὥρα,
ὅλες νὰ φέξω τέλος τὶς γωνιὲς τῆς Οἰκουμένης,
ν' ἀνοίξω δρόμο στὴν ψυχή, στὸ πνέμμα, στὸ κορμί Σου, Ἑλλάδα!

Εἶπα κ' ἐβάδισα
κρατῶντας τ' ἀναμένο μου σηκώτι
στὸν Καύκασό Σου
καὶ τὸ κάθε πάτημά μου
εἶταν τὸ πρῶτο κ' εἶταν, θάρρευα, τὸ τελευταῖο,
τί τὸ γυμνό μου πόδι ἐπάτει μέσα στὰ αἵματά Σου,
τί τὸ γυμνό μου πόδι ἐσκόνταβε στὰ πτώματά Σου,
γιατὶ τὸ σῶμα, ἢ ὄψη μου, ὅλο μου τὸ πνέμμα,
καθρεφτιζόνταν σὰ σὲ λίμνη, μέσα στὰ αἵματά Σου!

Ἐκεῖ, σὲ τέτοιον ἄλικο καθρέφτη, Ἑλλάδα,
καθρέφτη ἀπύθμενο, καθρέφτη τῆς ἀβύσσου
τῆς Λευτεριᾶς Σου καὶ τῆς δίψας Σου, εἶδα τὸν ἑαυτό μου,
βαρὺ ἀπὸ κοκκινόχωμα πηλὸ πλασμένο,
καινούριο Ἀδὰμ τῆς πιὸ καινούριας πλάσης
ὁποὺ νὰ πλάσουμε γιὰ Σένα μέλλει, Ἑλλάδα!

Κ' εἶπα:
Τὸ ξέρω, ναί, τὸ ξέρω, ποὺ κ' οἱ Θεοί Σου
οἱ Ὀλύμπιοι, χθόνιο τώρα γίνανε θεμέλιο,
γιατὶ τοὺς θάψαμε βαθιὰ - βαθιὰ νὰ μὴ τοὺς βροῦν οἱ ξένοι.
Καὶ τὸ θεμέλιο διπλοστέριωσε κ' ἐτριπλοστέριωσε ὅλο,
μ' ὅσα οἱ ὀχτροί μας κόκκαλα σωριάσανε ἀποπάνω.
Κι' ἀκόμα ξέρω, πὼς γιὰ τὶς σπονδὲς καὶ γιὰ τὸ τάμα
τοῦ νέου Ναοῦ π' ὀνειρευτήκαμε γιὰ Σένα Ἑλλάδα,
μέρες καὶ νύχτες, τόσα ἀδέρφια σφάχτηκαν ἀνάμεσό τους,
ὅσα δὲ σφάχτηκαν ἀρνιὰ ποτὲ γιὰ Πάσχα!

Μοίρα· κ' ἡ Μοίρα Σου ὡς τὰ τρίσβαθα δική μου!
Κι' ἀπ' τὴν Ἀγάπη, ἀπ' τὴ μεγάλη δημιουργὸν Ἀγάπη,
νά, ποὺ ἡ ψυχή μου ἐσκλήρυνεν, ἐσκλήρυνε, καὶ μπαίνει
ἀκέρια πιὰ μέσα στὴ λάσπη καὶ μὲς στὸ αἷμα Σου νὰ πλάσει
τὴ νέα καρδιὰ ποὺ χρειάζεται στὸ νιό Σου ἀγῶνα, Ἑλλάδα!
Τὴ νέα καρδιὰ ποὺ κιόλας ἔκλεισα στὰ στήθη,
καὶ κράζω σήμερα μ' αὐτὴ πρὸς τοὺς Συντρόφους ὅλους:

«Ὀμπρός, βοηθᾶτε νὰ σηκώσουμε τὸν ἥλιο πάνω ἀπ' τὴν Ἑλλάδα,
ὀμπρός, βοηθᾶτε νὰ σηκώσουμε τὸν ἥλιο πάνω ἀπὸ τὸν κόσμο!
Τί ἰδέτε, ἐκόλησεν ἡ ρόδα· του βαθιὰ στὴ λάσπη,
κι' ἀ ἰδέτε, χώθηκε τ' ἀξόνι του βαθιὰ μὲς στὸ αἷμα!
Ὀμπρὸς παιδιά, καὶ δὲ βολεῖ μονάχος του ν' ἀνέβει ὁ ἥλιος,
σπρῶχτε μὲ γόνα καὶ μὲ στῆθος κὶ τὸν βγάλουμε ἀπ' τὴ λάσπη,
σπρῶχτε μὲ στῆθος καὶ μὲ γόνα νὰ τὸν βγάλουμε ἀπ' τὸ γαῖμα.
Δέστε, ἀκουμπᾶμε ἀπάνω του ὁμοαίματοι ἀδερφοί του!
Ὀμπρὸς ἀδέρφια καὶ μᾶς ἔζωσε μὲ τὴ φωτιά του,
ὀμπρός, ὀμπρὸς κ' ἡ φλόγα του μᾶς τύλιξε, ἀδερφοί μου!

Ὀμπρὸς οἱ δημιουργοί! Τὴν ἀγθοφόρα ὁρμή Σας
στυλῶστε μὲ κεφάλια καὶ μὲ πόδια, μὴ βουλιάξει ὁ ἥλιος!
Βοηθᾶτε με καὶ μένανε ἀδερφοί, νὰ μὴ βουλιάξω ἀντάμα!
Τί πιὰ εἶν' ἀπάνω μου καὶ μέσα μου καὶ γύρα,
τί πιὰ γυρίζω σ' ἕναν ἄγιον Ἤλιγγο μαζί του!
Χίλια καπούλια ταῦροι τοῦ κρατᾶν τὴ βάση,
δικέφαλος ἀητὸς κι' ἀπάνω μου τινάζει
τὶς φτέρουγές του καὶ βογγάει ὁ σαλαγός του
στὴν κεφαλή μου πλάϊ καὶ μέσα στὴν ψυχή μου
καὶ τὸ μακρὰ καὶ τὸ σιμὰ γιὰ μὲ πιὰ εἶν' ἕνα!
Πρωτάκουστες, βαρειὲς μὲ ζώνουν Ἀοιμονίες! Ὀμπρὸς Συντρόφοι,
βοηθᾶτε νὰ σκωθεῖ νὰ γίνει ὁ ἥλιος Πνέμμα!

Σιμώνει ὁ νέος ὁ Λόγος π' ὅλα θὰ τὰ βάψει
στὴ νέα του φλόγα, νοῦ καὶ σῶμα, ἀτόφιο ἀτσάλι.
Ἡ γῆ μας ἀρκετὰ λιπάστηκε ἀπὸ σάρκα ἀνθρώπου!
Παγειὰ καὶ καρπερά. νὰ μὴν ἀφίσουμε τὰ χώματά μας
νὰ ξεοαθοῦν ἀπ' τὸ βαθὺ τοῦτο λουτρὸ τοῦ αἱμάτου,
πιὸ πλούσιο, πιὸ βαθὺ κι' ἀπ' ὅποιο πρωτοβρόγι!
Αὔριο νὰ βγεῖ ὁ καθένας μας μὲ δώδεκα ζευγάρια βώδια,
τὴ γῆν αὐτὴ νὰ ὀργώσει τὴν αἱματοποτισμένη.
Ν' ἀνθίσει ἡ δάφνη ἀπάνω της καὶ δέντρο ζωῆς νὰ γένει,
καὶ ἡ Ἀμπελό μας ν' ἀπλωθεῖ ὡς τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης.

Ὀιμπὸς παιδιὰ καὶ δὲ βολεῖ μονάχος του ν' ἀνέβει ὁ ἥλιος.
Σπρῶντε μὲ νόνα καὶ μὲ στῆθος νὰ τὸν βγάλουμε ἀπ' τὴ λάσπη,
σπρῶντε μὲ στῆθος καὶ μὲ γόνα νὰ τὸν βγάλουμε ἀπ' τὸ γαῖμα,
σπρῶχτε μὲ χέρια καὶ κεφάλια γιὰ ν' ἀστράψει ὁ ἥλιος Πνέμμα!»

Ἔτσι, σὰν ἔοιξα καὶ τὸ στερνὸ δαυλὶ στὸ φωτογόνι,
(δαυλὶ τῆς ζωῆς μου τῆς κλεισμένης μὲς στὸ χρόνο),
στὸ φωτογόνι τῆς καινούριας Λευτεριᾶς Σου, Ἑλλάδα,

ἀναψυχώθηκε ἄξαφνα τρανὴ ἡ κραυγή μου, ὡς νἄταν
ὅλο χαλκὸς τὸ διάστημα, ἢ ὡς νἄχα
τ' ἄγιο κελὶ τοῦ Ἡράκλειτου τριγύρα μου, ὅπου, χρόνια,
γιὰ τὴν Αἰωνιότη ἐχάλκευε τοὺς στοχασμούς του
καὶ τοὺς κρεμνοῦσε ὡς ἅματα
στῆς Ἔφεσος τὸ ναό, ὡς Σᾶς ἔκραζα Συντρόφοι!

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΕΣ:

...Πολὺ φτωχοὶ γιὰ νὰ θρέψουνε τοὺς στρατοὺς καὶ τοὺς στόλους μας, στερημένοι ἀπὸ κάθε διοίκηση γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουμε τὴν ἐλευθερία μας, χωρὶς ὅπλα γιὰ νὰ φρουρήσουμε τοὺς βράχους μας, πολεμώντας ἐνάντια σ' ἕναν ὀχτρὸ ποὺ πάντα νικιέται καὶ πάντα ξαναγεννιέται, τριγυρισμένοι ἀπὸ τὶς παγίδες τῶν χριστιανικῶν κυβερνήσεων ποὺ ἔγιναν οἱ σύμμαχοι τῶν ὀχτρῶν τοῦ Εὐαγγέλιου, χτυπούμενοι ἀπὸ τὶς δόλιες προσφορὲς μιᾶς προστασίας ποὺ ὁ λαός μας δὲν τὴ ζητᾶ - θὰ ὑποκύψουμε; "Οχι στρατηγέ. Ὁ Θεὸς καὶ ἡ ἀπελπισία μας μᾶς στηρίζουν. "Ενα ἔθνος ποὺ ὁλάκερο κυττάζει τοὺς ὀχτρούς του μὲ περιφρόνηση καὶ τὸν τάφο του μ' ἀδιαφορία, δὲν μπορεῖ νὰ νικηθεῖ. Ἡ Ἑλλάδα, μ' ὅλο ποὺ εἶναι σκεπασμένη μὲ κόκκαλα καὶ μὲ τέφρες, δὲν θὰ μεῖνει χωρὶς ἐκδικητή· ἡ Εὐρώπη ἀγαναχτισμένη θ' ἀπλώσει τὸ χέρι της πάνω στὰ ἐρείπιά μας καὶ ὁ ὅρκος της θὰ κάμει νὰ ὠχριάσουν ἐκεῖνοι ποὺ συνωμότησαν γιὰ τὴν ἀπώλειά μας.

(Ἀπὸ τὴν ἀφιέρωση ποὺ ἔκανε ὁ Κάλβος στὸ δεύτερο τόμο τῶν Ὠδῶν του (Παρίσι, 1826) στὸν Λαφαγέτ, ποὺ πέρνοντας μέρος στὸν πόλεμο τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Βόρειας Ἀμερικῆς, εἶχε γίνει τὸ σύμβολο τῶν ἀγώνων γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν λαῶν).

Ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ

Λαϊκὲς ἀφηγήσεις

Ο ΑΓΩΝΑΣ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

ΤΟ ΠΟΛΕΜΙΚΟ ΝΑΥΤΙΚΟ

ΑΦΗΓΗΣΗ ΠΕΙΡΑΙΩΤΗ

Ὑπηρέτησα στὸν Ἀβέρωφ.

Μὲ τὴν πτώση τῆς Ἑλλάδας ἔπλευσαν ἄλλα πλοῖα καθὼς καὶ ὁ Ἀβέρωφ. Ἔφυγα γιὰ τὴ Μέση Ἀνατολή. Πολλοὶ ἀπ' τὸν Ἀβέρωφ ἀξιωματικοί, ὁπαξιωματικοὶ καὶ ναῦτες βρίσκανε δύσκολο νὰ ταξιδέψουνε μ' αὐτὸν κι' ἐγκαταλείψανε τὸ πλοῖο. Πολλοὶ ὀλίγοι ἐκ τοῦ πληρώματος ἔμειναν ἐπ' αὐτό.

Τέλος τὸ πλοῖο ἐταξίδεψε. Τέλος ταξιδέψαμε γιὰ τὴν Ἄπω Ἀνατολή. Εἰς τὸν λιμὴν τῆς Ἀλεξαντρείας παρεμείναμεν περὶ τοὺς τέσσερις μῆνας. Ἐκεῖ πολλοὶ συναγερμοὶ καὶ ἀκίνητο τὸ πλοῖο μας ἐκινδύνευσε νὰ καταστραφεῖ. Ὅπου μίαν ἡμέραν διατασσόμεθα νὰ φύγουμε γιὰ τὶς Ἰντίες.

Περάσαμε τὴν διώρυγα τοῦ Σουέζ. Παραμείναμε μερικὲς μέρες στὸ Σουέζ. Πολλοὶ συναγερμοὶ ἐκεῖ πέρα. Δίπλα μας καιγόντουσαν πολλὰ πλοῖα. Τέλος ἐκινᾶμε γιὰ τὴν Ἐρυθρὰ καὶ βαίνουμε πρὸς τὸ Πὸρτ - Σουντάν. Ἐκεῖ βέβαια δὲν εἴχαμε πόλεμο. Εἴχαμε περισσότερο ἀπὸ εἰρήνη. Ἀλλὰ αἱ κλιματικαὶ συνθῆκαι καὶ ἡ ζωὴ εἰς τὸ πλοῖο ἦτανε πολὺ δύσκολη. Νερὸ πάντοτε πίναμε ζεστό. Τόσο πολὺ ζεστὸ ποὺ δὲν μπορούσαμε νὰ τὸ βάλουμε στὸ στόμα μας. Πολὺ λίγες ὧρες κοιμόμαστε. Ἡ δὲ ζέστη ἦταν ἀνυπόφορη. Αὐτὰ γιὰ τὸ Σουντάν.

Ἐπὶ τέλους ἐκινᾶμε ἀπ' αὐτὸ τὸ καταραμένο Πὸρτ πρὸς τὸ Ἄντεν. Ἐκεῖ στὸ Ἄντεν ἦταν κάπως καλύτερα. Μόνο νερὸ δὲν εἶχε. Ἐκεῖ πέρα μείναμε πολὺ λίγες μέρες γιὰ νὰ ἐφοδιαστοῦμε, γιὰ νὰ κάνουμε θράκες. Καὶ κατόπιν ἐκινήσαμε γιὰ τὰ μέρη τῶν Ἰνδιῶν. Βομβάη.

Ἐκεῖ περιμέναμε ἕνα χρόνο καὶ περισσότερο κάνοντας κομβόγια - ταξίδια Κέϊλον - Πεσικὸς κόλπος καὶ ἄλλα πολλά.

Περιπέτειες δὲν βρήκαμε, καίτοι οἱ Ἰάπωνες εἶναν βνεῖ στὸν πόλεμο· μόνο ἕνα Γιαπωνέζικο ἐμπορικὸ τὸ ὁποῖον κατώρθωσε νὰ μᾶς διαφύγει.

ΑΦΗΓΗΣΗ ΣΑΜΙΩΤΗ

Ναρκαλιευτικὰ ἱστοφόρα.

Τὰ ἱστιοφόρα ἄρχισαν νὰ γίνονται ναρκαλιευτικὰ ἀπ' τὶς ἀρχὲς τοῦ 41, δηλαδὴ μεταξὺ Ἰουνίου καὶ Ἰουλίου. Ἐπειδὴ τότες δὲν εἶχαν πολλὰ ναρκαλιευτικὰ οἱ σύμμαχοι καὶ οἱ μαγνητικὲς νάρκες ἔκαναν τὸ ἀπαίσιο ἔργο τους εἰς μεγάλην κλίμακα. ἀναγκάστηκαν νὰ χρησιμοποιήσουν ἀκόμα καὶ τὰ ἱστιοφόρα.

Τέσσερα τέτοια ναρκαλιευτικὰ διετέθησαν στὴν Ἑλληνικὴ ὑπηρεσία μὲ καθαρῶς Ἑλληνικὰ πληρώματα. Ὅποιος ἔβλεπε αὐτὰ τὰ καράβια ποτὲς δὲν θὰ ἐπίστευε ὅτι ἔκαναν ἕνα τόσο δύσκολο ἔργο, κι' ὅτι εἶχαν σώσει ἄφθονα καράβια ἀπὸ βούλιαγμα.

Λοιπὸν τὸ 41 τὸ Νοέμβριο διετάχθημεν νὰ ναρκαλιεύσωμεν τὸν λιμένα τῆς Μάρσα - Ματρούχ, ὁ ὁποῖος κεῖται δυτικῶς τῆς Ἀλεξανδρείας.

Ἐργασία ἐντατικὴ νύχτα καὶ ἡμέρα. Ἐκεῖ πέρα κάνει ἀμμοθύελλες πολλές. Καὶ οἱ βομβαρδισμοὶ ἦταν ἄφθονοι. Καὶ ἦταν ζήτημα ἂν βρίσκαμε τέσσερες ὧρες τὴν ἡμέρα ἡσυχία γιὰ νὰ ξεκουραστεῖ τὸ πλήρωμα. Ἐπὶ τέσσαρας μῆνας ναρκαλιεύαμε τὴν περιοχὴ αὐτὴν καὶ ἔτσι οἱ ὑνοπομπὲς μποροῦσαν νὰ εἰσέρχονται ἥσυχα εἰς τὸν λιμένα, καὶ νὰ ἀποβιβάζουν τὰ πολεμοφόδιά τους, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποίουν εἰς τὴν γραμμὴν Σίντι - Μπαράνι - Σολούμ.

Μετὰ τὰ τέσσερα αὐτὰ μᾶς ἐχορήγησαν ἀκόμα πέντε σιδερένια, ποὺ εἶχαν οἱ Νορβηγοί. Ταχύτερα καὶ ἐξυπηρετοῦσαν καλύτερα τὴν κάθε περιοχὴν ποὺ ἦταν ἐπιφορτισμένοι νὰ ναρκαλιεύσουν.

ΑΦΗΓΗΣΗ ΝΕΟΥ ΑΓΟΡΙΟΥ ΑΠΟ ΤΗ ΧΙΟ

Εἴμουνε στὸ «Μιαούλη», ὅταν τὸ Μάϊο τοῦ 43 μᾶς ἦρθε σῆμα νὰ φύγουμε ἀπ' τὸ λιμάνι τῆς Ἀλεξαντρείας μὲ ὅλη τὴ Μοῖρα τῶν ἀντιτορπιλλικῶν γιὰ νὰ κάνουμε γυμνάσια. Ὅπου θὰ ἐπιστρέφαμε σὲ δυὸ μέρες.

Τὴν ἑπόμενη ὅμως τὸ ράδιο ἀνήγγειλε τὴν πτώση τῆς Τύνιδος καὶ Μπιζέρτας. Τότε ἐλάβαμε σῆμα ὅλα τὰ πλοῖα τῆς Μοίρας μας νὰ πᾶμε γιὰ περιπολία ἔξωθεν τῶν ἀκτῶν τῆς Τύνιδος καὶ τῆς Μπιζέρτας.

Τότε ἐπειδὴς εἴχαμε μαζί μας τὸν ἀρνηγὸ στόλου κατέβηκε στὸ Τομπροὺκ ἀναγγέλοντάς μας μιὰ διαταγή. Ἡ διαταγὴ αὐτὴ ἔδωσε σὲ ὅλο τὸ πλήρωμα μιὰ αἰσιοδοξία. Καὶ κατ' εὐθεῖαν πήραμε πορεία γιὰ τὴ Μάλτα. Ὅπου τὴν ἑπομένη εἴχαμε φθάσει. Ἐπήραμε πυρομαχικὰ καὶ ἄλλα ἐφόδια. Καὶ ξεκινήσαμε τὴν ἑπομένη πολὺ πρωΐ. Καὶ τὸ ἀπόνευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας εἴχαμε φθάσει στὸν Κάβο Μπόνο.

Τὰ πυροβολεῖα καὶ ἡ πόλη καιγόντουσαν ἀπ' τοὺς βομβαρδισμοὺς ἀεροπλάνων. Οἱ δὲ Γερμανοὶ καὶ Ἰταλοὶ ἔφευγαν μὲ ὁτιδήποτε μέσον μποροῦσαν.

Κάθε τόσο ἄκουνε κανεὶς τοὺς ὀπτήρας νὰ λένε διάφορες διοπτεύσεις, καὶ νὰ μᾶς δείχνουν βάρκες ἀπὸ Γερμανούς, ποὺ ἐρχόντουσαν νὰ παραδοθοῦν φανταζόμενοι ὅτι τὸ πλοῖο ἦτανε Γερμανικό. Ἡ χαρά τους ἦταν ἀπερίγραπτη. "Οταν ὅμως πλησίαζαν τὸ πλοῖο καὶ ἔβλεπαν τὴ γαλανόλευκο νὰ κυματίζει περήφανα, νόμιζε κανεὶς ὅτι ἔβλεπαν τὸ δήμιό τους καὶ τὸ χρῶμα τους ἄλλαζε ἀπὸ τὸ φόβο. Ἐμεῖς τοὺς πέρναμε στὸ καράβι, καὶ φαντάζεστε τὶ περιποίηση ποὺ τοὺς κάναμε.

Τὸ μόνο ποὺ μοῦ κίνησε τὴν περιέργεια ἦτανε οἱ Ἰταλοί, ποὺ κ' αἰχμάλωτοι καὶ σὲ ἄθλια κατάσταση ζητοῦσαν κανένα μαντολίνο νὰ διασκεδάσουν.

Αὐτὸ ἐκράτησε δυὸ ἡμέρες. Οἱ αἰχμάλωτοι ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ τὴν ἑπομένη γυρίσαμε στὴ Μάλτα.

ΑΦΗΓΗΣΗ ΑΘΗΝΑΙΟΥ

Θὰ σᾶς ἐξιστορήσω πῶς φύγαμε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο νὰ πᾶμε γιὰ τὴν ἀπόβαση τῆς Σικελίας.

Ὑπηρετοῦσα στὸ «Σαχτούρη». Εἴχαμε γυρίσει ἀπὸ ταξίδι καὶ μέσ' στὸ λιμάνι τῆς Ἀλεξανδρείας εἴδαμε μεγάλη κίνηση. Χωρὶς νὰ εἶναι κανεὶς ἔξυπνος θὰ καταλάβαινε ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ κάποια μεγάλη ἐπιχείρηση. Τὴν ἑπομένη μέσα τὸ λιμάνι ἐκηρύχθη ἐν ἐπιφυλακῇ. Μέσα δὲ εἰς τὸ πλοῖο μας ἀναρρωτούμεθα ἂν θὰ λάβουμε καὶ μεῖς μέρος καὶ ποῦ ἐποκειτο νὰ γίνει.

Ἀμέσως τὴν μεθεπομένη βλέπουμε νὰ δι·πλαρώνει μιὰ βενζινάκατος δίπλα μας, ἡ ὁποία νὰ μᾶς δώσει ἕνα ἐξογκωμένο σάκκο μὲ ἔγγραφα. Αὐτὸ ἦταν ἕνα πειστήριο πῶς ἐπρόκειτο κάτι νὰ γίνει, διότι μέχρι ἐκείνη τὴν ὥρα δὲν ἠξέραμε τί ἐπρόκειτο νὰ γίνει.

Τὸ ἴδιο τὸ ἀπόγευα ξεκινήσαμε. Γιὰ κακή μας ὅμως τύχη, μόλις ἐκάμαμε περὶ τὰ διακόσια μέτρα ἀπὸ τὴ σημαδούρα ποὺ εἴμαστε δεμένοι, μᾶς ἐχάλασε τὸ πηδάλιο. Τότε μέσα στὸ καράβι ἐπεκράτησε γενικὴ ἀνανάγτηση γιὰ τὸ ἀτύχημα αὐτό. Ἦρθε ἕνα ρυμουλκό. τὸ ὁποῖο μᾶς ποοσέδεσε κοὶ μᾶς ἔπνε στὴν ποοτεοαία μας θέση. "Οπου ἀμέσως ἔογεται δίπλα μας μιὰ βενζινάκατο μὲ Ἄγγλους ἀξιωματικοὺς καὶ τεχνίτες. καὶ μετὰ μιὰν ὥραν εἴμεθα πάλι ἕτοιμοι νὰ ξεκινήσουμε. Τώοα πιὰ ἐπὶ τοῦ ἀσφαλοῦς.

Στὸ διάστημα αὐτὸ τῆς καθυστεοήσεώς μας ὅλα τὰ πλοῖα εἶχαν μπεῖ σὲ νοαμιὴ ὑνοποιπῆς. "Οπου προσετέθημεν κ' ἐμεῖς στὴ θέση μας.

Κι' ἀπὸ δῶ ἀρχίζει πιὰ ἡ ψυχική μας ἀνωνία γιὰ τὸ ποῦ θὰ γινόταν ἡ ἀπόβαση. Γιατὶ ἦταν πιὰ βέβαιο ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀποβάσεως. Ἀφοῦ ἐφτάσαμε στὸν κάβο τῆς Ντέρνας ἐπήραμε πορεία βορρᾶς. "Οποιος ἔχει ἐλίγην ἰδέαν ἀπὸ ναυτικὰ θὰ καταλάβει ὅτι πορεία βορρᾶς, σημαίνει πῶς πηναίναμε ποὸς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἐυπνήσαμε τὸ ποωῒ καὶ βοισκόμαστε πάλι στὸν Κάβο τῆς Ντέρνας.

Κατὰ τὰς ἑνάμισυ τὸ ποωῒ ἐχθρικὸ ὑποβρύχιο μᾶς ἐβύθισε ἕνα ἀπὸ τὰ πλοῖα. Διαταγθέντες ἀπὸ τὸν ἀοχηγὸ τῆς ὑνοποιπῆς πεοισυλλέξαμε τοὺς ναυανούς. Ἐδῶ ἐσυνέβηκε ἕνα κωμικό, ὅπου ἕνας ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους ναυαγοὺς εὐοισκόμενος εἰς τὸ πλοῖο μας ἐρωτοῦσε ἕναν ἄλλον εὐοισκόμενο εἰς τὴν θάλασσα ἐὰν πῆσε μαζί του τὸ τσάϊ.

Τοὺς ναυαγοὺς αὐτοὺς τοὺς ἀφήσαμε τὸ ἴδιο βράδυ στὴ Βεγγάζη. "Οπου ἐμάθαμε ἀπ' αὐτοὺς ὅτι ἡ ἀπόβαση θὰ ἐγίνετο στὴ Σικελία. Τότε ὅπως καταλαβαίνει ὁ καθένας αὐτὸ μᾶς ἐλύπησε, διότι δὲν ἐπρόκειτο περὶ ἀπελευθέρωσης τῆς Ἑλλάδος.

Τρεῖς μέρες μετὰ τὸ ἐπεισόδιον αὐτό, ἔξω ἀπὸ τὴ Μάλτα συναντήθημεν μὲ μιὰν ἄλλην ὑνοπομπήν. Καὶ τὰ ἐημερώματα τῆς ἑπομένης εἰς τὰς τέσσερις - μισὴ συναντήσαμε τὶς ἀκτὲς τῆς Σικελίας. "Οπου ἤδη εἶχαν ἀρχίσει ἀπὸ τὰ ὀπλιταγωγὰ ν' ἀποβιβάζονται οἱ στρατιῶτες. Ἐσηκώσαμεν πολεμικὴν σημαῖα στὸν πλωραῖο ἱστό, καὶ εὑρισκόμεθα ὅλοι εἰς τάξιν μάχης.

Πολλὲς φορὲς ἐπεχείρησε ἡ Γερμανικὴ καὶ Ἰταλικὴ ἀεροπορία νὰ φτάσει μέχρις ἐμᾶς, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ σπάσει τὸν κλοιὸ τῶν καταδιωκτικῶν ἀεροπλάνων.

Ἐμεῖς εἴχαμε διαταγὴ εἰς τὰς τέσσερις τὸ ἀπόγευμα μαζὶ μὲ ἄλλες ἀγγλικὲς κορβέτες νὰ συνοδεύσουμε τὰ ὀπλιταγωγὰ πίσω εἰς τὴν Ἀλεξάντρεια. "Οπου εἰς τὰς τέσσαοες ποὸὰ τέταρτο. μερικὰ Γιούνκερς 88 ἐκατόρθωσαν νὰ φτάσουν μέχρις ἐμᾶς, καὶ νὰ μᾶς βοωβαρδίσουν, χωρὶς νὰ μᾶς προξενήσουν καμμιὰ ζημιά. Ἐνῶ τὰ καταδιωχτικὰ Σπιτφάϊρ τοὺς κυνηγοῦσαν. Καὶ δὲν κατώρθωσαν ποὰ μόνο δυὸ Γερμανικὰ νὰ γυρίσουν πίσω.

Πολλοὶ δὲ ἀπὸ τοὺς πιλότους ποὺ εἶχανε πέσει στὴ θάλασσα μᾶς ἐκάνανε σήματα νὰ τοὺς καζέψουμε. Ἀλλὰ ἐμεῖς δὲν εἴχαμε καιρὸ γι' αὐτὴ τὴ δουλειὰ ἐπιστρέφοντας νὰ φέρουμε ἄλλες ἐνισχύσεις.

ΑΦΗΓΗΣΗ ΔΥΟ ΜΑΖΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΝΟΝΤΑΣ Ο ΕΝΑΣ ΤΟΝ ΑΛΛΟΝ

Τὸ Σεπτέωβοη εἴχαμε πάει στὴν Ἀγκῶνα. Μόλις πήναμε κεῖ πέρα εἴχαμε ἔξοδο. "Υστερα ἀπὸ μιὰ ὥοα περιπολία. γιατὶ γινότανε ἐπίθεση τοοπιλλακάτων.

Τὸ μισὸ πλήρωμα τόχαμε ἀφήσει ἔξω. Ἐνῶ κι' ἄλο τὸ ἄλλο πλήρωμα ποὺ δὲν εἴχαμε ὑπηρεσία κοιμόμαστε. Μὲ τὸ συναγερμὸ ποὺ ἔγινε ἔσβυσαν τὰ φῶτα τῆς πλώοης. Πεταχτήκαμε ἔξω ὅλοι μὲ τὰ σώβρακα. καὶ στριωχτήκαμε. σφηνοθήκαμε ὅλοι στὴν πόοτα ἔξω. καὶ δὲν μποροῦσε νὰ βνεῖ κανεὶς ἔξω. Τέλος πάντων φωνάξαμε ὅλοι «Παιδιά, νὰ ξεσφηνωθοῦμε νὰ πᾶμε ἕνας—ἕνας στὴ θέση του».

Ὁ συναγερμὸς ἦταν δυὸ τοοπιλλάκατες Ἰταλικές. Τέλος πάντων οἱ ὑπόλοιποι ποὺ εἴχαν φυλακὴ στὰ κανόνια, ἦταν ἕτοιμοι καὶ τοὺς γτύπησαν. Οἱ τοοπιλλάτες μόλις ἀντιλήφτηκαν πῶς ἦταν Ἑλληνικὸ καράβι σηκωθήκανε καὶ τὸ κόψανε λάσπη. Εἴχαμε φυσικὰ τὴ δύναιη καὶ τὴν τόλμη νὰ τοὺς πιάσουμε ὅλους ζωντανούς. Τὴ βοαδιὰ ἐκείνη ψοφοῦσαμε ὅλοι νιὰ παοεξήνηση. ἀλλὰ δυστυνῶς δὲν τελειοποιήθηκε ἡ ἐπιθυμία μας. Οἱ Ἰτολοὶ ἀνοίξανε φοῦλ πενήντα μίλλια.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΦΩΤΗ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

ΑΡΧΑΙΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

ΤΟ ΚΑΛΛΙΤΕΡΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Τὸ ἑλληνικὸ ἀφήγημα

ΤΟΥΡΚΟΛΙΜΑΝΟ

Τοῦ Ἠλία ΒΕΝΕΖΗ

3.—

Τώρα πιὰ ἡ ἐποχὴ τῆς πείνας εἶναι πίσω. Τώρα, ἀπόψε, ὁ καινούργιος γλάρος τριγυρίζει ἀνάμεσα στὰ ποδάρια τῶν παιδιῶν ποὺ τὸν τραβοῦν ἀπὸ δῶ κι' ἀπὸ κεῖ.

— Τί θὰ τὸν βγάλουμε τοῦτον, μπαρμπα-Σταῦρο;

—Ἐσεῖς τί λέτε; ρώτησε καὶ τὰ κοίταζε.

Αὐτὰ εἶπαν τὸ καθένα τὸ δικό τους. Μὰ ὁ μπάρμπα - Σταῦρος:

—Ὄχι, εἶπε. Νὰ τὸν βγάλουμε Τζανῆ. Στὸν τόπο τοῦ Τζανῆ ποὺ χάσαμε.

. . . . . .

Ὁ μπάρμπα - Σταῦρος κιαλέρνει κοντὰ στὴν ἀκρογιαλιά, ἐκεῖ ποὺ ξέρει πῶς εἶναι τὸ θολάμι τοῦ ψταποδιοῦ. Τὸ γερό του χέρι, τὸ δεξί, κουμαντέρνει μὲ σιγουριὰ τὸ καμάκι. Τὸ χτυπημένο ψταπόδι ἁμολᾶ τὰ πλοκάμια του καὶ τὰ τυλίγει στὸ καμάκι μὲ λύσσα. Στὸν πάτο τὸ νερὸ θόλωσε. Ἕνας σπάρος βλέπει τὴ φασαρία, φεύγει βιαστικά. Ἀπάνου, στὸν ἀφρό, φύσηξε μιὰ σπηλιάδα, πέρασε.

Στὴν κουπαστὴ τὸ καμακιασμένο ψταπόδι σπαράζει.

Ὁ μπάρμπα - Σταῦρος τυλίγει τσιγάρο καὶ κάθεται νὰ ξεκουραστεῖ. "Ησυχα ποὺ εἶναι γύρω, τώρα ποὺ φύσηξε μιὰ ἰδέα ἀγέρι καὶ πάλι ἔπεσε· ποὺ ἕνα ψταπόδι καμακιασμένο μὲ σιγουριὰ σαλεύει στὴν κουπαστή. "Ησυχα ποὺ εἶναι ὅλα μέσα του, ὅπου τὸ ἀγέρι ποὺ φυσᾶ ὅσο πάει λιγοστεύει... Εἶναι πολλά, πάρα πολλὰ τὰ χρόνια ποὺ πέρασαν. Σὰν τοῦ πῆρε τὸ τορπίλι τὸ χέρι ἡ μάνα του, ποὺ ζοῦσε ἀκόμα, τοῦ εἶπε:

«"Αϊντε, πιά. Γιὰ σένα ἡ θάλασσα τέλειωσε. Κρίμας!»

Ἦταν ἀμούστακο παλικαράκι ἀκόμα. "Οτι ἀρχιζε τὴ ζωὴ τῆς θάλασσας, αὐτὴ ποὺ κάναν ὁ πατέρας του, οἱ παπποῦδες του.

«"Οχι, μάνα, εἶπε. Δὲν τὸ μπορῶ. Θὰ μείνω στὴ θάλασσα. Θὰ τὰ καταφέρω καὶ μὲ τόνα νέρι»

Ἔμεινε. Τὸ χέρι τοῦ τὸ κόψαν ἐκεῖ στὴν κλείδωση. Δυσκολεύτηκε ἔσαμε ποὺ νὰ τὸ κάνει νὰ τὸν βοηθᾶ. Ἀκουμποῦσε τὸ κουπὶ στὸ στῆθος, τὸ κλείδωνε ὕστερα μὲ τὸ κομμένο χέρι, κ' ἔτσι τὸ δούλευε. Τυραγνίστηκε, μὰ μὲ τὸν καιρὸ δὲν τοῦ φαινόταν. "Ετσι δὲν ἄφησε τὸ παραγάδι του, δὲν ἄφησε τὸ καμάκι του. "Ετσι, δὲ χάλασε τὴ ζωή του. Γιατὶ τότες ποὺ ξεκινοῦσε νερὸς καὶ μὲ τὰ δυό του χέρια. Δὲν εἶχε φούμαρα, παλαβάδες. Ἐρχόταν ἀπὸ γενιὰ ψαοάδες, ψαρὰς ἤθελε νὰ τὴ δουλέψει τὴ θάλασσα. Κ' ἐδωνά γύρω, στοὺς κάβους τῆς πατρίδας του, στ' ἀντικρυνὰ νησιά, στὴν Ἀτνινα, στὸν Πόρο, στὶς Φλεβοπούλες, τὸ πολὺ ἴσαμε τὴν "Ὑδρα. "Οχι φούμαρα γιὰ μεγάλα καΐκια, γιὰ μακρινὲς θάλασσες. Κ' ἔτσι ἔμεινε: ψαοάς. Βέβαια, τὴν ψαροπούλα ποὺ λονάριαζε δὲν τὴν ἀπόταξε. Ποτὲς δὲν τὸ μπόρεσε, μάλιστα σακάτης ὅπως ἦταν. Μήτε ἄλλη προκοπὴ ἔκανε. Ν' ἀναστήσει σπίτι καὶ παιδιά μήτε αὐτὸ δὲν τὸ μπόρεσε. Κι' ὅμως! Τί ἥσυνα ποὺ εἶναι ἐδῶ στὴν πλώση τῆς βάοκας ποὺ τὸ καμακισμένο ψταπόδι ἀκόμα σαλαγᾶ, τώρα ποὺ ἡ σπηλιάδα πέρασε πάλι σὰ σαγίτα πάνου στὸ νερό... "Ησυχα ποὺ εἶναι, τώρα ποὺ ὅσο πάει ἡ ζωὴ ὁλοένα λιγοστεύει, ἀφοῦ ὅλα γίνανε μὲς στὸ νερό, ἔτσι ποὺ τὸ φώναζε τὸ αἷμα του, ἀφοῦ ὅλα γίνανε μὲς στὰ σύνορα ποὺ εἶναι γιὰ τοὺς ψαράδες, ὄχι ὅξω ἀπ' τὰ σύνορα...

. . . . . .

—"Ελα, Τζανή! "Ελα! "Εχεις ψάρι!

Ὁ γλάρος ἔχει μάθει τ' ὄνομά του. Βλέπει τὸ ψάρι ποὺ βαστᾶ στὸ χέρι του ὁ μπάρμπα - Σταῦρος, τρέχει νὰ τὸ πάρει. Κάνει ν' ἀνοίξει τὶς φτεροῦγες του, λίγο μονάχα σηκώνεται ἀπ' τὴ γῆ, πάλι τὰ ποδάρια του τὴν ἀγγίζουν. "Ομως καὶ τώρα ποὺ εἶναι ἀναγκασμένος νὰ πατᾶ ὅλο στὴ γῆ, τὸ καταλαβαίνεις πῶς ἡ ζωή του πέρασε στὸν ἀγέρα: Τὸ κορμί του δὲν πέφτει μὲ βάρος στὰ ποδάρια του, θαρεῖς πῶς εἶναι ἀνάλαφρο, ἡ δύναμη ποὺ το τραβᾶ γιὰ τὰ ψηλὰ τοῦ δίνει αὐτὴ τὴν κίνηση πρὸς τὰ πάνου, τὴν ἀνώφελη πιά.

—"Ελα, Τζανή!

Ὁ Τζανὴς τρώει τὸ ψάρι καὶ κοιτάζει μὲ τὰ ψιλὰ μάτια του, τὰ τριγυρισμένα ἀπὸ κίτρινο κύκλο, τὸν ψαρά. Ὁ μικρὸς γιὸς τοῦ καπτα - Βασίλη λέει:

—Ξέρεις, μπαρμπα - Σταῦρο; Ὁ Τζανὴς θὰ γίνει γάτος!

—Τί πᾶ νὰ πεῖ αὐτό; ἀπορεῖ ὁ ψαράς.

—Ὁ Τζανὴς ἔφαγε σήμερα ἕνα ποντίκι! Θὰ γίνει σὰν τοὺς γάτους!

—"Εφαγε ποντίκι; Δὲ γίνεται, Πετρῆ!

—Μὰ ἀφοῦ ἔγινε, μπάρμπα - Σταῦρο! Τὸν εἶδα ποὺ ἔτρωγε ποντίκι σὰν τὸ γάτο μας!

Τότε ὁ μπάρμπα - Σταῦρος καταλαβαίνει νὰ τοῦ ἔρχεται πολλὴ λύπη γιὰ τὸ γλάρο του. Τοῦτος ὁ λόγος τοῦ ωωροῦ τοῦ δίνει πιὸ πολὺ ἀπὸ κάθε ἄλλο νὰ αἰσταν-θεῖ τὴ μοίρα τοῦ σκλαβωμένου πουλιοῦ του. Τώρα μάλιστα ποὺ τὰ συλλογίζεται ἕνα - ἕνα, ποὺ τὰ βάζει κοντά, βλέπει πῶς ἀληθινὰ ὁ γλάρος πάει νὰ γίνει σὰ γάτος. Ἔμαθε νὰ τρυπώνει κάτου ἀπ' τὰ παπλώματα, ἀπ' τὰ σκαμνιά, καὶ νὰ κοιμᾶται ἐκεῖ τὴ νύντα· ἔμαθε νὰ στέκεται νὰ τὸν χαϊδεύουν· τώρα, λέει, ἔμαθε νὰ τρώει καὶ ποντίκια. Πάλι καλὰ ποὺ ἔχει ἀκόμα καὶ κάτι ἄλλες ὧρες: τὶς ὧρες ποὺ τὰ παιδιά, παίζοντας κρυφτοπόλεμο πάνου στὸ καινούργιο σκαρὶ τοῦ ταησανά, τὸν ἀφήνουν ἥσυχο. Ἀνεβαίνει τότες πάνου στὸ φράχτη ποὺ εἶναι γύρω στὸ καλύβι, τρία μέτρα πιὸ κεῖ εἶναι ἡ θάλασσα. Βλέπει τοὺς συντρόφους του τοὺς γλάρους ποὺ σκίζουν τὸν ἀγέρα νὰ γύνουνται, νὰ βουτοῦν τὸ ψάρι ἀπ' τὸν ἀφρὸ καὶ πάλι νὰ ψηλώνουν. Στὴν ἀρχὴ ἔβναζε, σὰν τοὺς ἔβλεπε, μιὰ δυνατὴ κραξιά· μὰ ποτές, κανένας γλάρος δὲν τὸν ἄκουσε, δὲν ἤοθε κοντά του. Κι' αὐτὸς σταιάτησε νὰ φωνάζει, μποοεῖ καὶ νὰ ξεσυνήθισε. «Γιατί ἄοανες δὲν τὸν κοντεύουν οἱ ἄλλοι γλάροι;», ἀναρωτήθηκε τότες ὁ μπάοομπα - Σταῦοος ποὺ μελετοῦσε ὅλα ὅσα γίνουνταν στὸ πουλί του. «Δὲ θέλουν νὰ τὸν ξέρουν φαίνεται. συλλογίστηκε. ἐπειδὴς κόλλησε στὸ χῶμα. Καὶ τί φταίει ὁ Τζανὴς γι' αὐτό;» Βέβαια τί φταίει; "Ο,τι τοῦ περνᾶ ἀκόμα γιὰ νὰ μὴν ξεχνᾶ πῶς εἶναι γλάρος τὸ κάνει. Δὲν εἶχε χιμήξει μιὰ μέρα μὲς στὴ θάλασσα; Πάλεψε μὲ τὸ λίγο κύμα, κολύμπησε ἀπελπισμένα ὅσο μπόρεσε, ὥσπου ἀπόκαμε. Θὰ 'μενε ἐκεῖ, στὴ μέση τοῦ λιμανιοῦ, ἀνίκανος νὰ πετάξει καὶ νὰ πλέψει, καὶ θὰ πνιγόταν ἂν μιὰ περαστικὴ ψαρόβαρκα δὲν τὸν συμμάζευε. "Ομως ὁ καιρὸς περνᾶ καὶ νὰ ζεῖς ὅλο στὴ γῆ...

—Δὲν τὸν εἶδες κ' ἐσύ, μάνα; λέει τὸ βράδυ ὁ μικρὸς γιὸς τοῦ καπτα - Βασίλη, ὅταν στὸ καλύβι εἶναι μαζεμένη ὅλη ἡ φαμίλια κι' ὁ μπάρμπα - Σταῦρος μαζί τους.

—Τί; λέει ἡ καπετάνισσα.

—Ὁ Τζανὴς δὲν τὸ κυνήγησε σήμερα καὶ δὲν τό 'φαγε τὸ ποντίκι; Ὁ μπάρμπα - Σταῦρος δὲν τὸ πιστεύει!

—'Αλήθεια! 'Αλήθεια! λέει ἡ γυναίκα. Σὰ γατί, μπάρμπα - Σταῦρο!

Ὁ γερο - ψαρὰς ἁπλώνει τὸ χέρι του, πιάνει τὸ γλάρο ποὺ σταλιάζει πλάϊ του, τὸν βάζει ἀνάμεσα στὰ ποδάρια του καὶ κοιτάζει τὶς φτεροῦγες του. Τὶς ψάχνει.

—Μεγαλώνουν, λέει. Τὸ καλὸ εἶναι ποὺ μεγαλώνουν γλήγορα...

—Γιὰ τὶς φτεροῦγες λές;

—Ναί.

—Κ' ὕστερα τί; λέει ὁ καπτα - Βασίλης ποὺ ἴσαμε τότε ἄκουγε ἀμίλητος.

—"Υστερα... νά... Θὰ φύγει.

—"Ας τα πιὰ αὐτά, βρὲ ἀνεπρόκοπε, μὲ τοὺς γλάρους! φωνάζει ὁ καπετάνιος θυμωμένα. Νὰ σου τον τώρα ποὺ μᾶς κάνει τὸν πονόψυχο γιὰ τὸ γλάρο! "Ας τον νὰ μάθει νὰ κάνει παρέα μὲ τὶς γάτες!

—Καὶ τί σὲ πείραξα τώρα ἐνῶ μὲ τὸ πουλί μου; λέει ὁ κουλὸς ψαράς. Τί σὲ πειράζει ποὺ θὰ τ' ἀφήσω νὰ φύνει:..

—Τί μὲ πειράζει; Τίποτα, βρέ! Μὰ τώρα νὰ κάθεσαι νὰ γνοιάζεσαι ποὺ ὁ γλάρος θὰ συνηθίσει στὴ στεριά!... Τί ψυχή, βρέ, ἔχει ἕνας γλάρος, τὴ στιγμὴ ποὺ κ' οἱ ἀθρώποι...

—'Ελᾶτε τώοα! μπῆκε στὴ μέση ἡ καπετάνισσα νὰ τοὺς ἡεοήσει. Καῖκι νὰ 'χατε νὰ μοιράσετε δὲ θὰ κάνατε ἔτσι!

Τοὺς ἔδωσε καὶ ἤπιαν καβουρντισμένο ρεβύθι. Πέοασε κάμποση ὥρα. Ὁ ἀνέοας μὲς στὸ καλύβι μυοίζει ψαοίλα. Σεοοογτάποδο. Ἡ λάμπα κάνει μενάλες σκιὲς στοὺς τοίνους. Μιὰ ἀπόνη ἀκουμπισμένη στὴ γωνιὰ βαστᾶ ἀκόμα μέσα της ἕνα πράσινο φύκι. Ξεράθηκε τὸ φύκι, μοιάζει πιὰ σὰ στεριανὸ πράμα, σὰ σκουλήκι.

—"Ελα, μπάρμπα - Σταῦρο, λένε τὰ παιδιὰ τοῦ καπετάνιου. Πές μας πάλι...

Τὸν τραβοῦν ἀπ' τὸ μανίκι, τοῦ χαϊδεύουν τὸ κουλό του χέρι.

—Πές μας γιὰ τὸ θεριὸ τῆς θάλασσας...

Ὁ γερο - ψαρὰς ποὺ τὸ ζερβί του χέρι τοῦ τὸ πῆρε τὸ

Ἡ ποιητική μας κληρονομιά

«Ο ΔΩΔΕΚΑΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΓΥΦΤΟΥ»

(Ἀπόσπασμα)

Τοῦ Κωστῆ ΠΑΛΑΜΑ

Θλιβερός, ἀργός, βαριεστισμένος,
σὰν ἀπὸ καραβοτσάκισμα,
τράβηξα νὰ ζήσω μὲ τ' ἀγρίμια,
κι' ἔφερα τὴ μοῦλα μου κατάνακρα
κι' ἔστησα τὴν τέντα μου κατάψηλα
σὲ ρουμάνια καὶ σὲ στενορρύμια.

Κι' ηὖρα στὰ Θρακιώτικα βουνὰ
κι' ηὖρα στὶς κορφὲς τῆς Ἤπειρος
κι' ἔθρεψα τὴν πεῖνα μου τὴ λάμια
κι' ηὖρα σὰν πρωτάρη ἕνα λαό,
καὶ κυλοῦσε ἀπ' τὶς κλεισοῦρες κι' ἀπὸ τοὺς ζυγοὺς
μὲ τὰ φουσκωτὰ ποτάμια.

Δὲν τὰ ξέρει τὰ βιβλία, καὶ εἶν' ἀκράταγος,
καὶ τἀγάλματα δὲν ἔχει τῶν πολύθεων,
στὰ ταμπούρια τάχει τὰ σκολειά,
κι' ἔχει γνώμη, κι' ἔχει δύναμη, καὶ θέλει,
τὰ λεβέντικα τραγούδια του τὰ ζεῖ,
κι' ὁ ἴδιος εἶναι σὰν ἀγάλματα θεϊκά.

Καὶ τοὺς τρέμουνε τῶν κάμπων οἱ κιοτῆδες,
καὶ μὲ ὀνόματα τοὺς κράζουν πονηρὰ
κλέφτες καὶ ἀπελάτες καὶ προδότες
τοὺς μισοῦν οἱ βασιλιάδες, κι' ὅλ' οἱ τύραννοι,
κι' εἶναι μέσα στοὺς σκυφτούς, τὰ παλληκάρια,
κι' εἶναι, μέσ' στοὺς κοιμισμένους, οἱ στρατιῶτες.

Μὲ τὰ μαῦρα τὰ μαντήλια στὰ κεφάλια τους,
πές τους καὶ καλόγερους, ἂν θέλεις,
πές τους καὶ φιλόσοφους μὲ τὴ φλοκάτα·
πές τους ἐθνικούς· εἶν' οἱ ἀκριβοὶ τῆς Φύσης·
πές τους χριστιανούς· Χριστὸ λατρεύουν,
κι' ὁ Χριστὸς μ' αὐτοὺς γιομᾶτος νιάτα.

Ὅ,τι πολεμᾶτε γιὰ ν' ἀδράξετε
μ' ἑνὸς ἄδειου λόγου ὁρμή,
τὸ ζητᾶνε αὐτοὶ μὲ τἄρματα στὰ χέρια,
καὶ δὲν σκύβουνε γυρτοὺς βωμοὺς νὰ ὀρθώσουν,
κι' εἶναι σὰν πατέρες τῶν παιδιῶν
ποὺ θὰ πλάσουνε βασίλεια, τοῦ ἥλιου ταίρια.

Τῆς ὑγείας τὸ γάλα καὶ τὸ αἷμα
τῆς θυσίας ταιριάσανε στὸ εἶναι τους,
καὶ στὰ λογγωμένα τους τὰ στήθια
μιὰ καρδιὰ βροντολαλεῖ,
μαρτυρώντας, πολεμώντας, τραγουδώντας,
τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἀλήθεια.

. . . . . .

Κι' ἔτσι ἀπαρνητὴς μὲ τὸ περίγελο,
κι' ἔτσι χαλαστὴς μὲ τὴ βλαστήμια,
κι' ἔτσι ἑνὸς θειαφότοπου μιὰ λάβα,
τὸ δροσὸ μιᾶς πίστης νοιώθω μέσα μου,
κι' ὠνειρεύτηκα νὰ ζήσω στὸ πλευρό τους
μὰ ὡς κι' αὐτοὶ μοῦ κράξαν: «Γύφτε τράβα!»

Ἂς μὲ διῶξαν. Τοὺς δοξάζω. Ἐγὼ εἶμαι
γλῶσσα τῆς ὡραίας ἀλήθειας,
δὲ μὲ σέρνει ἐκδίκηση λαοπλάνα,
καὶ γιὰ τοῦτο σήμερα μπροστά σας
ἔτσι μὲ γρικᾶτε νὰ χτυπῶ
μιὰν ἀργὴ καὶ σὰ νεκρώσιμη καμπάνα!

«ΧΕΡ ΝΤΟΚΤΟΡ»

Τῆς Μέλπως ΑΞΙΩΤΗ

Εἴμασταν τότε τέσσερις φίλοι: Ὁ ἕνας ἄντρας, τρεῖς γυναῖκες. Ποιοὶ ἦταν δὲ χρειάζεται. Ὄχι πὼς δὲν ἔχουν ὀνόματα. Ἀλλὰ γιατὶ οἱ ζωὲς οἱ τέτοιες, δὲν ἔχουν ὄνομα ξεχωριστό. Εἶνε πρῶτα ὁ ἑαυτός τους, ἀλλὰ μαζὶ εἶνε κι' ἄλλοι πολλοί.

Εἴμασταν κάποτε λοιπὸν οἱ τέσσερις. Ἔχω μείνει τώρα μονάχη. Τί γίνηκαν οἱ ἄλλοι; Φύγανε. Ἀκοῦστε πῶς φύγανε.

Κινήσαμε ἕνα πρωὶ μαζὶ—μαζὶ μὲς τὴ ζωή. Ὅλοι μιλούσαμε τὴν ἴδια γλῶσσα.Τὰ ἑλληνικά. Μιλούσαμε ὅμως καὶ μιὰν ἄλλη γλῶσσα. Τὸ ἐσπεράντο. Ἐκείνην δηλαδὴ τὴ γλῶσσα ποὺ δὲν πάει νάεισαι Ἀλβανός, Κινέζος ἢ Μεξικανός! Δίνεις ἀμέσως νύξη. Καὶ καταλαβαίνεσαι. Εἶνε σὰν τὴν ἀγάπη. Ποὺ μιλιέται κι' ἐκείνη καὶ καταλαβαίνεται κι' ἀπ' τὸν κάθε ξενόγλωσσο.

Περνούσαμε τότε τὸ χρόνο 1939. Μιὰ μακρυνὴ τώρα ὑπόθεση εἶνε ἡ ἐποχὴ ἐκείνη. Μακρυνὴ τόσο ἀφάνταστα γι' αὐτοὺς ποὺ ζοῦν ἀκόμα... Ἔχουν νὰ κουβαλοῦν στὴν πλάτη τους τόμους βαρειοὺς παγκόσμιας ἱστορίας. Τοὺς τόμους τῆς περίοδος 1939 μέχρι 45. Τότε στιβάζονταν φοβερὰ τὰ σύννεφα ἀπάνω στὴν ὑδρόγειο. Ἡ καταιγίδα ἦταν δίπλα. Ἔκανες ἔτσι, καὶ τὴ μυριζόσουνα.

Λέγαμε τότε ἐμεῖς οἱ τέσσερις: Τώρα τί θὰ κάμουν οἱ Γάλλοι. Τὰ διεθνῆ πουλεταριᾶτα. Ὁ Ροῦζβελτ. Οἱ Ἰνδίες. Τὰ ἀγγλικὰ τραίηντ—γιούνιονς. Ἡ κόκκινη Κίνα. Ἦταν τὰ πιόνια τοῦτα τὰ μαγγιόρα. Μιὰ μετατόπισή τους ἄστοχη, καὶ μπόρειε καὶ νὰ τὸ μπατάριζε τὸ διεθνὲς καράβι. Νύχτες ἐξενυχτούσαμε. Νὰ προβλέψουμε κάτι. Σὰν τὶς χαρτοοίχτρες. Νὰ προλάβομε κάτι. Σὰν στοργικοὶ γιατροί, ἂν μᾶς περνοῦσε ἀπὸ τὸ χέρι μας.

Μιὰ νύχτα κάναμε κοὶ ὀνείρατα. «Σκεφτῆτε ὅταν θὰ καρφωθεῖ στὸ Βερολῖνο ἡ Κόκκινη σημαία! Ὅταν θὰ μποῦνε ἀπελευθερωτὲς στὸ τμῆμα ἐκεῖνο τῆς γῆς! Τὶ χαρὰ θὰ τὴν ἔχομε!»

Ὥσπου μιὰ μέρα ὁ ἕνας ἀπ' τοὺς τέσσερίς μας ἔφυγε. Ἐπάψαμε νὰ τὸν καταλαβαίνουμε καὶ νὰ καταλαβαίνει τὴ δικιά μας γλῶσσα, τὸ ἐσπεράντο μας. Πολάβαμε μόνο καὶ τοῦπαμε τὴν ὕστατη ἐντελῶς στιγμή: «Φεύγεις λοιπόν.... Ἀ α α α.... Θὰ μετανοήσεις..... Ἀλλὰ δὲ θὰ μπορέσεις ποτὲ πιὰ νὰ μᾶς ξαναβρεῖς....»

Καὶ ἔφυγε. Μείναμε τότε τρεῖς.

Τὸν Αὔγουστο τοῦ ἴδιου χρόνου, ἡ ἄλλη φίλη πέθανε. Θάνατος φυσιολογικὸς κατὰ τὴν ἐπιστήμη. Ἀλλὰ δὲν ἦταν ἔτσι. Λίγον καιρὸ πρωτήτερα, μᾶς εἶχε πεῖ: «Νιώθω τὸ σῶμα μου νὰ σπᾶ ἀπ' τὸ βάρος. Νιώθω πὼς γεγονότα τρομερὰ προχωροῦν καὶ μᾶς φτάνουν, καὶ σὰ νὰ μὲ ζουλᾶ ἡ ἀγγούσα τους. Σὰν τὸ προιήνυμα σεισμοῦ παγκόσμιου. Ἐσεῖς ποὺ θ' ἀπομείνετε καὶ θὰ τὰ ζήσετε νὰ μὲ θυμᾶστε». Μέχρι τὴν τελευταία ὥρα ἔκαμε τὸ ἀνθρώπινο καθῆκον της.

Καὶ ἔφυγε. Μείναμε τότε δυό.

Τὸ Μάη 1944 ἡ ἄλλη φίλη ἐχτελέστηκε στὸ Θυσιαστήριο τῆς Καισαριανῆς. Τὴν ἔπιασε ἡ Ἑλληνικὴ Ἀσφάλεια. Ἔκαμε 100 μέρες στὸ μπουντροῦμι. Τὴν παραδόσανε στοὺς γερμανούς. Ἔκαμε 20 μέρες στὸ Χαϊδάρι. Καὶ τὴν ἐχτελέσανε.

Φύλακας τοῦ Θυσιαστήριου μᾶς εἶπε ὅτι καθὼς ἐβάδιζε νὰ πάει στὸν τοῖχο νὰ σταθεῖ στὸ ἀπόσπασμα, ὁ γερμανὸς ἐπόπτης τὴν προσφώνησε: «Χὲρ Ντόκτορ». Τὸν εἶχε αὐτὸν τὸν τίτλο. Μέχρι τὴν τελευταία ὥρα ἔκαμε πέρα ὡς πέρα τὸ ἀνθρώπινο χρέος της.

Καὶ ἔφυγε. Τότε ἀπὸ τοὺς τέσσερις ἔμεινα μονάχη.

Ἀπόψε ἡ Κόκκινη σημαία μπῆκε στὸ Βερολῖνο. Ἀπόψε μπαίνουνε ἐλευθερωτὲς στὸ τμῆμα ἐκεῖνο τῆς γῆς: Ὅπως τ' ὀνειρευτήκαμε. Ἀπόψε τὴν ξαναθυμήθηκα τὴν παλιὰ ἐκείνη συντροφιά. Μόνο πὼς τώρα ἀπόμεινα μονάχη, νὰ πανηγυρίσω.

Δὲν κλαίω τὶς δυὸ ποὺ πέθαναν, ἐχτελῶντας τὸ χρέος τους. Δὲν κλαίω ἐμένα πούμεινα, γιὰ νὰ τὸ ἐξακολουθήσω. Κλαίω ἐκεῖνον ποὺ ἀλλαξοπίστησε. Καὶ δὲν πάει νάγινε αὐτοκράτορας. Καὶ στὰ παλάτια τῆς Βαγδάτης κι' ἂς ἤθελε τὸν ἔχουνε. Ὁ μόνος ποὺ πέθανε ἀπὸ τοὺς τέσσερίς μας εἶνε ἐκεῖνος...

Γιατὶ μιὰ μέρα ἀπὸ τόσα χρόνια, διασταυρωθήκαμε. Κι' ἐνόμιζα πὼς ἔβλεπα πρώτη φορὰ στὸν κόσμο ἐκεῖνο τὸ μοῦτρο.

Μήτε σ' ἐχτροῦ λοιπὸν μὴν τὸ εὐκηθεῖς: Κι' ἡ μάνα ποὺ τὸν γέννησε, νὰ πάψει νὰ τὸν ξέρει...

Ἐμεῖς οἱ ἄλλες—τὶ ἀνάγκη ἔχομε! Ἀφοῦ ἐκαταφέραμε ἐκεῖνον—ἄς τὸν γερμανὸ τὸν ἀπαίσιο Φρίτς, νὰ ἀποκαλυφθεῖ: Χὲρ Ντόκτορ!

Γιατὶ τὸν Μάη τοῦ 1944, δὲν ἦταν μόνο ἕνας γερμανὸς ποὺ χαιρετοῦσε μόνο μιὰν ἑλληνίδα.

Τὸν Μάη τοῦ 1944 στάθηκε ὁλόρθος, σοῦζος, ὅπως τὰ γυμνασμένα ἀλόγατα πολυτελείας καρότσας ποὺ χαιρετοῦν τοὺς νεόνυμφους ποὺ μεταφέρουν ἀπ' τὴν τελετή, ἔτσι τότε ἐστήθηκε στὰ πισινὰ ποδάρια του ὁ γυμνασμένος Φασισμός, καὶ ἐπροσφώνησε τοὺς Διεθνεῖς Ἀγωνιστές: «Χὲρ Ντόκτορ».

Ἤξερε πὼς μονάχα ἐκεῖνοι, θὰ τοῦ βγάλουν τὸ μάτι του.

Ἂς εἶνε τούτη ἐδῶ ἡ ἀνάμνηση ἕνα μνημόσυνο στὴ Μάρω Μάστρακα, ποὺ μὲς στὸ χῶρο τῆς ἐχτέλεσης, μπροστὰ στὰ πολυβόλα ποὺ διασταυρώνουνταν, δίπλα ἀπ' τὸ χαντάκι, μπροστὰ στὸν τοῖχο ἐκεῖνον, στὴν Καισαριανή, μέρα Τετάρτη, 10 τοῦ Μάη 1944, πρὶν πέσει κάτω ἀπ' τὰ πυρά, ἐπροσφωνήθηκε ἀπὸ τὸ φασισμό: «Χὲρ Ντόκτορ!».

Η ΤΥΧΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Τοῦ Ἠλία ΕΡΕΜΠΟΥΡΓΚ

(Τὸ ἄρθρο αὐτὸ τὸ ἔγραψε ὁ Ἐρεμπουργκ ὁ γνωστὸς συγγραφέας τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης, τὴν ἄνοιξη τοῦ 1943. Νομίζουμε πὼς δὲν ἔχασε τὴν ἀξία του).

Τώρα τελευταῖα ἐπισκέφθηκα τὴν περιοχὴ τοῦ Γκζάτσκ, ποὺ λευθερώθηκε ἀπὸ τοὺς Γερμανούς. Ἡ λέξη «δήωση» εἶναι ἀδύναμη γιὰ νὰ δώσει τὴν εἰκόνα τῆς καταστροφῆς, τοῦ κατακλυσμοῦ, ποὺ παρουσιάζεται μπροστὰ στὰ μάτια μας, μόλις φτάνουμε στὰ μέρη αὐτά, ποὺ ἔζησαν κάτω ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς δεκαεφτὰ μῆνες.

Ἡ περιοχὴ τοῦ Γκζάτσκ ἦταν κάποτε πλούσια κ' εὐτυχισμένη. Αὐτὴ προμήθευε μὲ γάλα τὴ Μόσχα. Ἀπὸ αὐτὴ ἐρχόνταν στὴν πρωτεύουσα οἱ καλύτεροι ράφτες. Στὴ χώρα μας τὰ παλιὰ ἔσμιγαν, μὲ τρόπο παράδοξο, μὲ τὰ σύγχρονα. Κοντὰ στὸν καθεδρικὸ ναὸ τῆς Παναγίας καὶ δίπλα σὲ ξύλινα σπίτια, ἔβλεπε κανεὶς νέα εὐρύχωρα καὶ κατάφωτα χτίρια: Τὸ σχολειό, τὴ λέσχη, τὸ νοσοκομεῖο. Μὰ δὲν ἔλειπαν καὶ τὰ στενὰ λασπωμένα δρομάκια, ποὺ σ' αὐτὰ ἔφηβοι, ἀγόριαι καὶ κορίτσια, ὀνειρεύονταν νὰ πετάξουν ὧς τὴ στρατόσφαιρα.

Τώρα, ἐκεῖ ποὺ κάποτε ἤτανε ἡ ζωή, δὲ μένει τίποτ' ἄλλο ἀπὸ ἕνα σωρὸ στραβωμένα σίδερα, μαυρισμένα τοῦβλα καὶ πέτρες. Τὸ Γκζάτσκ ἐξακολουθεῖ ν' ἀναφέρεται στοὺς χάρτες, μὰ δὲν ὑπάρχει πιά. Μὲ μιὰ τελειοποιημένη τεχνική, οἱ βάνβαλοι τοῦ αἰώνα μας κατάστρεψαν τὴν πόλη. Ἅρπαξαν ὅ,τι μποροῦσαν ἀπὸ τὰ σπίτια, ἄλειψαν ἔπειτα μὲ πετρέλαιο τοὺς τοίχους κ' ἔκαψαν τὸ Γκζάτσκ.

Ὁράματα, ἀναπηδοῦν μπροστὰ στὰ μάτια μας, σὰ νὰ προέρχονται πέρα, ἀπὸ τὴ σκοτεινὴ προϊστορικὴ ἐποχὴ τῆς ἀνθρωπότητας. Μάταια οἱ μητέρες προσπαθοῦσαν νὰ σώσουν τὰ παιδιά τους ἀπὸ τοὺς σύγχρονους ἐμπόρους σκλάβων τοὺς Γερμανούς.

Ἔχωναν τ' ἀγοράκια τους μέσα στὸ χιόνι, κι' αὐτὰ πάγωναν. Ἔκρυβαν μέσα στὶς θυμωνιὲς τὰ κορίτσια τους κι' οἱ Γερμανοὶ τὶς ἔψαχναν τρυπώντας μὲ τὶς ξιφολόγχες τους. Παιδιὰ δώδεκα καὶ δεκατρίων χρονῶν διασχίζανε τοὺς δρόμους τῆς πολιτείας, σπρωγμένα μὲ τὸν ὑποκόπανο. Οἱ Γερμανοὶ τὰ ὁδηγοῦσαν στὴ σκλαβιά. Κάποτε ὁλάκερες οἰκογένειες, χωριὰ ὁλόκληρα ξεριζώθηκαν ἔτσι. Ἡ πεῖνα, ὁ ἐξευθηματικὸς τύφος, ἡ διαφθορά, τὰ κάτεργα τῆς Γκεσταπό, φέρανε τὴν ἐρήμωση.

Ὄχι ὅμως λιγότερο φοβερὸς ἀπὸ τὴ φυσικὴ ἐξόντωση στάθηκε ὁ ἠθικὸς ἐξευτελισμὸς τῆς ἀνθρώπινης συνείδησης. Ἅμα μπαίνεις σὲ μιὰ πολιτεία, ποὺ ἀπ' αὐτὴ διώχτηκαν οἱ Γερμανοί, ἐκεῖνο ποὺ σοῦ κάνει μεγαλύτερη ἐντύπωση κι' ἀπὸ τὰ ἐρείπια, εἶναι τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων, τὰ μάτια αὐτὰ ποὺ λὲς πὼς ἔσβυσαν. Μιλοῦν χαμηλόφωνα, ταράζονται μὲ τὸν ἐλάχιστο θόρυβο καὶ στὸ σκοτάδι ρίχνονται μηχανικὰ πλάγια στ' ἀντίκρυσμα μιᾶς σκιᾶς.

Στὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου, οἱ ἐφημερίδες περιγράψανε τὴ συμφορὰ ποὺ φέρνει ὁ φασισμὸς στὸν κόσμο. Τώρα τὴν ἀντικρύζουμε. Ἡ λέξη θάνατος, θυμίζει πολὺ τὴ ζωή. Δὲν εἶναι ἀρκετή. Ἴσως δυὸ ἄλλες λέξεις εἶναι πιὸ κατάλληλες γιὰ νὰ δώσουν τὴν εἰκόνα τῆς καταστροφῆς: ἀνυπαρξία, μηδέν. Ἡ χωριάτισσα γριούλα εἶχε δίκιο ὅταν μοῦ ἔλεγε γιὰ τοὺς Γερμανούς: «Εἶναι χειρότεροι ἀπὸ τὸ θάνατο».

Ἀγαποῦμε μὲ πάθος τὴ γῆ μας, τὴν καταγωγή μας, τὴν ἱστορία μας. Εἴμαστε περήφανοι γιὰ τὴ «σλαυϊκὴ Ἑλλάδα μας», γιὰ τὴ Ρωσσία τοῦ Κιέβου, γιὰ τὶς καθάριες γραμμὲς τῆς Ἁγίας Σοφιᾶς, γιὰ τὴν κλασσικὴ ἁπλότητα τοῦ πινέλου τοῦ Ἀντρέα Μπουμπλιώφ, γιὰ τὰ κατορθώματα τοῦ Ἀλέξανδρου Νέφσκι καὶ τοῦ Δημήτρη Ντονσκοῖ. Ποτὲ ὅμως δὲ χωρίσαμε τὸν πολιτισμό μας ἀπὸ τὸν Εὐρωπαϊκὸ πολιτισμό. Συνδεόμαστε μαζί του ὄχι μόνο μὲ τὸν τηλέγραφο καὶ τὶς σιδηροδρομικὲς γραμμές, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ἐγκεφαλικά μας κύτταρα. Σταθήκαμε, σύγχρονα δάσκαλοι καὶ μαθητὲς τῆς Εὐρώπης. Ἀνιστόρητοι ἄνθρωποι μποροῦν νὰ λένε, πὼς γενήκαμε δεχτοὶ στὸ σχολειὸ τοῦ πολιτισμοῦ μονάχα πρὶν διακόσια χρόνια. Τὰ διδάγματα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας, ποὺ στάθηκε τὸ λίκνο τοῦ πολιτισμοῦ, δὲ μᾶς ἤρθαν μέσον τῶν Ρωμαίων καταχτητῶν καὶ νομοδιδάσκαλων,μὰ κατ' εὐθεῖα ἀπὸ τὸ Βυζάντιο τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν ἡρώων τῆς ἐκκλησίας. Φτάνει κανεὶς νὰ συγκρίνει τὴ ζωγραφικὴ τοῦ Ἀντρέα Μπουμπλιὼφ μὲ τὰ ἔργα τῶν ἀρχῶν τῆς Ἀναγέννησης, γιὰ νὰ ἐξακριβώσει πόσο ἡ παλιὰ ρωσσικὴ τέχνη βρίσκεται κοντὰ πρὸς τὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα, πόσο ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν καθαρότητά του καὶ τὴ φωτεινότητά του. Ὅταν στὸ 19ο αἰώνα ἡ Ρωσσία κατάπληξε τὸν κόσμο μὲ τὰ πνευματικά της ἔργα, δὲν ἐπρόκειτο γιὰ μιὰ γένεση, μὰ γιὰ μιὰ ὡριμότητα. Ποιὸς μπορεῖ νὰ πεῖ τὶ πιότερο συγκίνησε τὸ νεαρὸ Πούσκιν; Οἱ στίχοι τοῦ Μπάϊρον ἢ τὰ παραμύθια τῆς νταντάς του Ἀρίνας; Στὸν περασμένο αἰώνα, τὰ πιὸ προοδευτικὰ πνεύματα τῆς Ρωσσίας, θερμοὶ ὅλοι πατριῶτες, ζοῦσαν μὲ τὶς ἰδέες ποὺ συγκλόνιζαν τὴν Εὐρώπη, μὲ τὶς ἐλπίδες της καὶ τὶς ὀδύνες της. Χάρισαν στὸ εὐρωπαϊκὸ πνεῦμα τὴ γεμάτη πάθος ρωσσικὴ ψυχὴ καὶ τὴν ἀνθρωπιά της. Μέσα στὴ «μανία» τοῦ Μπελίνσκυ, μέσα στὴν ἡρωϊκὴ ἀφοσίωση τοῦ Τσερνιτσέφσκυ, μέσα στὸν ἡρωϊσμὸ τῶν Ρώσσων ἐπαναστατῶν, δὲν ὑπάρχουν μονάχα τὰ χαρίσματα τῆς Δύσης, κληρονομιὰ τοῦ οὐμανισμοῦ τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασης, μὰ κ' ἡ ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας, ποὺ ὑπῆρξε ἡ κύρια προσπάθεια τοῦ Ρωσσικοῦ πολιτισμοῦ. Γι' αὐτὸ κι' ὁ Τολστόη, ὁ Ντοστογιέφσκυ, ὁ Τσέχοφ, ὁ Τσαϊκόφσκυ κι' ὁ Μουσόρσκυ πλούτισαν κάθε ἀναπτυγμένο Εὐρωπαῖο, ὅπως ἔδωσαν νέο πλάτος καὶ νέο βάθος στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἰδέα. Γι' αὐτὸ ὁ Λένιν παραμένει τὸ μεγαλοφυὲς πρότυπο τοῦ Ρωσσικοῦ Κράτους καὶ βρίσκεται στὴν κορυφὴ τῆς πνευματικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς ἀνθρωπότητας.

Δὲ νοιώθουμε τὸν πόνο τῆς Γαλλίας μόνο καὶ μόνο, γιατὶ γνωρίσαμε τὴν τραγωδία τοῦ Γκζάτσκ, τοῦ Χαρκώφ, τοῦ Μίνσκ, ἀλλὰ καὶ γιατὶ ἡ τύχη τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ μᾶς εἶναι ἀπροσμέτρητα πολύτιμη. Δέν ξεχνοῦμε ποτὲ πὼς οἱ δικοί μας Δεκεμβριστὲς ἐμπνεύσθηκαν ἀπὸ τὴν «Προκήρυξη γιὰ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου» καὶ πὼς ὁ Τουργκένιεφ ὑπῆρξε ὁ φί-

(Συνέχεια στὴ σελίδα 15)

Σύγχρονη ποίηση

FEDERICO GARCIA LORCA *

Τοῦ N. ΚΑΒΒΑΔΙΑ

Ἀνέμισες γιὰ μιὰ στιγμὴ τὸ μπολερὸ
Καὶ τὸ βαθὺ πορτοκαλί σου μεσοφόρι
Αὔγουστος εἴτανε δὲν εἴτανε θαρῶ
Τότε ποὺ φεύγανε μπουλούκια οἱ Σταυροφόροι.

Παντιέρες πήγαιναν τοῦ ἀνέμου συνοδιὰ
Καὶ ξεκινοῦσαν οἱ γαλέρες τοῦ θανάτου.
Στὸ ρογοβύζι ἀνατριχιάζαν τὰ παιδιὰ
Κι' ὁ γέρος ἔλιαζε ἀκαμάτης τ' ἀχαμνά του.

Τοῦ ταύρου ὁ Πίκασσο ρουθούνιζε βαριά,
Καὶ στὰ κουβέλια τότε σάπιζε τὸ μέλι.
Τραβέρσο ἀνάποδο. Πορεία πρὸς τὸ βοριὰ
Τράβα μπροστά. Ξοπίσω ἐμεῖς - καὶ μὴ σὲ μέλει.

Κάτου ἀπ' τὸν ἥλιο ἀναγαλιάζανε οἱ ἐλιὲς
Καὶ φύτρωναν μικροὶ σταυροὶ στὰ περιβόλια.
Τὶς νύχτες στέρφες ἀπομέναν οἱ ἀνκαλιὲς
Τότες ποὺ σ' ἔφερναν, οἱ τέσσαροι, στὴ μπόλια.

Ἀτσίγγανε κι' Ἀφέντη μου, μὲ τί νὰ σὲ στολίσω;
Φέρτε τὸ Μαυριτάνικο σκουτὶ τὸ πορφυρό.
Στὸν τοῖχο τῆς Καισαριανῆς μᾶς φέραν ἀπὸ πίσω,
Κι' ἴσα ἔν' ἀντρίκιο ἀνάστημα ψηλῶσαν τὸ σωρό.

Κοπέλλες ἀπ' τὸ Δίστομο φέρτε νερὸ καὶ ξύδι.
Κι' ἀπάνω στὴ φοράδα σου δεμένος σταυρωτά,
Σῦρε γιὰ κεῖνο τὸ στερνὸ στὴν Κόρδοβα ταξίδι
Μεσ' ἀπ' τὰ διψασμένα της χωράφια τἀνοιχτά.

Βάρκα τοῦ Βάλτου ἀνάστροφη, φτενή, δίχως καρένα.
Σύνεργα ποὺ σκουριάζουνε σὲ γύφτικη σπηλιά.
Σμάρι κοράκια νὰ πετᾶν στὴν ἔρημην ἀρένα
Καὶ στὸ χωριό, νὰ οὐρλιάζουνε τὴ νύχτα ἐφτὰ σκυλιά.

* Ὁ γνωστὸς Ἰσπανὸς ποιητὴς καὶ συγγραφέας, ποὺ τουφεκίστηκε ἀπ' τὸν Φράνκο στὸν ἐμφύλιο πόλεμο.

ΠΑΡΑΝΟΜΟΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ

Τοῦ Ἀπ. ΣΠΗΛΙΟΥ

Τὰ μάτια καῖν ἀπ' τὴν ἀγρύπνια
πονᾶν τὰ στήθια στὴν ἀναπνοή.
—Πρέπει νὰ βγεῖ! Τρελλὰ χτυπᾶνε
τὰ δάχτυλα στὴ γραφομηχανή.

—Πρέπει νὰ βγεῖ! Πρέπει νὰ βγεῖ!
—Πιὸ γρήγορα! Μᾶς πῆρ' ἡ αὐγή.
Ἔξω τ' ἀδέρφια καρτεραῖνε,
ἔξω ματώνονται, πονᾶνε,
ἔξω χτυπᾶν, ἔξω κρεμᾶνε. .

Τοῦ τσοπανάκου ἡ φλογέρα. .
—Ὤ! φίλε σὺ ἀπ' τὸ Λονδῖνο
τὸ τ' εἴσουνα μὴν τὸ θυμᾶσαι. .
Ἔπρεπε δῶ σήμερα νᾶσαι. .
Ἡ εὐγενικιά σου «καλησπέρα»
μὲς τὸ χρῶτό σου λαρύγγι
θὰ πνίγονταν «ἐλλείψει» ἀέρα
ἀπ' τὴν ἀγκοῦσα ποὺ μᾶς σφίγγει. .

Μὲς τὸ στενό μας τὸ κιβοῦρι,
χορεύοντας ἀπὸ τὸ κρῦο
—τὸ βραδυνό μας τὸ μπλιγοῦρι
ἔχει χωνέψει ἀπὸ τὶς δύο—
—Κράτα καλὰ τὶς σημειώσεις!
Εἶναι τοῦ Τσῶρτσιλ οἱ δηλώσεις:
Ὑπομονή. μᾶς λέει, ἀκόμα
κι' οἱ πιθανότητες αὐξαίνουν.
Ὅσοι μποροῦν, ἄς περιμένουν.
Νὰ ρθεῖ καὶ τὸ σαράντα. . τόσο,
νὰ δοῦμε τί μπορεῖ νὰ γίνει. .
Ὦ νὰ μποροῦσα νὰ σᾶς δώσω
ἐρτζιανῶς ἕνα σελλίνι!

Ἡ λάμπα ξεψυχάει βρωμῶντας,
μᾶς περονιάζει κρῦο τάφου.
Θὰ ζεσταθεῖς τώρα γυρνῶντας
μὲ τὸ ρυθμὸ τοῦ πολυγράφου. .
—Πρέπει νὰ βγεῖ! Πρέπει νὰ βγεῖ!
—Πιὸ γρήγορα! μᾶς πῆρ' ἡ αὐγή. .
Ἔξω βαρειὰ τὰ βηματά «τους»
στὰ στήθια μας, λές, περπατᾶνε
οἱ διπλανοί μας Οὔννοι θᾶναι
γυρνῶντας ἀπ' τὰ πλιάτσικά τους.
. . Νάξεραν πὼς στὴ γειτονιά τους
καὶ κάτω ἀπ' τὴ «λεπτὴ» τους μύτη
—στὸ διπλανό τους μόλις σπῆτι—
(ὦ, πῶς τὰ στήθι' ἀναγαλλιάζουν!)
ἀδούλωτες καρδιὲς χτυπᾶνε
βαρειὰ καρφιὰ στὰ φέρετρά τους
καὶ χέρια σκλάβων ἑτοιμάζουν
τοὺς ὑποχθόνιους θανάτους
ποὺ θὰ τινάξουν στὸν ἀέρα
ὁλόκληρο τὸ σύστημά τους.

Τὰ δάχτυλα πονᾶν, ξυλιάσαν
μὲς τὴν ὑπόγεια ὑγρασία
καὶ τὰ πνεμόνια μας ξεχάσαν
τὴν πολυτέλεια τ' ὀξυγόνου.
Βαρυποιν(τ)η ἑνὸς προγόνου
πληρώνουμε τὴν ἁμαρτία. .
—Ἄμποτε νᾶταν ἡ θυσία,
ὅσο μεγάλη, τῆς γενιᾶς μας
ἡ πολυπόθητη «τελεία»
γραμμένη μ' αἷμα τῆς καρδιᾶς μας.
Ἀπ' τὰ παράνομα λαγούμια
κι ἀπὸ τοὺς σκότεινούς μας τάφους,
ὅλης τῆς Γῆς τοὺς σεισμογράφους
σεισμὸς βαρὺς τοὺς συγκλονίζει. .
Μέσα σὲ δόντια ἀσπαλάκων
ποὺ τὸ σκοτάδι τραγανίζουν
τὰ καθεστῶτα Βρυκολάκων
σαραβαλιάζονται καὶ τρίζουν!

ΟΙ ΝΕΟΙ ΜΑΣ

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΣΟΔΕΙΑΣ

Ὁ καθρέφτης τῆς Λίμνης. Ἡ Τριχωνίδα. Τὸ φεγγάρι. Ἀντιφέγγιζαν στὰ νερά, ἐκεῖ κοντὰ στὴν ἀκροθαλασσιά, κιτρολέμονα, ἀνθισμένες ἀγριελῆες καὶ τριαντάφυλλα. Δεξιά ἡ λουρίδα τοῦ κάμπου τῆς Τριχωνίας, ἀνάμεσα στὴ λίμνη καὶ στὸ Παναιτωλικό, μέχρι τὸ δρόμο τ' Ἀγρινιοῦ. Εὐλογημένος κάμπος, λεύτερος, ὕψωνε μὲ φοῦντες τὰ στάχυα, ἔτριζε ὁ καρπὸς ὁλόξανθος, γυρτὸς πάνω στ' ἀσήμι τοῦ φεγγαριοῦ.

Μὲ τὰ δρεπάνια στὸν ὦμο κατέβαιναν ἄντρες καὶ γυναῖκες, οἱ θεριστάδες καὶ τραγουδοῦσαν. Ξέρουν πῶς αὐτὸ εἶναι τὸ τελευταῖο καλοκαίρι τῆς σκλαβιᾶς. Ξέρουν τὸν ὀχτρό, λουφασμένο μέσα στ' Ἀγρίνι ποὺ τρέμει τοὺς ἀντάρτες καὶ κυττάει λαίμαργα τὴ σοδειὰ κι' ἔφερε ἀλωνιστικὲς μηχανὲς νὰ θερίσει καὶ νὰ κλέψει τὸ ψωμί τους. Μὰ δὲν τολμάει τώρα. Δὲ θὰ μπορέσει φέτος ν' ἁρπάξει τὸ ψωμί. Πέρσυ τὸ κατάφερε. Χύμηξε μὲ τάνκς καὶ κανόνια, ἔκαψε τὰ χωριά, ἔβαλε φωτιὰ στὶς θυμωνιὲς ποὺ δὲν τὸν ἄφιναν οἱ ἀντάρτες νὰ πάρει κι' ἔφυγε. Ἦρθε ὁ περασμένος χειμῶνας ἄγριος. Τοὺς βρῆκε δίχως σπίτι καὶ ψωμί. Τὸν πολέμησαν κι' αὐτόνε σκληρὰ καὶ τὸν νίκησαν. Ἡ πρώτη νίκη! Κι' ἦρθε ἡ ἄνοιξη. Καὶ τέντωσαν τὰ κορμιά τους στὸν ἥλιο. Καὶ πῆραν τοὺς κασμάδες καὶ τ' ἀλέτρι καὶ τὰ κοκκαλιάρικα ζῶα καὶ τοῦ ἀγῶνα τὴν ὁρμὴ καὶ σπείρανε. Πλήθηναν τώρα οἱ ἀντάρτες παντοῦ ἁρματωμένα παλλικάρια, τὰ παιδιά τους ἁρματωμένα, τὰ κορίτσια τους ἁρματωμένα καὶ τὰ μικρὰ ζωσμένα ξύλινα σπαθιά, τουφέκια στὸν ὦμο, καὶ σταυρωτὰ φυσεκλίκια στὸ στῆθος ἀπὸ βελανίδια...

Κι' ἦρθε τὸ καλοκαίρι. Τὸ θέρισμα. «Οὔτε σπυρὶ σιτάρι στὸν ἐχθρό. Ἀντὶ στάρι, βόλι στὴν καρδιά του! Ἡ λευτεριὰ φτάνει!»

Τ' ἁρματωμένα παιδιὰ τοὺς εἶπαν: «Θερίζετε κι' ἐμεῖς ἐδῶ φυλᾶμε τὴ σοδειὰ σας...»

Σήμερα 10/6/44, ἔχουνε «βάρδια» οἱ νέοι τοῦ χωριοῦ Παπαδάτες. Ἀπὸ νωρὶς τοὺς μάζεψε ὁ καπετάνιος—ἕνας λεβέντης εἴκοσι χρονῶν —, τοὺς μοίρασε τὰ ὅπλα, τοὺς εἶπε τὸ μέρος ποὺ θὰ φυλᾶνε. "Ὑστερα πιάσανε τὸ τραγοῦδι καὶ ξεκίνησαν: 'Η νιὰ γενιά, περνάει, προστάζει: ἐμπρός! 'Ανθίζουν νέοι βλαστοί...

Πιάσανε «καραούλι» σ' ἕνα λόφο, μπροστὰ στὸ δρόμο Ἀγρινιοῦ—Μεσολογγιοῦ. Δυὸ κορίτσια κράτοῦν σφιχτὰ δυὸ «μίλς» καὶ περιμένουν πίσω ἀπόνα πουρνάρι. Ὅλοι κυττοῦν πέρα. Τὸ σκλαβωμένο Ἀγρίνι. Σκοτεινό. Κανένα φῶς δὲν ἀνάβει. Πόσες ψυνὲς κλείνονται κεῖ μέσα καὶ μᾶς συλλονιοῦνται! Πόσες καρδιὲς σκιοτᾶνε ἀκούγοντας τὰ περίπολα νὰ χτυποῦν τὶς ἀρβύλες τους στὰ πλακόστρωτα δρομάκια. Χάϊ θὰ φτάσει ἡ εὐλογημένη ὥρα τῆς λευτεριᾶς! Θὰ σαρωθοῦνε τὰ περίπολα. Θ' ἀνοίξουν οἱ σκλάβοι πόρτες καὶ παράθυρα, νὰ ξεχυθεῖ τὸ φῶς μέσα στὴ νύχτα. Θὰ χτυπήσουν χαρούμενα οἱ καμπάνες καὶ θὰ κατέβουν ὅλοι στὴν πλατεία, ἐκεῖ ποὺ κρεμᾶν τοὺς ἀγωνιστὲς οἱ γερμανοὶ κι' οἱ προδότες, γιὰ νὰ χορέψουν τὸν χορὸ τῆς νίκης!

Τὰ παιδιά, συλλογιοῦνται. Τὸ φεγγάρι κρεμάστηκε πάνω στὴ λίμνη κι' ἔπεσε ἀνάμεσα στὰ κιτρολέμονα, στοὺς ἀνθοὺς τῶν ἀγριοελῆῶν καὶ στὰ τριαντάφυλλα. Ἀπ' τὸν κάμπο τῆς Τριχωνίδας ἔρχονται τὰ τραγούδια τῶν θεριστάδων, κι' ἀστράφτουν τὰ δρεπάνια κι' οἱ θυμωνιές.

***

Ξαφνικά, προβάλλουν φῶτα νὰ προχωροῦν πάνω στὸ δρόμο. Πολλὰ φῶτα, καὶ μηχανὲς αὐτοκινήτων ποὺ μουγγρίζουν κι' ἔρχουνται κατὰ δῶ. Ὁ καπετάνιος κάνει σινιάλο μ' ἕνα φαναράκι, στὸ φυλάκιο τῶν ἀνταρτῶν ποὺ ἐαγρυπνάει χωμένο στὸν κάμπο. Τὸ φυλάκιο τ' ἀπαντάει.

—"Ὁλοι ἕτοιμοι. Μᾶς ἔρχουνται!

—Καλῶς νὰ ρθοῦνε, ψιθυρίζουν οἱ δυὸ κοπέλλες πιάνοντας τοὺς χαλκάδες τῶν «μίλς».

Τὰ φῶτα ζυγώνουν. ζυνώνουν. Τὰ παιδιὰ περιμένουν τὸ σύνθημα. Οἱ προβολεῖς τῶν αὐτοκινήτων χαΐδεύουν τὸ δρόμο, στρίβουν κι' ἁπλώνουν πάνω στὸν κάμπο.

—'Απάνω τους! φωνάζει ὁ καπετάνιος καὶ ρίχνει. Κι' ἡ νύχτα τραντάζεται ὁλόκληρη, ξυπνάει μὲ ντουφεκιές. Τὸ ἀντάρτικο φυλάκιο ἔβαλε τὸ πολυβόλο νὰ κελαηδάει ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά. Τὰ φῶτα σταματοῦν, σβύνουν κάτω ἀπ' τὸ λόφο. Οἱ κοπέλλες δμως τάχουν καλὰ σημαδέψει, τινάζουν τὸ κορμί τους καὶ σίγνουν τὰ «μίλς». 'Αστράφτει ὁ δρόμος. Τὸ ποῦτο αὐτοκίνητο πετιέται ἀνάποδα, γέρνει καὶ τυλίγεται στὶς φλόγες. Τώρα σφυρίζουν τὰ βόλια τῶν ἐχτρῶν γύρω στὰ νέα παιδιά. Κι' ἡ μάχη ἀνάβει, κρατάει πολὺ ὥρα ὥσπου γυρίζουν τ' αὐτοκίνητα καὶ φεύγουν ὅσα προφταίνουν.

Μὰ τὰ παιδιὰ τοὺς ρίχνουν καὶ ροβολᾶνε στὸ δρόμο καὶ τὰ κυνηγοῦν!...

***

Ξημερώματα γύριζαν τὰ ζῶα φορτωμένα θυμωνιές. Θ' ἀνέβαζαν τὴ σοδειὰ στὰ δοεινὰ χωριὰ ποὺ θάταν πιὸ ἀσφαλισμένη. Οἱ θεριστάδες στέκουν γιὰ λίγο στὰ ριζά. Ἀνεπίζουν τὰ μαντήλια τους καὶ τὰ δοεπάνια. Χαιρετᾶνε τὰ παιδιὰ ποὺ ἔρχονται στὸ χωριό τους, καὶ τραγουδοῦν, πάντα τραγουδοῦν: 'Η νιὰ γενιά, περνάει προστάζει: ἐμπρός! 'Ανθίζουν νέοι βλαστοί...

ΓΡΗΓΟΡΗΣ

ΞΕΚΙΝΗΜΑ

Πίσω μας μαῦρες λίμνες λασπερὲς
Κανένα φῶς, τριγύρω μας σκοτάδι,
Τινάξαμε μ' ἀπόφαση τὰ βλέφαρα στὴ μέρα
Καὶ ξεκινᾶμε...
Κι' ἔχομε τὸν ἥλιο μπρός,
Καὶ ξεκινᾶμε σὰν προσκυνητὲς στὸ Φῶς.
Ἀφήσαμε τὴ νύχτα πίσω
Κι' ἔφυγ' ἕνας βραχνᾶς ἀπὸ τὰ στήθεια μας.
Τεντώνομε μὲ δύναμη τὰ χέρια
Καὶ ν' ἀγκαλιάσομε γυρεύομε τὸν "Ηλιο.
Καὶ προχωρᾶμε...
Κι' οἱ λίμνες εἶναι τώρα χρυσοπράσινες
Τὰ στάχυ' ἀργυροσειῶνται λυγερὰ στὸ λάγνο μεσημέρι
Κι' ἡ γῆ μ' ἡδονικὴ ἀνατριχίλα δέχεται
Τὰ γόνιμα τοῦ ἥλιου χάδια.
Καὶ προχωρᾶμε...
Κι' ἡ ἄγνα τοῦ "Ηλιου, κάνει τὰ μέτωπά μας νὰ γυαλίζουνε.
Κι' ἀντιφεγγίζουνε στὰ μάτια οἱ πόθοι,
Κι' οἱ λαχτάρες κάνουν τὸ κορμί μας νὰ ριγᾶ.
Καὶ προχωρᾶμε...
Ποῦ πᾶμε; Κανεὶς δὲ ρωτᾶ. Κανεὶς δὲν ξέρει;
Ναὶ προχωρᾶμε, πᾶμε πάντα ἐμπρός,
Ἐμπρός, ἐμπρὸς ὥσπου νὰ φτάσουμε στὸν "Ηλιο, στὸ Φῶς!

ΕΛΛΗ ΤΟΡΝΑΖΑΚΗ

ΠΡΟΣΦΟΡΑ

(Στοὺς νεκροὺς ἀγωνιστὲς τῆς Λευτεριᾶς)

Ποτὲ πιὰ μιὰν αὐγὴ νὰ μὴ βρεῖ κλαμένους!
Ἀδέρφια σεῖς ποὺ στήσατε τὰ σάβανά σας
ὁλόλευκες σημαῖες χαρᾶς κατὰ τὸν ἥλιο
πάρτε καὶ μᾶς... Ψηλὸ κι' ἀγνὸ τ' ἀνάστημά σας
σηκῶστε το νὰ φράξετε τὰ μονοπάτια
τοῦ πόνου... Στὴν αὐγὴ νὰ μείνει φῶς μονάχα.
Τώρα ἂς ὑψώσουμε μολπὲς στὰ παλληκάρια
τ' ἀδέρφια μας ποὺ φύγανε πρὶ νὰ ροδίσει.
Καὶ θάναι ἔτσι ἀπαλὴ σὰ θὲ ναρθεῖ μιὰ δύση
στεφανωμένη τὶς κορφὲς τοῦ Ἐλικῶνα
μὲ νέους θεοὺς - θεοὺς τ' ἀνθρώπινου τοῦ μόχτου
καὶ νὲα τραγούδια, νέες χαρές, νέες λαχτάρες...
Φῶς μὲς στὸ φῶς! σεῖς ποὺ μοῦ ρίξατε τὰ δάκρυα
στὴν ἀπαλάμη, μάσετε δροσοσταλίδες
καὶ ξεδιψάστε τους μὲς στὰ κλαμένα χέρια!
Μιὰ δέηση ποὺ κράτησε στηλὰ τὰ μάτια
κ' εἴτανε χνῶτο καὶ βραχνᾶς, πνοὴ κ' Ἑλλάδα
τὴ βάψατε μ' ἀτίμητη πορφύρα, ἀδέρφια.
Ἀδέρφια μου ποὺ στήσατε τὴ λευτεριά μας...
Ἀπρίλης 1945

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΜΥΛΩΝΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

ΤΑ ΝΙΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ

Τὰ νιάτα τῆς Ἐπαρχίας, στὰ πρὶν ἀπ' τὴ σκλαβιὰ καὶ τὴ Διχτατορία χρόνια, εἶχαν ἀρχίσει νὰ πέρνουν ὁλοένα καὶ πιὸ ὁμαδικὸ μέρος στὴν πνευματικὴ κίνηση καὶ νὰ τὴ ζωογονοῦν. Ἡ φασιστικὴ δικτατορία κι' ἀργότερα οἱ καταχτητές, ἀγωνίστηκαν νὰ μαράνουν, νὰ ξεστρατίσουν καὶ νὰ πισωστρέψουν κάθε πνευματικὴ ἐκδήλωση τόσο στὴν προπτεδουσα, ὅσο καὶ στὰ ἐπαρχιακὰ κέντρα. Κι' δμως τὰ ζωντανὰ πνευματικὰ νιάτα καὶ στὴν Ἐπαρχία, μπόρεσαν, παλεύοντας μ' ἀπειρες δυσκολίες, νὰ διατηρήσουν μιὰ σπίθα πνευματικῆς ζωῆς κ' ἀνάτασης. Ἰδιαίτερα τὴν τελευταία περίοδο τῆς σκλαβιᾶς, μέσα στὸν ἀναγεννητικὸ ἀγέρα τοῦ κινήματος τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης καὶ παρὰ τὴν ἀφόρηση τρομοκρατίας, ἄρχισε νὰ ζωντανεύει ἡ πνευματικὴ κίνηση τῶν νέων, μὲ κέντρο τὸ θέατρο, τὸν τύπο τῆς ἀντίστασης, τὶς λέσχες τῶν νέων, καὶ κάποια πρῶτα περιοδικά.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

—"Οπως ἤταν φυσικό, οἱ νέοι τοῦ δεύτερου πνευματικοῦ κέντρου τῆς χώρας μας, τῆς Θεσσαλονίκης, νὲ τὴ ζωντανὴ πνευματικὴ παράδοση, ἀνοιξαν πρῶτοι τὸ δρόμο μιᾶς σοβαρότερης πνευματικῆς κίνησης τῶν νέων τῆς ἐπαρχίας. Ὡς τὴ μέρα τῆς ἀπελευθέρωσης, κατὰ μέσα στὴν πιὸ ἀφάνταστη τρομοκρατία, κατόρθωσαν νὰ κυκλοφορήσουν 12 τεύχη τοῦ λογοτεχνικοῦ κ' ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ τους «ΕΞΕΚΙΝΗΜΑ». Τὴν πρωτοβουλία τῆς ὁρμᾶς αὐτῆς προσπάθειας, τὴν εἶχε ὁ ἐκπολιτιστικὸς "Ομιλος τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Ε. Ο. Π) ποὺ συγκέντρωνε τὰ ζωντανὰ φοιτητικὰ νιάτα τῆς πόλης. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τὸ «Ξεκίνημα» βγῆκε σὰν γενικότερο ὄργανο πνευματικῆς καλλιέργειας, ὁλόκληρης τῆς Μακεδονικῆς Νεολαίας.

Σήμερα, καθυστερημένα ἔφτασε στὰ χέρια μας, μιὰ καινοῦρια προσπάθεια τῶν νέων τῆς Θεσσαλονίκης, τὸ 15ήμερο περιοδικὸ «Ὁ Φοιτητὴς» μὲ πλούσια ὕλη ἀπ' τὴ φοιτητικὴ ζωή, ποιήματα, ἄρθρα, μεταφράσεις κλπ.

ΒΟΛΟΣ

—Καὶ στὸ Βόλο, τὰ σκεφτόμενα νιάτα, συγκεντρώθηκαν στὸ κίνημα τῆς ἀντίστασης καὶ μὲ τὴ συμβολή τους, πλάματικό τομέα. Τὸ Θέατρο, οἱ Λέσχες τῶν Νέων, ὁ τύπος, στάθηκαν καὶ δῶ τὸ κέντρο τῆς πνευματικῆς ζωῆς τους. Ἰδιαίτερα μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση. Ἡ «Πνευματικὴ Πρωτοπορεία τῶν Νέων» Σύλλογος πνευματικῆς καλλιέργειας, καὶ στὴ διάρκεια τῆς σκλαβιᾶς, προσπάθησε νὰ δώσει ζωντανὴ πνευματικὴ τροφὴ στοὺς νέους τοῦ Βόλου, μὲ διαλόγους γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Παλαμᾶ κλπ. μὲ γιορτές, κλπ.

Σήμερα, κυκλοφόρησε μιὰ Ἔκκληση στὴν πνευματικὴ Ἑλλάδα, ὅπου διαμαρτύρεται γιὰ τὶς καταστροφὲς ποὺ ἔκαναν μ' ἐπιδρομὴ τοῦ ὁπισθοχωροῦντος στὴ βιβλιοθήκη του, ὁρισμένα φασιστικὰ στοιχεῖα.

—Οἱ μεγάλες δυσκολίες ἐπικοινωνίας δὲ μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ παρακολουθήσουμε τὴν πνευματικὴ δραστηριότητα τῶν νέων τῆς Ἐπαρχίας. Ζητοῦμε κι' ἀπ' τοὺς ἱδιους, νὰ προσπαθήσουν νὰ μᾶς ἐνημερώνουν γιὰ κάθε γενικότερη κίνησή τους στὸν πνευματικὸ τομέα, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ τοὺς βοηθήσουμε ὅσο μποροῦμε.

Τὸ ἑλληνικὸ διήγημα

ΜΙΑ ΠΑΡΤΙΔΑ ΣΚΑΚΙ

Τοῦ Ἄγγελου ΤΕΡΖΑΚΗ

Τὰ σπίτια τους εἶταν ἀντικρυστά, κι' ὅμως δὲν ἔτυχε ποτὲ νὰ γνωριστοῦνε. Κάπου δεκαπέντε χρόνια θὰ κάθονταν κ' οἱ δυό τους στὸν ἴδιο τοῦτο δρόμο, ὁ Βριλᾶκος στὴ μεσημβρινὴ πλευρά, ὁ Μπερεκίδης στὴ βορεινή. Κάθε πρωΐ, τὸν καλὸ καιρό, σὰν ἄνοιγε ὁ Βριλᾶκος τὸ παράθυρό του, σκοῦρα καὶ τζαμιλίκια, γιὰ νὰ πάρει τὶς τρεῖς βαθειὲς ἀνάσες ποὺ τοῦ εἶχε συστήσει ὁ γιατρός, θἄβλεπε τὸ Μπερεκίδη μὲ τὰ μανικοπουκάμισα νὰ πηγαινοέρχεται στὴν κάμαρά του καὶ σύγκαιρα νὰ ρίχνει κλεφτές, πονηρὲς ματιές, ἀντίκρυ. Μόλις ἔνιωθε πὼς τὸν κοιτάζει ὁ Βριλᾶκος, λόξευε, κρυβόταν πίσω ἀπὸ τὴ χοντρὴ στόφφα τῆς βυσσινιᾶς κουρτίνας, κι' ἀπὸ κεῖ, ἀσάλευπος, μὲ τὸ ρουφηγμένο μοῦτρο του ἰσκιωμένο, παραμόνευε.

Παράξενος ἄνθρωπος, μὰ τὴν ἀλήθεια, τοῦτος ὁ Μπερεκίδης. "Ὀλη ἡ γειτονιὰ τὸ λέει. Καὶ νὰ πεῖς πὼς εἶτανε κανένας τυχαῖος! Συνταξιοῦχος, τραπεζιτικὸς ἀνώτερος, δίχως παιδιά, δίχως σκυλιά, δυὸ ξερὰ κορμιὰ μὲ τὴ γυναίκα του, ποὺ κι' αὐτὴ τοῦφερε στὸν καιρό της ὁπολογίσιμη προῖκα, κάπου ἑκατὸ χιλιάδες γερὲς δραχμές, τὰ μιοὰ σὲ μετοχές, ἕνα λιοστάσι στὴν πατρίδα της, κάμποσα χρυσαφικὰ ποὺ τἀκλαιναν ἀκόμα χῆρες καὶ γεροντοκόρες, σακκουλιασμένα σπυρὶ - σπυρὶ ἀπὸ τὸ μακαρίτη τὸν πατέρα της, τὸ χτηματία καὶ τοκογλύφο. Αὐτὰ πιά, εἶτανε πράματα γνωστά, περιττὸ νὰ τὰ ξαναλέμε. Ἔλα ὁ ἄμως ποὺ ὁ Μπερεκίδης ζοῦσε κλειστὴ ζωή! Διαβολεμένα, ἐνοχλητικὰ κλειστὴ ζωή. Κ' ἡ γυναῖκα του, ἕνα ξερακιανὸ ἐκεῖ, κιτρινιάρικο πλάσμα, μὲ μύτη σουβλερὴ σὰν καρφὶ στραβωμένο πάνω σὲ παλοῦκι. σπάνια δρασκέλιζε τὸ κατῶφλι τῆς ἐφόρτας. Καὶ τότε πάλι, θὰ τὴν ἔβλεπες νὰ ξεμακραίνει γοργὰ στὸ πεζοδρόμιο, μὲ τὸ κουρντισμένο, αὐτοματικὸ βάδισμά της, δίχως νὰ ρίγνει μιὰ ματιὰ δεξιὰ ἢ ζερβά. Δὲ χαιρετοῦσε κανένα, δὲν ἔβλεπε κανένα. Εἴτανε πολὺ-πολὺ ἀκατάδεχτη.

"Ὀλ' αὐτά, ὁ Βριλᾶκος, ἄνθρωπος κοινωνικὸς κ' ἀνοιχτομάτης, τὰ συλλογιζότανε δίχως νὰ τὸ θέλει, τὰ πρωΐνὰ ποὺ ἄνοιγε τὸ παράθυρό του. Ἀθέλητα, ἐκεῖ ποὺ ἔπαιρνε τὶς τρεῖς βαθειές του ἀνάσες, σύγκρινε τὸν ἑαυτό του μὲ τὸν ἀντικρυνό, τὸ μαγκούφη, κι' ἔμενε — ἀληθινὰ — πολὺ ἱκανοποιημένος. Συγχαιρόταν τὴ Μοῖρα ποὺ τὸν ἔπλασε ἔτσι διαφοετικό. Γιατί, αὐτουνοῦ, μ' ὅλα τὰ πενηντάοχτώ του χρόνια, τὰ μάγουλά του ἀνθίζανε ροδαλὰ σὰν τοῦ μωροῦ παιδιοῦ, ἡ ραγνοκκκαλιά του ἔμενε στητή, ντοῦρα, καὶ τὰ κέφια του μπορούσανε νὰ συναγωνιστοῦν ἄφοβα τὶς παλαιόμαρες τοῦ μικροῦ του γιοῦ, τοῦ φοιτητὴ τῆς Χημείας. Ἀγαποῦσε τὸ καλὸ φαΐ, τὸ διαλεχτὸ κρασί, ὁ Βριλᾶκος· δὲν ἔλεγε ὄχι, ἀκόμα καὶ τώρα, γιὰ τὶς ἄλλες, τὶς πεταχτὲς γυναικοῦλες. Ἡ δικιά του, τὸ τελευταῖο τοῦτο τὸ εἶχε κρυφὸ μαράζι, ὅμως, ἐκεῖνος, συχνὰ τὄνιωθε πώς, βαθειά της, τὸν καμαράνει σὰν τ' ἄλονο τὸ ἀτίθασο, ποὺ δὲν παίρνει χαλινάρι. Τὸν ἀγαποῦσε ἐρωτικά, ἀκόμα καὶ τώρα τὸν ἄντρα της, μὲ τὴ βασανισμένη τὴν προσήλωση τοῦ θηλυκοῦ ποὺ δὲ νιώθει ποτὲ σίγουρο τ' ἀρσενικό του.

Κάτι προδοτικὲς ἀπόπειρες τῆς ἡλικίας νὰ τοῦ συκοφαντήσουνε τώρα-τώρα τὴν κορμοστασιά, ὁ Βριλᾶκος τὶς πολεμοῦσε μὲ φανατισμό, στὴ ρίζα. Κάθε πρωΐ, προτοῦ ξεκινήσει γιὰ τὸ ἀσφαλιστικό του γραφεῖο θἄνοιγε τὸ παράθυρο, θἄπαιρνε τὶς τρεῖς καθιερωμένες ἀνάσες μὲ τὰς χεῖρας ἐπὶ τὰ ἰσχύα, θἄκανε μερικὲς κάμψεις, δυὸ-τρεῖς κλίσεις ὕστερα, σιγοτραγουδώντας. καλόκεφα, θὰ βουτιότανε στὸ μπάνιο του. Γεμᾶτος φροντίδα ὡστόσο μετροῦσε, προτοῦ ντυθεῖ, τὴν κοιλιά του, ἕνα-γύρο τὴν περιφέρεια, μ' ἕνα μέτρο - κορδέλλα τοῦ ράφτη. Σημείωνε τοὺς πόντους στὴν ἀτζέντα του, προσεχτικά. Τὰ πράματα πηγαίνανε — δόξα νἄχει ὁ Θεὸς — πρίμα, βοηθώντας τώρα τελευταῖα κ' ἡ κάποια πολεμικὴ ἐγκράτεια σὲ λιπαρά. «Οὐδὲν κακὸν ἄμιγες καλοῦ», ἔλεγε στὴ γυναίκα του συχνά, ὑπονοώντας τοὺς ἀναγκαστικοὺς περιορισμοὺς ποὺ εἶχε ἐπιβάλει ἡ Κατοχὴ στὸ διαιτολόγιο τῆς οἰκογένειας.

***

Καὶ νὰ ποὺ ἡ Κατοχὴ — οὐδὲν κακὸν ἄμιγες καλοῦ — τὄφερε νὰ λυθεῖ ὁ πάγος ἀνάμεσα στοὺς Μπερεκίδηδες καὶ στοὺς Βριλάκους. Μιὰ μέρα ἐκούσιου περιορισμοῦ μέσα στὰ σπίτια, ποὺ τὸ ντουφεκίδι μάνιαζε κάτω στὰ κέντρα, ἡ κυρία Βριλάκου βρέθηκε σὲ πολὺ δύσκολη θέση, ἀληθινά. Ὁ ἄντρας της γύρευε ἐπίμονα καφέ, νὰ τονώσει τὴν καρδιά του, ποὺ ἀπασχολοῦσε, ὕστερα ἀπὸ τὴν κοιλιά, τὸν κύριο ὄγκο τῶν φροντίδων του. Κ' ἡ κυρία Βριλάκου θἄδινε τὴ ζωή της τὴν ἴδια γιὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσει. Μὲ κάτι τέτοιες ἄλλωστε μικροφροντίδες τὸν κρατοῦσε κοντά της. "Ὅμως ὁ καφὲς δὲν εἶταν ἀλεσμένος, ὁ μῦλος εἶχε χαλάσει ἀπὸ τὸ σιτάρι ποὺ κόβανε δυὸ χρόνια τώρα πλιγοῦρι γιὰ τὶς ὑπηρέτριες. Ἔπρεπε νὰ δανειστοῦν ἕνα μῦλο, ὅμως ἀπὸ ποῦ; Τὰ σπίτια γύρω, εἶταν ἀδιάκριτα, φλύαρα. Ἂν παράνγελνε ἡ κυρία Βριλάκου πὼς θέλει τὸ μῦλο γιὰ νὰ κόψει σιτάρι — συνηθισμένη στὴ γειτονιὰ πρόφαση—δὲ θὰ τῆς τὸν δάνειζαν, ἀπὸ φόβο μήπως τοὺς τὸν χαλάσει. Νὰ πεῖ πάλι πὼς τὸν θέλει νὰ κόψει καφέ; Θὰ βούΐζε ἡ γειτονιὰ μὲ τὸ σκάνταλο. «Οἱ μουσίτσες αὐτές, συλλογιζόταν πεισματωμένη ἡ κυρία Βριλάκου, τὸ δικό τους τὸν καφὲ τὸν ἔχουν ἀλεσμένον. "Ὅμως ἔλα ποὺ δὲ μπορῶ κι' ἐγὼ ν' ἀνυπθῶ τὴ χάση στὸν ἄντρα μου! Εἶναι φανερὸ πὼς ἀνησυχεῖ γι' αὐτὸ τὸ βρωμόπαιδο, τὸ μικρό μας ποὺ δὲ γύρισε ἀκόμα σπίτι, μὲ τέτοιο κακὸ ποὺ γίνεται κεῖ - κάτω.»

Τότε εἶναι ποὺ τῆς ἦρθε ἡ φαεινὴ ἰδέα, ἔμπνευση πραγματική: «Ἀπὸ τὴν ἀντικρυνή, τὴ Μπερεκίδη, θὰ στείλω νὰ τὸν ζητήσω!» εἶπε ξάφνου μέσα της. «Αὐτὴ δὲν ἔχει σχέσεις μὲ τὶς ἄλλες, ἐδῶ - γύρω. Ἑπομένως, κουβέντα δὲν πρόκειται νὰ γίνει. Ἡ ἴδια, πάλι, ἄς ὑποθέσει ὅ,τι θέλει. Λίγο μὲ νοιάζει. Σίγουρα ποὺ θἄχει κι' αὐτὴ κουμμένον καφέ...»

Κι' ἔστειλε, καὶ τὸν ζήτησε. Κ' ἡ Μπερεκίδη τὸν ἔδωσε πρόθυμα τὸ μῦλο της, δίχως νὰ κάνει καμιὰν ἀπολύτως ἀδιάκριτη ἐρώτηση στὴ δούλα. — Πάντα μου τὄλεγα, δήλωσε κατενθουσιασμένη, ὕστερ' ἀπ' αὐτό, ἡ κυρία Βριλάκου στὸν ἄντρα της, πὼς οἱ ἀντικρυνοὶ εἶναι καθὼς πρέπει ἄνθρωποι. Οἱ καλλίτεροι τῆς συνοικίας...

—Νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια, κι' ἐγὼ εἶχα μιὰ τέτοια ὑποψία. Βεβαίωσε ἀδίσταχτα ὁ Βριλᾶκος. Εἶναι γεγονὸς ὅτι τοὺς ἔχουνε συκοφαντήσει τοὺς ἀνθρώπους. Κατὰ βάθος, ἐγώ, πίστευα πάντα πὼς εἶναι ἀριστοκράτες.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωΐ, ἀνοίγοντας τὸ παράθυρό του γιὰ τὶς τρεῖς ἀνάσες, ὁ Βριλᾶκος, χαμογέλασε χαιρετιστήρια στὸ Μπερεκίδη. Κι' ὁ Μπερεκίδης ἀπάντησε μὲ τὸ γλυκύτερό του χαμόγελο, ἐγκάρδια μαζὶ καὶ τυπικά.

"Ἔτσι εἶναι ποὺ λύθηκε ὁ πάγος. Ἀπὸ τὴ μέρα κείνη, ταχτικὰ κάθε πρωΐ, οἱ δυὸ ἀντοες ἀντάλλαζαν τὰ χαμόγελά τους, χαιρετίσματα μὲ κλίση ἐλαφρὰ τοῦ κεφαλιοῦ, κοντοστέκονταν κάποτε, σὰ νὰ ἤθελαν νὰ ποῦν ὁ ἕνας στὸν ἄλλο λίγες λέξεις. Ἡ κυρία Βριλάκου τὸ λονάοιαζε στὰ σοβαρὰ τώρα, σὰ μικοότερη ποὺ εἶταν, ν' ἀποπειραθεῖ μιὰν ἐπίσκεψη στὴν κυρία Μπεοεκίδη. Ἄρχιζε κιόλας νὰ θαιμποβλέπει στὸ μέλλον ἕνα διακεκριμένο, πολὺ ἐκλεχτὸ σύνδεσμο μὲ τοὺς ἀντικρυνούς, μιὰ φιλία ποὺ θὰ ξενώριζε στὴ συνοικία καὶ θἄκανε τοὺς ἄλλους, τοὺς ἀποκλεισμένους ἀπὸ τέτοιαν αὐστηρὴ συναναστροφή, νὰ λυσσᾶνε ἀπὸ φθόνο.

Ἡ γενικὴ κατάσταση, ἄλλωστε, βοηθοῦσε. Τὰ πράματα ὅσο πήγαιναν καὶ χειροτέρευαν. Κλείσιμο νωρὶς στὰ σπίτια, μπλόκα, ταραχές. Οἱ κουβὲς δυνάμεις τῆς ἀντίστασης δὲν ἔλεγαν νὰ καθήσουν φρόνιμα, ὅλο καὶ συδαύλιζαν τὴ θράκα, δημιουργοῦσαν ἀδιάκοπα μπελάδες στοὺς φιλήσυχους.

—Ἀπελπισία! δήλωσε ἕνα πωΐ ἀπὸ τὴ παράθυοό του ὁ Βριλᾶκος στὸ Μπεοεκίδη ὕστεοα ἀπὸ τὶς ἀνάσες, τὴν κλίση τῆς κεφαλῆς καὶ τὸ ναυόγελο. Κι' αὐτὲς εἶταν οἱ πωῶτες, οἱ ἀξιοσημείωτες λέξεις ποὺ ἀντάλλαξαν μεταξύ τους οἱ δυὸ ἄντρες.—Θἄρθει μιὰ μέρα, προβλέπω. ποὺ δὲ θὰ κοτᾶνε πιὰ τὰ ξευυτήσουμε.

—Φοίκη! συμφώνησε ὑποχρεωτικότατα κι' ὁ Μπεοεκίδης.

—Δὲν κάθονται στ' αὐγά τους, λέω ἐγώ! παοατήρησε ἀγαναχτισμένος ὁ Βριλᾶκος.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ μεσημέρι, θέλησε ἡ Μοῖοα νὰ συναντηθοῦν οἱ δυὸ τους στὸ δρόμο, μπρ ;οστὰ στὶς πόρτες τους. Ζυνώσαν ὁ ἕνας στὸν ἄλλον ἐντελῶς αὐθόμοητα, κοατώντας τὴν πετούγια τους καθένας στὸ χέρι, καὶ τὰ εἶπανε πρόνειοα, στὸ πόδι.

—Πῶς νὰ περάσουν οἱ ἀτέλειωτες αὐτὲς ἀπογευματινὲς ὧοες, σᾶς παοακαλῶ; ἀναστέναξε ὁ Μπεοεκίδης, πολὺ δυστυχισμένος. Γιατί, ἐγώ, νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια μου, δὲν βγαίνω πιὰ καθόλου τ' ἀπογέματα.

—Οὔτε κι' ἐγώ!

—'Αλήθεια' μήπως κατὰ τύχη παίζετε σκάκι;

—Καί βέβαια ποὺ παίζω!

—Δόξα νἄχει ὁ Θεός! 'Εμένα εἶναι τὸ πάθος μου, ξέρετε. Μόνο ποὺ δὲ βρίσκω εὔκολα συμπαίχτη. Τί θὰ λέγατε ἂν δοκιμάζαμε, κάπου-κάπου, μερικὲς «ρανκόντρ»;

—Δὲ ζητῶ τίποτα καλλίτερο!

—Λαμπρά! "Αμ' ἔπος, λοιπόν, ἄμ' ἔργον.

Δώσανε τὰ χέρια, ἐγκάρδια, Κι' ὁ Βριλᾶκος δήλωσε πὼς θἄρθει τὸ ἴδιο ἀπόγευμα, ν' ἀρχίσουν.

***

Ἡ θεὰ τοῦ Φθόνου, ποὺ

Ἡ ἐκπαιδευτική μας σελίδα

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ»

Τοῦ Γρ. ΠΕΤΡΩΝΔΑ
τ. Ἐπιθεωρητῆ τῶν σχολῶν τῆς Ἑλλ. Κοινότητας Ἀλεξάνδρειας

Τὸ «Νέο Σχολειὸ» ἤ, ὅπως διαφορετικὰ λέγεται ἡ «Νέα Ἀγωγὴ» εἶναι ἕνας κοινωνικὸς ὀργανισμὸς μὲ κατ' ἐξοχὴν δημοκρατικὲς ἀρχὲς ποὺ ἡ πιστὴ ἐφαρμογή τους εἶναι ἀδύνατο νὰ πραγματοποιηθεῖ κάτω ἀπὸ πολιτεύματα ἀπολυταρχικὰ καὶ φασιστικά. Γι' αὐτὸ ὁ φασισμός, ποὺ τόσο ἔξυπνα χρησιμοποίησε τὸν σχολικὸ παράγοντα, γιὰ τὴν ἐπικράτησή καὶ ἐξάπλωση τῶν ἀρχῶν του, παντοῦ, ὅπου ἐπεκράτησε, ἐκήρυξε ἄσπονδο πόλεμο ἐνάντια στὸ Νέο Σχολειὸ καὶ τοὺς ὁπαδούς του.

Στὴ ναζιστὴ Γερμανία, στὴ φασιστικὴ Ἰταλία καὶ σὲ κάθε ἄλλη χώρα, ποὺ μόλυνε ὁ φασισμός, εἴδαμε μεγάλους παιδαγωγοὺς καὶ δασκάλους ὅλων τῶν βαθμίδων, ποὺ δαπάνησαν ὅλα τὰ χρόνια τῆς ζωῆς τους γιὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴ ἀναγέννηση τῆς χώρας τους, νὰ ἐξορίζουνται ἢ νὰ ρίχνουνται στὶς φυλακές. Ἡ πιὸ ἔμπρακτη ὅμως καὶ ἐπίσημη διαπίστωση τοῦ γεγονότος, πὼς τὸ Νέο Σχολειὸ δὲν μπορεῖ νὰ ἐφαρμοστεῖ σὲ χῶρες μὲ φασιστικὰ πολιτεύματα ἔγινε στὸ τελευταῖο Παγκόσμιο Παιδαγωγικὸ Συνέδριο, ποὺ συγκροτήθηκε στὴν Ἀγγλία, δυὸ χρόνια πρὶν ἐκραγεῖ ὁ σημερινὸς πόλεμος.

Στὸ Συνέδριο αὐτὸ ἔλαβαν μέρος καὶ παιδαγωγοὶ ἀπὸ τὴν φασιστικὴ Ἰταλία καὶ τὴν ναζικὴ Γερμανία, παιδαγωγοὶ ποὺ δὲν εἶχαν τίποτε τὸ κοινὸ μὲ τοὺς μεγάλους ἐκπαιδευτικοὺς ποὺ γνώρισαν προηγουμένως οἱ χῶρες αὐτές, ὅταν ἦσαν ἀπαλλαγμένες ἀπὸ τὸ φασισμὸ καὶ πού, ὅπως ἀποδείχθηκε κατόπι ἀπὸ τὴν συζήτηση, ἦρθαν στὸ Συνέδριο μὲ τὸν ἀποκλειστικὸ σκοπὸ νὰ ἐξυπηρετήσουν τοὺς αὐθέντες τους. Γιαυτό, ὅταν οἱ Γάλλοι παιδαγωγοὶ ἐπρότειναν στὸ Συνέδριο νὰ συζητηθεῖ τὸ ζήτημα τοῦ κατὰ πόσον οἱ ἀρχὲς τοῦ Νέου Σχολειοῦ μποροῦν νὰ ἐφαρμοστοῦν στὰ φασιστικὰ κράτη, οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν δύο φασιστικῶν κρατῶν, Ἰταλοὶ καὶ Γερμανοὶ παιδαγωγοί, ἀρνήθηκαν τὴ συζήτηση καὶ ἐγκατέλειψαν τὸ Συνέδριο. Κατόπι τοὺς ἔγινε πρόταση νὰ συζητηθεῖ τὸ ζήτημα σὲ κλειστὸ χῶρο καὶ χωρὶς νὰ δημοσιευθοῦν τὰ πρακτικὰ τῆς εἰδικῆς αὐτῆς συνεδρίας, ἀλλὰ καὶ πάλι ἀρνήθηκαν οἱ φασίστες παιδαγωγοί.

Ἡ ἄρνησή τους αὐτὴ ἦτανε κάτι τὸ πολὺ φυσικὸ καὶ δικαιολογημένο ἀπὸ τὴ δική τους ἄποψη, γιατὶ ὁ φασισμός, ἕνα καθεστὼς βίας καὶ ἀπολυταρχικότητας, δὲν ἔχει καμμιὰ ἀπολύτως σχέση μὲ τὶς ἀρχὲς τοῦ Νέου Σχολειοῦ, ποὺ ὅπως θ' ἀποδείξομε παρακάτω εἶναι ἀρχὲς κατ' ἐξοχὴν δημοκρατικές, βασισμένες πάνω στὴν ἐλεύθερη ἐκδήλωση καὶ διαπαιδαγώγηση τοῦ ἀτόμου, μὲ σκοπὸ τὴν ἄρτια ἀνάπτυξη καὶ διαμόρφωση τῆς προσωπικότητάς του πρὸς ὄφελος τῆς ὁλότητας.

Σύμφωνα μὲ τὶς ἀρχὲς τοῦ Νέου Σχολειοῦ, «παιδαγωγῶ» θὰ πεῖ προσφέρω σ' ὅλες τὶς ἔμφυτες ἐνεργητικότητες τοῦ παιδιοῦ, γιὰ νὰ τὶς ἀφυπνίσω καὶ νὰ τὶς κατευθύνω, δίνω δηλαδὴ στὰ ἐσωτερικὰ ἐλατήρια, ποὺ φέρνει κληρονομικὰ μέσα του κάθε ζωντανὸς ὀργανισμός καὶ ποὺ ἀποτελοῦν τὴν οὐσία τῆς προσωπικότητάς του, τὴν εὐκαιρία νὰ δράσουν καὶ νὰ αὐτοπραγματοποιηθοῦν.

Οἱ ἀπόψεις αὐτὲς τοῦ Νέου Σχολειοῦ στὸ ζήτημα τῆς ἀγωγῆς τοῦ ἀτόμου ποὺ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα κ' ἡ φυσικὴ συνέπεια μιᾶς βαθειᾶς βιολογικῆς καὶ ψυχολογικῆς ἔρευνας εἶναι, ὅπως βλέπομε, καθ' ὁλοκληρίαν ἀντίθετες μὲ τὰ ἀψυχολόγητα ἐκπαιδευτικὰ συστήματα τοῦ φασισμοῦ, ποὺ κύριό τους χαρακτηριστικὸ ἔχουν στὴν ἐξωτερικὴ βία καὶ τὸν στρατγγαλισμὸ κάθε ἐνδιάθετης ψυχολογικῆς ὁρμῆς καὶ τάσης. Κάθε τι, ποὺ ἔχει σχέση μὲ τὴν ἀτομικὴ πρωτοβουλία καὶ δράση, ποὺ εἶναι τόσο ἀπαραίτητο γιὰ τὴν πρόοοδο μιᾶς κοινωνίας καὶ γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ πολιτισμοῦ, πρέπει νὰ ἐξαφανιστεῖ. Ἐδῶ μιὰ μονάχα ἀρχὴ ἔχει σημασία κι' αὐτὴ πρώτιστα πρέπει νὰ καλλιεργηθεῖ: Ἡ ἀρχὴ τῆς «τυφλῆς ὑπακοῆς».

Τὸ Νέο Σχολειό, κοινωνικὸς ὀργανισμὸς μὲ κατ' ἐξοχὴν δημοκρατικὲς ἀρχές, ἔχει ἀνάγκη, γιὰ τὴν σωστὴ ἐφαρμογή του, ἀπὸ περιβάλλον ἀληθινὰ δημοκρατικὸ καὶ ἀπὸ δασκάλους πέρα ὡς πέρα ποτισμένους ἀπὸ τὶς δημοκρατικὲς ἰδέες.

Γιὰ νὰ γίνει ὅμως τὸ πρᾶμα πιὸ ἀντιληπτό, ἄς ἀναλύσουμε μὲ συντομία τὶς ἀρχὲς τοῦ Νέου Σχολειοῦ. Οἱ ἀρχὲς αὐτὲς μποροῦν νὰ χωριστοῦν σὲ δυὸ κατηγορίες: α) τὶς ψυχολο - βιολογικὲς καὶ β) τὶς κοινωνικές.

Θὰ τὶς ἐξετάσουμε κάθε μιὰ χωριστά:

Κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς βιολογικῆς καὶ τῆς ψυχολογικῆς ἔρευνας ποὺ τόση ἔκταση πῆρε τὰ τελευταῖα πενῆντα χρόνια καὶ ποὺ στὰ πορίσματά της στηρίχθηκε τὸ Νέο Σχολειό, κάθε παιδὶ εἶναι ἕνας ἰδιαίτερος ὀργανισμός, μὲ ἰδιαίτερες ἐνδιάθετες τάσεις καὶ κλίσεις, μὲ ἰδιαίτερες ἱκανότητες, ἰδιαίτερα ἐνδιαφέροντα καὶ ἰδιαίτερες ἀπαιτήσεις.

Γιὰ νὰ ἀναπτυχθεῖ σὲ προσωπικότητα ἄρτια τὸ παιδί, πρέπει τὰ ἰδιαίτερα αὐτὰ στοιχεῖα ποὺ ἀποτελοῦν ὅλα μαζὶ τὴν ψυχοσύνθεσή του, νὰ καλλιεργηθοῦν τὸ κάθε ἕνα χωριστὰ καὶ ὅλα μαζί, ὥστε νὰ βροῦν τὴν εὐκαιρία νὰ ἀναπτυχθοῦν. Γιὰ νὰ κατορθωθεῖ ὅμως αὐτὸ χρειάζεται ἰδιαίτερη προσοχὴ καὶ ἰδιαίτερος τρόπος γιὰ τὸ κάθε παιδί, ἢ ὅπως λέγει ἡ παιδαγωγική, ἰδιαίτερη μέθοδος ἐργασίας· τὸ παιδὶ δὲν πρέπει νὰ διαπαιδαγωγηθεῖ ἀπ' ἔξω, μὲ ἐξωτερικὴ ἐπίδραση, ἀλλὰ νὰ ἀνατραφεῖ ἀπὸ μέσα του, δὲν πρέπει νὰ φορμαριστεῖ παθητικά, ἀλλὰ νὰ αὐτοεξελιχθεῖ. Μιὰ ὅμως τέτοια ἀγωγὴ καὶ διαπαιδαγώγηση τοῦ παιδιοῦ, ποὺ ἀπαιτεῖ ἐλευθερία στὶς ἐκδηλώσεις καὶ στὴ δράση του, εἶναι φανερὸ πὼς δὲν μπορεῖ νὰ κατορθωθεῖ μὲ ἀνελεύθερες μεθόδους καὶ μὲ τὴν τυφλὴ ὑπακοή, ποὺ ἐμποδίζει τὴν πρόοδο καὶ τὴν ἀνάπτυξή του, καὶ ποὺ τόσον ἐκθειάζουν οἱ ὁπαδοὶ τῶν φασιστικῶν καθεστώτων. Μὲ ὁρισμένα καλούπια σὰν ἐκεῖνα ποὺ χρησιμοποιοῦσε ἡ «Παλιὰ Ἀγωγὴ» καὶ μὲ μεθόδους ἐργασίας, ποὺ στηριζότανε μᾶλλον στὴν ψυχολογία τοῦ δασκάλου παρὰ τοῦ μαθητή, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ κατορθωθεῖ ἡ διάπλαση καὶ διαμόρφωση τοῦ παιδιοῦ σὲ ἄρτια προσωπικότητα. Αὐτὴ ἡ παιδαγωγικὴ μονάχα δούλους μορφώνει καὶ ὄχι ἐλεύθερους πολίτες. Ἡ μέθοδος τοῦ καταναγκασμοῦ, ποὺ παραγνωρίζει καθ' ὁλοκληρίαν τὶς ἐσωτερικὲς ἀνάγκες τοῦ ἀτόμου, ποὺ δὲ λαβαίνει ὑπόψη τὶς ἀτομικὲς διαφορὲς καὶ σὰν ὁδοστρωτήρας θέλει νὰ ἐξισώσει τὰ ἄτομα κάτω ἀπὸ τὴν πίεσή της, αὐτὴ εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἐχθρὸς τῆς προόδου καὶ τῆς κοινωνίας καὶ μονάχα τὰ ἀπολυταρχικὰ καὶ δικτατορικὰ καθεστῶτα μπορεῖ νὰ ἐξυπηρετήσει. Ἀντίθετα, τὸ Νέο Σχολειό, ποὺ στηρίζει τὶς ἀρχὲς καὶ τὶς μεθόδους του ἐπάνω στὴν ἐλευθερία καὶ τὴν καθοδήγηση, εἶναι ὀργανισμὸς καθ' ὁλοκληρίαν δημοκρατικὸς καὶ μονάχα μέσα σὲ δημοκρατικὰ πολιτεύματα μπορεῖ νὰ βρεῖ τὴν πλήρη καὶ ὁλοκληρωτικὴ του ἐφαρμογή.

Οἱ ψυχολογικὲς ἀρχὲς τοῦ Νέου Σχολειοῦ, ποὺ ἀποβλέπουν στὸ νὰ βοηθήσουν τὸ παιδὶ στὴν ψυχική του ἐξέλιξη, ποὺ θεωροῦν χρέος τους νὰ ἐξετάσουν πρῶτα νὰ βροῦν ποιὰ εἶναι ἡ βιολογικὴ σημασία κάθε ψυχικῆς λειτουργίας, ποιὸς εἶναι ὁ ρόλος της στὴ ζωὴ καὶ ποιὰ ἡ χρησιμότητά της, εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν σύμφωνες μὲ τὶς ἀρχὲς ἑνὸς ἀληθινὰ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, μέσα στὸ ὁποῖο ὁ κάθε πολίτης, σύμφωνα μὲ τὶς ἱκανότητές του θὰ τοποθετηθεῖ ἐκεῖ ὅπου πρέπει καὶ ὄχι ἐκεῖ ποὺ θέλει ὁ ἀρχηγός, γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσει ἔτσι καλύτερα τὴν ὁλότητα καὶ τὸν ἑαυτό του. Μὲ τέτοιες ψυχολογικὲς ἀρχὲς εἶναι ἐπόμενο πὼς κι' οἱ μέθοδες διδασκαλίας ποὺ θὰ χρησιμοποιήσει τὸ Νέο Σχολειὸ πρέπει νὰ πάρουν ἄλλη φόρμα, πρέπει νὰ γίνουν κι' αὐτὲς δημοκρατικές. Ἄλλοτε, μὲ τὰ παλαιὰ καθιερωμένα συστήματα, ὁ μαθητὴς ἔπρεπε νὰ τὰ μάθει ὅλα ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ δασκάλου μὲ τὰ χέρια δεμένα. Ὁ δάσκαλος ἔπρεπε νὰ μιλεῖ κι' οἱ ἄλλοι ν' ἀκοῦνε. Στὸ Νέο Σχολειό, δάσκαλος καὶ μαθητὲς συνεργάζονται, συζητοῦν καὶ ἐρευνοῦν γιὰ νὰ βροῦν τὴν ἀλήθεια. Ὁ καθένας ἔχει τὴ γνώμη του καὶ μπορεῖ ἐλεύθερα νὰ τὴν ἐκφράσει. Δὲν ὑπάρχουν ἐδῶ προνομιοῦχοι, ὅπως δὲν ὑπάρχουν καὶ σὲ μιὰ ἀληθινὴ δημοκρατία, ποὺ ἔχει γιὰ σύμβολό της τὴν Ἰσότητα καὶ τὸ δίκαιο ἀνάμεσα στοὺς πολίτες. Ἐκεῖ ὅμως ὅπου προβάλλει πιὸ κτυπητὸς καὶ φαίνεται ξεκάθαρος ὁ δημοκρατικὸς χαρακτήρας τοῦ Νέου Σχολειοῦ εἶναι στὸ ζήτημα τῆς κοινωνικῆς ἀγωγῆς καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο προσπαθεῖ νὰ μορφώσει τοὺς τροφίμους του.

Ἡ κοινωνικὴ ἀγωγὴ μὲ τὴν ὁποία τὸ Νέο Σχολειὸ μορφώνει τοὺς τροφίμους του εἶναι βασισμένη πάνω σὲ δημοκρατικὲς ἀρχὲς τῆς αὐτοδιοίκησης καὶ αὐτοπειθαρχίας. Ξεκινῶντας ἀπὸ τὴν βασικὴ ἀρχή, ὅτι τὸ ἄτομο σὰν μέλος τῆς κοινωνίας πρέπει νὰ τὸ προπαρασκευάσουμε γιὰ νὰ γίνει χρήσιμο μέλος αὐτῆς, τὸ Νέο Σχολειὸ μετατρέπει τὸ σχολικὸ περιβάλλον σὲ κοινωνικό, σὲ μιὰ μικρὴ κοινότητα, μέσα στὴν ὁποία τὰ παιδιὰ θὰ ἀναγκαστοῦν νὰ θέσουν σὲ δράση τὰ κοινωνικά τους ἔνστιχτα. Τὴν διοίκηση καὶ διοργάνωση τῆς κοινότητας αὐτῆς ἀναλαμβάνουν τὰ ἴδια τὰ παιδιά. Αὐτὰ κάνουν νόμους, γράφουν κανονισμοὺς σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους θὰ διοικεῖται ἡ κοινότητά τους, ἐκλέγουν διοικητικὲς ἐπιτροπές, συνεργάζονται, ἀλληλοβοηθοῦνται καὶ φροντίζουν ὥστε ὅλα νὰ πηγαίνουν καλά.

Μὲ τὴν κοινὴ συνεργασία στὴν ὁποία ὑποβάλλονται, ἡ πειθαρχία, τὸ αἰώνιο αὐτὸ πρόβλημα, ποὺ δὲν κατόρθωσε ποτὲ νὰ λύσει ἡ παλαιὰ παιδαγωγική, τοὺς παρουσιάζεται σὰν μιὰ ἀνάγκη, ποὺ δέχονται μὲ εὐχαρίστηση. Ἡ πειθαρχία καὶ ἡ τάξη, δὲν εἶναι πιὰ οἱ γνωστοὶ βάρβαροι κανονισμοί, ποὺ ἐπιβάλλονται ἀπ' ἔξω χωρὶς τὰ παιδιὰ νὰ ξέρουν γιατί, ἀλλὰ κάτι ἀπαραίτητο γιὰ νὰ φθάσουν σὲ κάποιο σκοπό. Καὶ ἔτσι, ἀντὶ τῆς ἐξωτερικῆς καὶ καταναγκαστικῆς πειθαρχίας, ἔχουμε τὴν ἐσωτερική, ποὺ τὸ παιδὶ τὴν παραδέχεται μὲ τὸν πιὸ φυσικὸ καὶ ἀβίαστο τρόπο, ἐπειδὴ παρουσιάζεται στὰ μάτια του σὰν ἕνα ὄργανο, ποὺ μὲ τὴ διευκόλυνση ποὺ τοῦ κάνει στὴ συνεργασία, τοῦ οἰκονομεῖ τόσες προσπάθειες καὶ κόπους.

Οἱ παραπάνω ὅμως ἀρχὲς τοῦ Νέου Σχολειοῦ ποὺ συνηθίζουν τὸ ἄτομο ἀπὸ μικρὸ παιδὶ στὴν αὐτοδιοίκηση καὶ αὐτοπειθαρχία, ποὺ τοῦ ἀναπτύσσουν καὶ τοῦ μαθαίνουν τὰ δικαιώματα, ποὺ ἔχει ὡς πολίτης, ποὺ τοῦ καλλιεργοῦν τὴν πρωτοβουλία καὶ τὴν κριτικὴ σκέψη, εἶναι φανερὸ πὼς μονάχα μέσα σὲ δημοκρατικὰ πολιτεύματα θὰ μποροῦσαν νὰ ἐφαρμοστοῦν, γιατὶ οἱ ἴδιες πρῶτα ἀπ' ὅλα οἱ ἀρχὲς αὐτὲς εἶναι στὴ βάση τους δημοκρατικὲς καὶ λαϊκές.

Μέσα σὲ φασιστικὰ καὶ δικτατορικὰ πολιτεύματα, ποὺ κύριό τους χαρακτηριστικὸ ἔχουν τὴν κατάργηση τῶν δικαιωμάτων τοῦ πολίτη, μέσα σὲ πολιτεύματα στὰ ὁποῖα κάθε ἐλεύθερη ἐκδήλωση, καὶ ἐλεύθερη σκέψη τιμωροῦνται μὲ φυλακίσεις καὶ ἐξορίες, μέσα σὲ τέτοια μεσαιωνικὰ συστήματα εἶναι ἐπόμενο, πὼς οἱ ἀρχὲς τοῦ Νέου Σχολειοῦ οὔτε μποροῦν νὰ ἐφαρμοστοῦν, οὔτε ἔχουν καμμιὰ θέση.

Ὅσοι ἀπὸ τοὺς παιδαγωγοὺς διατείνονται ὅτι μπορεῖ νὰ γίνει αὐτὴ ἡ παράνομη καὶ ἀφύσικη σύζευξη τοῦ φασισμοῦ μὲ τὶς ἀρχὲς τοῦ Νέου Σχολειοῦ, αὐτοὶ νομίζω ὅτι ἢ κουτοὶ εἶναι ἢ ἀπατεῶνες. Οἱ ἀρχὲς τοῦ Νέου Σχολειοῦ, ἀρχὲς καθαρὰ δημοκρατικές, μποροῦν νὰ εὐδοκιμήσουν μονάχα μέσα σὲ δημοκρατικὰ πολιτεύματα καὶ νὰ ἐφαρμοστοῦν ἀπὸ δασκάλους ἀληθινὰ δημοκρατικοὺς καὶ ἀντιφασίστες.

Στὰ ζητήματα τῆς Ἀγωγῆς συμβιβασμοὶ δὲ χωροῦν. Ἡ παιδαγωγικὴ ποὺ προσπαθεῖ νὰ συμβιβάσει τὰ ἀσυμβίβαστα, αὐτὴ εἶναι κούφια παιδαγωγική, χωρὶς προοπτικὴ καὶ χωρὶς καμμιὰ ἐλπίδα ἐπιτυχίας στοὺς σκοπούς της.

ΚΡΙΤΙΚΗ

ΒΙΒΛΙΟ

Νίκου Παπᾶ: Τὸ αἷμα τῶν ἀθώων, Ἀθήνα 1945.

Ὁ κ. Νίκος Παπᾶς εἶν' ἕνας διαλεχτὸς ἐργάτης τῶν νεοελληνικῶν γραμμάτων: ποιητὴς καὶ κριτικός. Ἀλλὰ πιότερο ἀπ' ὅλα ἕνας ζωντανὸς ἄνθρωπος. Ὅταν ἡ περισσότερη λογοτεχνική μας παραγωγὴ στὰ χρόνια τῆς τεταρταυγουστιανῆς καὶ τῆς γερμανικῆς κατοχῆς, (ἀκόμα κι' ὡς σήμερα) ἔκλεινε τὰ μάτια μπροστὰ στὸ δρᾶμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ φεύγοντας ἀπὸ τὴν πραγματικότητα ζητοῦσε ν' ἀπατήσει τὸ ἔθνος μὲ θέματα ἀναχρονιστικὰ ἢ πλαστά, ὀλίγοι ἀληθινοὶ δημιουργοί, σὰν τὸν Καλαντζῆ, τὸν Κορνάρο καὶ τὸν Παπᾶ, ξεκινήσανε ἀπὸ τὴ ματωμένη πραγματικότητα γιὰ νὰ μᾶς δώσουνε τὸ «νόημά» της μετουσιωμένο στὸ βασίλειο τῆς Τέχνης.

Ἀλλ' ἐδῶ ἴσα - ἴσα εἶναι ἡ δυσκολία. Ὁ ὅρος «νόημα» εἶναι εὐρύτατος. Μιὰ ἀπὸ τὶς σημασίες του εἶναι ἡ κυριολεχτική. Νὰ κατανοεῖς τὴν πραγματικότητα. Κι' ἄμα τὴν κατανοήσεις, νὰ τοποθετηθεῖς σωστὰ ἀντίκρα της. Κι' αὐτὴ ἡ κατανόηση ν' ἀποτελέσει τὴ σπονδυλικὴ στήλη τοῦ ἔργου. Τὴν ἀφετηρία του καὶ τὸ τέρμα του. Τὴν ἀλήθεια του. Καὶ τότε μονάχα τὸ ἀληθινὸ καὶ γερὰ ὠργανωμένο ἔργο μπορεῖ νὰ γίνει δύναμη ποὺ κινάει τὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ πρὸς τὰ μπρός.

Ὁ κ. Παπᾶς ξεκινάει καλά. Ἀλλὰ ἀπὸ θεωρητικὴ πίστη κάνει ἕνα θελληματικὸ τίναγμα ἀπὸ τὴν πραγματικότητα στὴ φιλολογία. Θέλει νὰ βγεῖ πέρα ἀπὸ τὴν «καθημερινὴ πραγματικότητα στὴν ἀθανασία τῆς τέχνης»: «Ἡ εὐκολία, τὰ γυμνὰ λόγια στὰ χιλιοεπωμένα καλούμια τοῦ ἀμεταυουσίωτου ρεαλισμοῦ ἄφησαν ἄθιχτα τὰ πιὸ τρομαχτικὰ καὶ θεμελιώδη γεγονότα τῆς ζωῆς κι' ἔριξαν τὸ λαὸ χαμηλότερα κι' ἀπὸ κεῖ ποὺ τὸν εἶχαν καταδικάσει τ' ἀφεντικά του», λέει στὸν πρόλογό του.

Ὁ κ. Παπᾶς λοιπὸν ξεκινάει ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, μὰ εἶναι ἐχθρὸς τοῦ πραγματισμοῦ, τοῦ ρεαλισμοῦ, ποὺ λίγο παρακάτου τόνε λέει «κακοχώνευτο». Εἶναι ἀντιρρεαλιστής. Δικαίωμά του ν' ἀνήκει στὴ «ζωντανὴ καὶ καινούρια τέχνη» τοῦ ὑποσυνείδητου καὶ τοῦ ἐξωλογισμοῦ. Μὰ ἔτσι ὅσο καὶ νὰ χει παλλόμενη ψυχὴ κ' ἱκανότητα ἐκφραστικὴν ἀπὸ τὶς λίγες, ποὺ μᾶς ἔδωσε ὡς τώρα ὁ σουρεαλισμός, δὲ βλέει καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἐννοήσει αἰτιακὰ αὐτὴν τὴ φοβερὴ πραγματικότητα. Νομίζει κανείς, πὼς ὅλη αὐτὴ ἡ φωτιὰ καὶ ἡ κόλαση τῆς τελευταίας ὀχταετίας ἔγινε χωρὶς λόγο, ἔτσι τυχαῖα, ἀπὸ παρεξήγηση, ἀπὸ κακία κι' ὅ,τι ἄλλο θέλετε κι ὄχι γιὰ τὴν αἰτία ποὺ ἔγινε. Καὶ γιατὶ ἀποφεύγει νὰ ἐνωήσει; Διότι τότες δὲν θὰ ἔκαμνε τέχνη παρὰ ρεαλισμό. Μά, ἂν δὲν γελιούμαστε, κι ὁ ρεαλισμὸς εἶναι ἕνα εἶδος τέχνης, ποὺ ἔδωσε στὸ παγκόσμιο πνεῦμα τόσα ἀριστουργήματα, ὅσα κι ὁ κλασσικισμὸς κι ὁ ρωμαντισμός. Λοιπόν; Σ' ὅλες τὶς σχολὲς ἀξία δὲν ἔχει τὸ δόγμα τους παρὰ τὸ πραγματοποιημένο ἀποτέλεσμά τους. Κι' ὅταν ἡ τέχνη βγαίνει νὰ ὁδηγήσει τὸ ἔθνος στὴν κατανόηση τῆς πραγματικότητας εἴτε ρεαλιστικὴ εἶναι αὐτὴ ἡ τέχνη εἴτε σουρεαλιστικὴ πρέπει νὰ ἔχει κατανόησει ἡ ἴδια τὸ «γιατί» κι ἀπάνω σ' αὐτὸ νὰ θεμελιώσει τὸ ἔργο της.

Ὁ κ. Παπᾶς νομίζει, πὼς ἡ τέχνη ἀρχίζει ἀπὸ κεῖ ποὺ τελειώνει ἡ πράξη, ἀπὸ κεῖ ποὺ ἀρχίζει ἡ κατάλυση τοῦ λογικοῦ στοιχείου. Φοβερὸ θεωρητικὸ σφάλμα. Γι' αὐτὸ κ' ἡ ποίησή του πετυχαίνει μονάχα ὡς ἕνα σημεῖο. Ὅσο βαστιέται ἀπὸ τὸ ἄμεσο δρᾶμα. Πάντως ἡ πνοή του εἶναι γενναία, ἀληθινή, παλλόμενη καὶ γεμάτη ποιητικὴν οὐσία. «Εἶμαι ποιητὴς κ' ἔχω μῖσος γιὰ ἐκδίκηση — εἶμαι τρυφερός, μὰ μπορῶ νὰ πνίξω ἀνθρώπους — ἀπὸ κείνους, ποὺ κάψανε τὶς φτωχογειτονιές — καὶ τὴ γαλήνη μας, — κ' ἤπιαν τὸ αἷμα μας σὲ βαθιὰ ποτήρια». Τὸν ἔχει σφίξει ἡ πραγματικότητα ἀπὸ τὸ λαιμὸ καὶ βγάζει τέτιες ἀληθινὲς κραυγές. Ὅταν ὅμως ζητάει νὰ παρεμβάλει ἀνάμεσα στὴν πραγματικότητα καὶ στὴν τέχνη του «προοπτικὲς» καὶ νὰ μείνει ἔξω ἀπὸ τὸ πάθος, τότες χαλαρώνεται ἡ συγκινητικὴ δύναμη τοῦ ἔργου του καὶ νομίζεις, πὼς γράφει γιὰ πράματα ποὺ γίνανε πρὶν ἀπὸ δέκα χρόνια χωρὶς νὰ ξαίρεις γιατὶ γίνανε.

Ἀναντίρρητα ὑπάρχουν ἀρκετὰ ποιήματα ἄρτια καὶ ἄψογα (ὅπως «Τὸ κορίτσι, ποὺ ἔπεσε στὸ πεζοδρόμιο», «Ἀναστάσιος Δρίβας» κλ.), ὑπάρχουν στοιχεῖα ποιητικὰ πολύτιμα σ' ὅλα τὰ ποιήματα κι ὁ κ. Παπᾶς εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς λίγους, ποὺ καταφέρνουνε θετικὰ πράματα μὲ νόμους ἀρνητικοὺς («τῆς ζωντανῆς καὶ καινούργιας τέχνης»), ἂν ὅμως ζητοῦσε ὄχι μονάχα νὰ μᾶς ἀρέσει παρὰ καὶ νὰ μᾶς φωτίσει ὄχι νὰ μᾶς μετατοπίσει σ' ἕνα μακρυνὸ «ἄλλοθι» παρὰ νὰ μᾶς κατεβάσει στὴν πραγματικότητα· κι ὄχι νὰ μᾶς ἀπομονώσει στὸ βασίλειο τῆς τέχνης παρὰ νὰ μᾶς κινήσει σὲ πράξη, θὰ εἴτανε ὁ ποιητὴς τοῦ λαοῦ, ἕνας ἀπὸ τοὺς λίγους ποὺ ἔχουμε.

Κ. ΒΑΡΝΑΛΗΣ

Γιάννη Κορδάτου: Τὰ σημερινὰ προβλήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ Ἐκδότης Γ. Λουκάτος, 1945.

Οἱ ζωντανοὶ ἄνθρωποι σ' αὐτὲς τὶς κρίσιμες μεταβατικὲς καὶ διαμορφωτικὲς περιστάσεις κάνουν τὸ διαφωτιστικὸ χρέος τους καὶ ὑψώνουν τὴ φωνή τους καὶ δίνουν τὰ φῶτα τους γιὰ τὴν καθοδήγηση τοῦ λαοῦ. Ἕνα τέτοιο προορισμὸ ἐκληρώνει τὸ βιβλίο τοῦ Κορδάτου, ποὺ ὁ τίτλος του δὲν καλύπτει, εἶναι πλατύτερος ἀπ' τὸ περιεχόμενο. Γιατὶ οὔτε ὅλα τὰ σημερινὰ προβλήματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ θέτει, οὔτε καὶ τὴν ὁλοκληρωτικὴ λύση τους ζητᾶ. Προειδοποιεῖ μόνο, συζητᾶ, δείχνει, ὁδηγεῖ. Θὰ μποροῦσε νὰ τιτλοφορηθεῖ ἀπ' τὸ τελευταῖο κεφάλαιο: Ἡ σημερινὴ ἐξωτερικὴ θέση τῆς Ἑλλάδας.

Τὸ πρῶτο κεφάλαιο «Γιατὶ πολεμήσαμε;» εἶναι πολύτιμο, γιατὶ προσθέτει νέα στοιχεῖα καὶ ἐπιχειρήματα μὲ τὸ ξεγύμνωμα τῆς προδοτικῆς πολιτικῆς, στρατιωτικῆς καὶ ἐξωτερικῆς, τῆς τεταρταυγουστιανῆς διχτατορίας. Πολεμήσαμε σὰ λαὸς ἀντιφασιστικά, μὰ σὰν κράτος φιλοφασιστικά. Ὁ Κορδάτος, ὅπως τὸ θέτει, θὰ δώσει ἀφορμὴ σὲ πολλοὺς εἰδικοὺς νὰ ἐρευνήσουν τὸ ζήτημα, φέρνοντας σὲ φῶς ὅλα τὰ ἔγγραφα καὶ τὶς πληροφορίες ἀπ' τὰ κρατικὰ ἀρχεῖα, τὶς ἐφημερίδες, τὶς προσβεῖες, γιὰ νὰ φανεῖ καθαρὰ ἡ συνομωσία, ὅλη ἡ ἐθνικὴ προδοσία τῆς φιλοαξωνικῆς μεταξικῆς κλίκας γιὰ νὰ γίνει κοινὴ συνείδηση σ' ὅλα τὰ στρώματα τοῦ λαοῦ μας, πὼς τὸ μεγαλούργημα τῆς Ἀλβανίας εἶναι ἔργο τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ κι' ὄχι τοῦ παλιοῦ πράχτορα τῆς Γερμανίας καὶ φασίστα Μεταξᾶ, καὶ πολὺ σωστά, λέει ὁ Κορδάτος, πὼς θὰ τὸν βαρύνει ἡ αἰώνια κατάρα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, γιατὶ ἂν σήμερα βρισκόμαστε στὴ δύσκολη θέση, πὼς εἴμαστε καὶ ὡς ἄτομα καὶ ὡς ἔθνος, αὐτὸ σὲ μεγάλο μέρος ὀφείλεται στὸ καθεστὼς τῆς 4ης Αὐγούστου.

Στὸ δεύτερο κεφάλαιο «Ποιὰ εἶναι τὰ σημερινά μας προβλήματα» δίνεται ρεαλιστικὴ εἰκόνα τῆς ψευδαπάτης καὶ τῆς κενῆς ἐλπίδας μας γύρω στὴν οἰκονομική μας ἀνασυγκρότηση καὶ τὴ βοήθεια ποὺ ἐλπίζαμε ἀπ' τοὺς Συμμάχους. Καὶ τὰ ἄλλα κεφάλαια ἀποτελοῦν τὸ δεύτερο, νὰ ποῦμε, τμῆμα τοῦ βιβλίου, τὸ ἱστορικό. Ὁ συγγραφέας ρίχνει γρήγορες μὰ φωτεινὲς ματιὲς στὴ θέση τῆς Ἑλλάδας στὶς διάφορες φάσεις τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος, ἐξετάζει τὴν καταγωγὴ καὶ τὴν ἐξέλιξη τῆς ἰδέας γιὰ μιὰ Βαλκανικὴ Ὁμοσπονδία κατὰ τὸν περασμένο αἰῶνα καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ τωρινοῦ, διαγράφει τὴν πολιτικὴ τῆς Μεγάλης Ἰδέας καὶ τελειώνει μ' ἕνα κριτικότατο ἐπίλογο γιὰ τὴ σημερινὴ θέση τῆς Ἑλλάδας μέσα στὰ Βαλκάνια κι' ἀπέναντι στοὺς μεγάλους λαούς.

Εἶναι φανερὸ πὼς ὁ Κορδάτος θέλει νὰ δώσει συνοπτικὴ εἰκόνα τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς καὶ νὰ τὴ φωτίσει ἱστορικά. Τὸ βιβλίο του δίνει ἀπάντηση σὲ πολλὰ ἐρωτήματα

Η ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΚΑΛΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Στὴ Γαλλία, μετὰ τὴν 'Απελευθέρωση, κάθε κλάσος τῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ζωῆς εἶχε ὀργανωθεῖ γιὰ νὰ προστατεψεῖ τὶς πραγματικες ἀξίες του ἀπο τὴν ευκολη ἐκμεταλλεψη. "Ετσι βλέπουμε τὴ ὁραση τῆς 'Επιτροπῆς τοῦ Κινηματογραφου, γιὰ ὅτι ἀφορᾶ τὰ κινηματογραφικα νέα. Μέσα σ' ενα πλαίσιο ὀργανωμενης συνεργασίας τὰ «Φράνς Λίμπρ 'Ακτουαλιτέ», ὁηλ. οἱ "Επικαιροτητες τῆς 'Ελευθερίας Γαλλίας», θελουνε να ξακολουθησουν τὸ ἐργο ποὺ ἀρχισαν, στὰ κρυφά, τὸν καιρὸ τῆς Κατοχῆς καὶ ποὺ ενα μικρὸ δεῖχμα του μας παρουσίασαν μὲ τὸ φίλμ τῆς 'Απελευθερωσης τοῦ Παρισιοῦ. 'Υπαρχει κι' ἀλλη πολλη ἐργασία ποὺ ἀκόμη σεν εἶναι ετοιμη γιὰ νὰ δοθεῖ στὸ κοινὸ. 'Η 'Επιτροπὴ ἐννοεῖ νἀχει ἕναν ἔλεγχο πάνω στα φιλμ ποὺ θὰ ἐγράλουν οἱ οιαφορες ἑταιρίες μὲ θέμα τὴν πάλη τῆς Γαλλίας ἐναντια στὸν Κατοχητὴ. Γιατί, λέει ἡ 'Επιτροπή, ὁ γαλλικος λαος δὲ θὰ δεχτεῖ ποτὲ νὰ ξεῖ τὸν ἀγωνα ποὺ ἔκανε γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσή του νὰ τὸν ἐκμεταλλεὐονται με αἰσσηματικες μετριότητες γιὰ ἁπλὴ κερδοσκοπία.

Μιὰ ἄλλη κατεευνση τῆς δράσης τῆς ἐπιτροπῆς εἶναι ἡ ὀργάνωση του κοινωνικου φιλμ. Μιλὼντας γι' αὐτὸ ὁ Γκρεμιγιον, ὁ ὁημιουργὸς τῆς ἐκπληκτικῆς καθημερινῆς ἐποποιίας ποὺ εἶναι τὸ φίλμ: «Ο οὐρανὸς εἶναι δικός σας» ἔλεγε: «Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ξεχωρίσει τὸν κινηματογράφο ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ ζήτημα... Υπάρχει μιὰ ἐπικαιροτητα, μιὰ πραγματικοτητα ποὺ μᾶς κυκλώνουν καὶ ἀπαιτοὺν νὰ τοὺς δόσουμε ὅτι καλύτερο ἔχουμε μέσα μας». Σ' αὐτὴν τὴν κατεύθυνση δουλεύουν οἱ συγγραφεῖς Ζάν-Πὶολ Σάτρ καὶ Πιὲρ Μπόστ μὲ τὰ σενάρια ποὺ ἑτοιμάζουν.

Ὡστὸσο ωι ἡ προσπάθεια δὲν μπορεῖ νὰ ὁιδεῖ τοὺς σκηνοθέτες νὰ γυρνοὺν φίλμ καεαρῆς φαντασίας ὅπως «Τὰ παιδιὰ τοῦ Ὑπερῶου» τοῦ Καρνὲ καὶ «Φαρμπαλάδες».

Μιὰ τρίτη ἀπασχόληση τῆς 'Επιτροπῆς εἶναι τὰ «ἐμφυχωμένα σχέδια». Τὸ τελευταίες ἐργασίες τὼν Γάλλων ὁημιουργηναν ἕνα εἶὸος ποὺ διαφέρει ἀπὸ τὰ ἀσφαιρα ποίησης ποὺ τοὺς ἔδωσαν, ἀπὸ τὸ στὺλ τὼν προσώπων κι' ἀπὸ τὴν τοποθέμερικανικὰ «καρτοὺνς» ὄχι τόσο ἀπ' τὸ θέμα καὶ τὴν τεχνική, ὅσο ἀπὸ μιὰ ἀτμότησή τους μέσα σ' ἕναν κόσμο ὁλότελα φανταστικό.

"Ετσι βλέπουμε πὼς ὁ Γαλλικὸς Κινηματογράφος φιλοδοξεῖ νὰ μᾶς δώσει μιὰ πλήρη ἀνθρώπινη κλιμάκωση ἀπὸ τὸν ὠμότερο ρεαλισμὸ ὡς τὴν πιὸ μοντέρνα ποίηση.

ΤΑ ΣΟΒΙΕΤΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΟ ΓΙΟΡΤΑΣΜΟ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ

Ξεχωριστὴ θέση εἶχαν οἱ σοβιετικοὶ διανοούμενοι στὸ γιορτασμὸ τῆς νίκης, στὶς 'Ακαδημαϊκὲς ἕδρες, στὰ ἐργατικὰ βήματα.. στὸν τύπο καὶ τὸ ραδιόφωνο: 'Ο πρόεδρος τὼν σοβιετικὼν λογοτεχνὼν Νικολάϊ Τίχωνιεφ, σὲ ἄρθρο του «Ἡ 8η Μαΐου 1945» γράφει: «Ἡ νίκη σφυρηλατήθηκε σὰν ὀργὴ τῆς γῆς, σὰ λαίλαπα. "Ηταν ἡ νίκη τῆς λογικῆς, ἡ νίκη τῆς λογικῆς τοῦ λαοῦ μας. Στὸ Βερολίνο δὲν ὑπάρχει πιὰ ἡ Γκεσταπό, οὐτε ὁ Χίτλερ. Πανω στὰ ἐρείπιά του στέκει ἀρουρὸς ὁ κόκκινος στρατιώτης». Στὴν «Πράβδα» ὁημοσιεύεται ἐμπνευσμένο ἄρθρο «Ἡ αὐγὴ τῆς Νίκης» τοῦ Ἠλιὰ Ἐρεμπουργκ. 'Ο συγγραφέας Λεόντιεφ γραφει: «Ἰὸ πρασινο ἀρχειο τοῦ Γκαϊρικ ἔπεσε στὰ χερια μας. Καταπληκτικὲς ἀποκαλύψεις. 'Ο Ἰδιος ὁπολογίζει σὲ 15.000.000 τοὺς ξένους ἐργάτες ποὺ δούλειαν σαν ἐλωτες στὰ γερμανικὰ ἐργοστάσια. 'Από τὴν ἁπλέρατη δουλειὰ τοὺς ἡ Γερμανία, κατὰ τοὺς ὁπολογισμοὺς τοῦ Γκαϊρικ, κέρδιζε κάθε χρονο ἡμερομίσθια ἀξίας 90 δισεκατομμυρίων μάρκων». 'Η συγγραφέας "Αννα Καραβάεβα εἶπε: «Ὑπάρχουν καὶ μερικοὶ οὐσέτεροι ποὺ γελοῦσαν μὲ τὸν ἀγώνα μας, ὅταν ἡ ἀνθρωπότητα ἀπάνω. Αὐτοὺς δὲ θὰ τοὺς ξεχάσουμε καὶ θὰ τοὺς βροῦμε μιὰ μέρα ὅπου καὶ ἀν κρυφτοὺν».

'Ο 'Ακαδημαϊκὸς Μπόγκο γράφει: «Στὴν ἀρχὴ τὴ νίκη τὴ μετροῦσαμε μὲ ἀποστάσεις χιλιάδων χιλιομέτρων, ὕστερα ἑκατοντάὠων καὶ τέλος μὲ τὰ τετράγωνα τοῦ Βερολίνου. "Οπως εἶχε πεῖ ὁ Ποῦσκιν γιὰ τὸ Ναπολεόντιο πολεμο τῆς Ρωσσίας: «κερδίσαμε καὶ δώσαμε στὴν Εὐρώπη τὴν ἐλευθερία, τὴν τιμὴ καὶ τὴν εἰρηνη». Καὶ ἤτανε ὁιπλὴ ἡ νίκη μας—στρατιωτική καὶ πολιτική. "Ηταν ἡ νίκη του σοσιαλισμοῦ ἐναντίον τοῦ φασισμοῦ, ποὺ ἔπεσε κάτω ἀπὸ τὰ χτυπήματα τὼν Συμμάχων». 'Ο ἀκαδημαϊκὸς Ἀλεξανδρὼφ γράφει: «Ἂν δὲν ἐνικούσαμε μαζὶ μὲ τοὺς Συμμάχους, ἡ ἀνθρωπότητα θὰ ξεχνοῦσε σὲ λίγο τὰ ὀνόματα τοῦ Γαλιλαίου, τοῦ Νεὼτονα, τοῦ Ἀϊνστάϊν, τοῦ Παὼλὼφ».

'Ο καθηγητὴς Κοροτκὼφ, σὲ ἄρθρο του «Ἡ νίκη ἀνεμπεστη». Ἀπὸ τοὺς πανάρχαιους αἰῶνες οἱ τεὺτονες ἱπποτες εἶχαν ἰδανικὸ τους τὴν ὁρμὴ καὶ τὴν κατάκτηση τῆς 'Ανατολῆς, καὶ πάντα ἔπαιρναν τὸ μόθημα ποὺ τοὺς χρειαζότανε. 'Ο Φρειδερίκος ξεκίνησε τὸ 1750 γιὰ νὰ μᾶς ὁποδουλώσει καὶ τὸ 1760 μπήκαμε στὸ Βερολίνο. Οἱ γερμανοὶ μὲ χαρὰ βοήθησαν τὸ 1812 τὸ Ναπολέοντα νὰ μᾶς καθυποτάξει καὶ τὸ 1813 μπήκαμε στὸ Βερολίνο. 'Η ἱστορία 1941—1945 εἶναι γνωστή. 'Αρχίζει μιὰ καινούρια ἐποχὴ γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα».

Ο ΠΟΛΕΜΙΚΟΣ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΗΣ ΥΠ' ΑΡ. 1

"Ετσι βάφτισε ἡ 'Αμερικὴ τὸ ὁημοσιογράφο "Ερνι Πάϊλ ποὺ ὡς τὸν πόλεμο ὁὲν εἶχε καμμιὰ ξεχωριστὴ φήμη. Σήμερα ὅμως ὁ Πάϊλ ποὺ εἶναι 44 χρονῶν ἔγινε ὁ πιὸ ἀγαπημένος πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς. "Ἐχει ἀκολουθήσει τὸ ἀμερικανικὸ πεζικὸ στὶς μάχες τῆς Βορείου 'Αφρικῆς, τῆς 'Ιταλίας καὶ τὸν περασμένο 'Ιοὺνιο στὴν 'Απόβαση τῆς Νορμανδίας. 'Εδῶ καὶ τρεῖς μῆνες, ἄλλαξε μέτωπο κι' ἀκολουθεῖ τὼρα τὸ στόλο ποὺ πολεμᾶ στὸν Εἰρηνικό. Οἱ πολεμικὲς του ἀνταποκρίσεις ἔχουν τέτοια ἐπιτυχία ποὺ ἀγοράζουνται καὶ ὁημοσιεὐουνται ἀπὸ 366 καθημερινὲς ἐφημερίδες καὶ 310 ἑβὸομαδιάτικα περιοὐικά. Τὰ τελευταῖα του βιβλία: «Νὰ ὁ πόλεμός σας» καὶ «Γενναῖοι "Αντρες» πουλήθηκαν, τὸ πρωτο 942.000 ἀντίτυπα καὶ ἐτοιμάζουνται νέες ἐκὸοσεις του. 'Από τὸ ὁεύτερο ὁὸε τὴν 1η Φεὸρουαρίου εἶχαν πουληθεῖ 861.000 ἀντίτυπα. 'Αστρονομικὸς ἀριθμὸς ἀκόμη καὶ γιὰ τὴν 'Αμερική.

Τὼρα ἔχει γραφει ἕνα σενάριο γιὰ ἕνα φιλμ ὁπου θὰ ὁοξάζεται τὸ πεζικό, ποὺ ὁ Πάϊλ τὸ ἀγαπᾶ ἰὸιαίτερα. Τὸ φίλμ θὰ λέγεται: «Η 'Ιστορία τοὺ Φαντάρου Τζὼ», καὶ θὰ παρουσιάσει συγχρὼνως τοὺς πολεμικοὺς ἀνταποκριτες ὁπὸ μέτωπο. Χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι τοὺς ρόλους τους θὰ τοὺς παίξουν προσωπικά οἱ ἀληθινοὶ ἀνταποκριτὲς τοῦ Ρὼὐτερ, τοῦ Λαΐφ κ.τ.λ. ποὺ εἶτανε στὸ μέτωπο μὲ τὸν Πάϊλ. 'Ο μονος ποὺ ἀρνήθηκε νὰ παίξει τὸν ἑαυτό του εἶναι ὁ ἴὸιος ὁ Πάϊλ. "Οταν τοὺ τὸ ζήτησε ὁέν θὰ τοὺς ἐξχασουμε καὶ θὰ τοὺς βροῦμε μιὰ μέρα ὅπου καὶ ἀν κρυφτουν».

'Ο 'Ακαδημαϊκὸς Μόκιν γράφει: «Στὴν ἀρχὴ τὴ νίκη τὴ μετροὐσαμε μὲ ἀποστάσεις χιλιάδων χιλιομέτρων, ὕστερα ἑκατοντάὠων καὶ τέλος μὲ τὰ τετράγωνα τοῦ Βερολίνου. "Οπως εἶχε πεῖ ὁ Ποῦσκιν γιὰ τὸ Ναπολεόντιο πολεμο τῆς Ρωσσίας: «κερδίσαμε καὶ δώσαμε στὴν Εὐρώπη τὴν ἐλευθερία, τὴν τιμὴ καὶ τὴν εἰρηνη». Καὶ ἤτανε ὁιπλὴ ἡ νίκη μας—στρατιωτική καὶ πολιτική. "Ηταν ἡ νίκη του σοσιαλισμοῦ ἐναντίον τοῦ φασισμοῦ, ποὺ ἔπεσε κάτω ἀπὸ τὰ χτυπήματα τὼν Συμμάχων». 'Ο ἀκαδημαϊκὸς Ἀλεξανδρὼφ γράφει: «Ἂν δὲν ἐνικούσαμε μαζὶ μὲ τοὺς Συμμάχους, ἡ ἀνθρωπότητα θὰ ξεχνοῦσε σὲ λίγο τὰ ὀνόματα τοῦ Γαλιλαίου, τοῦ Νεὼτονα, τοῦ Ἀϊνστάϊν, τοῦ Παὼλὼφ».

'Ο καθηγητὴς Κοροτκὼφ, σὲ ἄρθρο του «Ἡ νίκη ἀνεμπεστη». Ἀπὸ τοὺς πανάρχαιους αἰῶνες οἱ τεὺτονες ἱπποτες εἶχαν ἰδανικὸ τους τὴν ὁρμὴ καὶ τὴν κατάκτηση τῆς 'Ανατολῆς, καὶ πάντα ἔπαιρναν τὸ μόθημα ποὺ τοὺς χρειαζότανε. 'Ο Φρειδερίκος ξεκίνησε τὸ 1750 γιὰ νὰ μᾶς ὁποδουλώσει καὶ τὸ 1760 μπήκαμε στὸ Βερολίνο. Οἱ γερμανοὶ μὲ χαρὰ βοήθησαν τὸ 1812 τὸ Ναπολέοντα νὰ μᾶς καθυποτάξει καὶ τὸ 1813 μπήκαμε στὸ Βερολίνο. 'Η ἱστορία 1941—1945 εἶναι γνωστή. 'Αρχίζει μιὰ καινούρια ἐποχὴ γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα».

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΤΑΙΝΙΑ

'Ο διευθυντὴς τῆς σοβιετικῆς κινηματογραφικῆς παραγωγῆς Σέργιος Γεράσιμωφ, βραβειο Στὰλιν, ὀηωσε πὼς σὲ λίγες μέρες θὰνα ἐτοιμη ἡ τελευταία ταινία «Η σημαία τῆς νίκης τοῦ Βερολίνου», μὲ τὴν τεχνικὴ ἐπιβλεψη τοῦ Κάτσμαν. Ἡ ταινία ἐχει ἱστορικὴ ἀξία καὶ πολλὰ κομμάτια εἶναι παρμένα ἀπὸ τὶς μάχες τοῦ Βερολίνου.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΦΡΑΝΣΟΥΑ ΜΩΡΙΑΚ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Σὲ χαιρετισμὸ ποὺ ἐστειλε στὶς 7 τοῦ Μάη στὴν 'Ελλάδα, ὁ γάλλος συγγραφέας Φρανσοὐὰ Μωριὰκ ἐξυμνεῖ τὸ κίνημα τῆς 'Αντίστασης ποὺ ἀποδείξε πὼς ἡ 'Ελλάὸα ὁὲν ἔπεψε νὰ γεννᾶ ἥρωες. «Ὅ,τι ἐπιτύχαμε στὴν 'Αντίστασή μας—λέει ὁ Μωριὰκ,—τὸ χρωστᾶμε στὰ μεγάλα παραὸείγματα ποὺ ὁώσατε σὲ ὁλο τὸ κόσμο μὲ τὴ ὁική σας τὴν 'Αντίσταση. "Οσο ζεῖτε ἐσεῖς, ὅσο στέκεστε ὀρθιοι ἐσεῖς, θὰ πιστεὐουμε πὼς ὁ ἐξευγενισμὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι πρᾶμα ὁυνατὸ».

ΜΙΑ ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΝΤΡΕ ΜΙΡΑΜΠΕΛ

Στὶς 4 τοῦ Μάη ὁ 'Αντρὲ Μιραμπὲλ, σὲ ὁμιλία του γιὰ τὴ ὁιεθνῆ σημασία τῆς γαλλικῆς γλὼσσας εἶπε: «Πολὺ πιθανὸν, ὕστερ' ἀπὸ τὸν πὸλεμο, ἡ 'Αγγλία νὰ ἐπιὸιώξει μεγαλείτερη ἐξάπλωση,—ἡ Γαλλία θὰ κρατήσει τὴν προπολεμική της Σέση, καὶ ἡ 'Ελλάὸα θὰνα ἡ πρώτη ποὺ θὰ χαρεῖ γι' αὐτὸ».

ΤΡΕΙΣ ΓΑΛΛΟΙ ΣΚΗΝΟΘΕΤΕΣ ΣΤΟ ΧΟΛΛΥΓΟΥΝΤ

Τρεῖς ἀπὸ τοὺς πιὸ γνωστοὺς Γάλλους σκηνοθέτες τοῦ κινηματογράφου ὁ Ζουλιὲν Ντυβιβιὲρ, ὁ Ρενὲ Κλαὶρ κι' ὁ Ζὰν Ρενουὰρ, ὁούλεψαν στὸ Χόλλυγουντ στὰ χρόνια τῆς Κατοχῆς. 'Ο πρῶτος γύρισε τέσσερα φίλμ ποὺ εἶχαν μεγάλη ἐπιτυχία: «Λύντια», «Σκηνὲς τοῦ Μαγκάτταν» (ποὺ παίχτηκε καὶ στὴν 'Αθήνα) «ὁ 'Ἀπατεὼνας» καὶ τὸ «Σάρκα καὶ Φαντασία».

'Ο Ζὰν Ρενουὰρ κατόρθωσε νὰ τσακωθεῖ μ' ὅλον τὸν κόσμο καὶ τὸ κοινὸ τὸν ὁέχτηκε μάλλον κρυα. Ὡστόσο τὸ φίλμ του «Αὐτὴ ἡ γῆ εἶναι ὁική μου», ὁὸπου πρωταγωνιστεῖ ὁ Τσάρλ Λωτον, ἀναγνωρίστηκε ἀπ' ὅλους σὰν ἀριστουργημα.

'Ο Ρενὲ Κλαὶρ γύρισε μὲ τὴ Μαρλὲν Ντίτριχ τὸ «Η Φλόγα τῆς Νέας Ὀρλεάνης» ποὺ ὁὲν ἄρεσε πολὺ ἀν κι' ἡ Ντιτριχ τὸ θεωρεῖ σὰν τὸ καλύτερό της φίλμ. Ἐπίσης γύρισε ἕνα φίλμ μὲ τὸν περίεργο τίτλο: «Ἰὸ πρᾶμα ἔγινε αὔριο». Μὰ τὸ ἔργο του ποὺ περιμένουν μὲ τὴ μεγαλύτερη ἀνυπομονησία στὸ Παρίσι εἶναι τὸ τελευταίο του: «Πατρὸεὐτηκα μιὰ μάγισσα» ὅπου πρωταγωνιστουν ἡ Βερόνικα Λέϊκ καὶ ὁ Φρὲντρικ Μάρς. Λένε πὼς τὸ φίλμ αὐτὸ ἔχει λιγὼτερη σάτιρα ἀπὸ τὰ προηγοὐμενα τοῦ Κλαὶρ, μὰ πὼς ἔχει περισσότερη κομψότητα, εἰρωνία καὶ χάρη. Τὸ φίλμ αὐτὸ θεωρεῖται σὰν ἕνα μικρὸ ἀριστοὐργημα. 'Η σκηνοθεσία κ' ἡ φωτογραφία εἶναι καταπληκτικές.

'Ἀπ' τοὺς τρεῖς Γάλλους σκηνοθέτες τοῦ Χόλλυγουντ ὁ Ρενὲ Κλαὶρ εἶναι κεῖνος ποὺκανε τὴν καλύτερη ὁουλειά, ἀλλὰ καὶ κεῖνος ποὺ οἱ 'Αμερικάνοι κατάλαβαν τὸ λιγότερο.

Ο ΒΣΕΒΟΛΟΝΤ ΙΒΑΝΩΦ ΜΙΛΑ ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟ

«Γράφω ἕνα βιὸλίο μὲ τὸν τίτλο «Φανταστικὰ Διηγήματα». Τὸ πρῶτο ὁιήγημα γιὰ τὴ «Λάμπτ τοῦ Ἀλλαντίν» ἔχει τοὺτο τὸ ὀνομὰ τοῦ «Ἀλλαντίν». Ὁ ἐφηὸος μποροῦσε νὰ διαλέξει ὁποιον τόπο ἠθελε νὰ πάει νὰ ζήσει. Μποροὐσε ἀκόμα νὰ διαλέξει καὶ τὴν ἐποχή. Ὁ ἐφηὸος ἀρχισε νὰ διαλέγει. Μιὰ ἤθελε νὰ γίνει ὀτραστηλάτης, μιὰ ὁάσκαλος, μιὰ ταξιὸιώτης, μιὰ βοηγιάρος... Πάμπολλες σκέψεις περνοὐσαν ἀπὸ τὸ ἐφηὸικὸ του κεφάλι. Καὶ τὴ στιγμὴ ποὺ θέλεγε κανεὶς πὼς τὸ παιὸὶ ὁιάλεξε τὴ ὁουλειὰ ποὺ τοὺ ἄρεσε περισσότερο, τέλειωσε ἡ προθεσμία κι' ἡ μαγικὴ Λάμπτ, χάθηκε ἀπ' τὰ χέρια του.

Τὼρα ἀπ' αὐτὸν καὶ μόνο ἐξαρτιέται, ἀν θὰ ξανάὠρει τὴ Λάμπτ, ἀν θὰ μπορέσει νὰ γίνει αὐτὸ ποὺ θέλει, ἀν θὰ μπορέσει νὰ ἐνσαρκώσει τὰ ὀνειρά του, ἀν θὰ μπορέσει νὰ προσθέσει στὴ Λάμπτ τοὺ, ἀπὸ κεῖνο τὸ φὼς τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἀγάπης...».

ΜΙΚΡΑ ΝΕΑ

* Μιὰ ἀπ' τὶς μεγάλες ἐπιτυχίες τοῦ κινηματογράφου στὸ Λουὸίνο εἶναι τὸ φίλμ: «Ἀπόψε καὶ Κάθε Βράὸι» ποὺ εἶναι ἀφιερωμένο στὴ ὁουλειὰ τὼν ἠθοποιὼν κατὰ τὸν πόλεμο. Κάθε βράὸι μὲ κέφι καὶ μπρίο ὁιασκεὸάζουν τὸ κοινὸ ἐνὼ ὁιατρέχουν τοὺς ἴὸιους κινὸύνους μὲ τοὺς ἄλλους πολίτες. Τὸ φίλμ ἐξοκεπάζει ἕνα μέρος τῆς ζωῆς τὼν καλλιτεχνὼν τοῦ Λουὸίνου, ποὺ ὁὲν τὸ ὑποψιαζόμασταν. Βλέπεις τὶς ἴὸιες κορίστες ποὺ χόρευαν καὶ τραγουὸοῦσαν, νὰ μεταμορφὼνουνται, μόλις σημάνει ὁ συναγερμὸς σὲ πυροσὸέστες, νοσοκόμες τὼν πρὼτων βοηθειὼν, σὲ στρατιὼτες τῆς παθητικῆς ἄμυνας, καὶ συχνὰ νὰ σκὼνουνται τὴν ὁρα ποὺ ἐκτελοὺν τὰ πολεμικὰ τους αὐτὰ καθήκοντα. Κ' ὕστερα, μόλις λήξει ὁ συναγερμὸς, παρ' ὅλη τους τὴν κούραση, τὼν κίνὸυνο ποὺ ὑπέρξαν, τὴν τραγωὸία ποὺ συχνὰ ζήσανε, τὶς βλέπεις νὰ ξαναρχίζουν νὰ χορεὐουν καὶ νὰ τραγουὸοὺν, γιὰ τὴ διασκέὸαση τὼν ἄλλων, σὰν τίποτε νὰ μὴν εἶχε συμὸεῖ. Πρωταγωνιστοὺν ὁ Μάρκ Πλάττ καὶ ἡ Ρίτα Χέϊνωερθ.

* Τὸ γνωστὸ ἀριστοὐργημα τοῦ "Οσκαρ Οὐάϊλντ «Τὸ Πορτραῖτο τοῦ Ντόριαν Γκρέὐ», γυρίστηκε φίλμ ἀπ' τὴν Μέτρο-Γκόλντουϊν - Μάγερ. "Ολο τὸ φανταστικὸ, ἀπίθανο καὶ συμὸολικὸ μέρος τοῦ ἔργου ὁόθηκε μὲ ἐπιτυχία. Τὸν Ντόριαν Γκρέὐ παίζει ὁ ἠθοποιὸς Χέρντ Χάτφιλντ, τὸ Λόρὸο Χένρυ ὁ Τζὼρζ Σάντερς καὶ τὸ ζωγράφο τοῦ πορτραΐτου ὁ Λόυωελλ Γκίλμορ.

* Οἱ ἀγγλοαμερικάνοι πολεμικοὶ ἀνταποκριτὲς ἔχουν μιὰ πινακίὸα ποὺ τὴν καρφὼνουν πάντα πάνω στὴ σκηνὴ ἢ στὴ μπαράγκα ποὺ τοὺς χρησιμεὐει γιὰ γραφεῖο στὸ μέτωπο. 'Η πινακίὸα αὐτὴ λέει: «Ἀπαγορεὐεται ἡ εἴσοὸος στοὺς λογοκριτὲς καὶ στὶς γυναῖκες».

* 'Ο 'Εκὸοτικὸς Οἶκος Πλὼν ἐξέὸωσε ἕνα τελευταῖο βιὸλίο τοῦ Μπέρν - Ζοφρουά: «Η Παρουσία τοῦ Βαλερὸ». Εἶναι μιὰ καλὰ πληροφορημένη βιογραφία τοῦ μεγάλου Γάλλου συγγραφέα κι' ἕνα ὁοκίμιο βαθὺ καὶ στοχαστικὸ, ποὺ τὸ προλογίζουν «Κυὸέντες ποὺ μᾶς ἀφορὼὐν» τοῦ ἴὸιου Πὰὶλ Βαλερὸ. Σ' αὐτὲς διαὸάζουμε: «Τὰ γεγονότα, τὰ βαριέμαι. Μοῦ λένε: τί ἐνὸιαφέρουσα ἐποχή! Καὶ ἀπαντὼ: τὰ γεγονότα εἶναι ὁ ἀφρὸς τῆς θάλασσας τὼν πραγμάτων. Μὰ ἐμένα εἶν' ἡ θάλασσα ποὺ μ' ἐνὸιαφέρει». Καὶ ξακολουθὼντας ὁ Βαλερὸ μᾶς ἀποκαλύπτει πὼς τὸ ἔργο του βρίσκεται μέσα στὰ ἀμέτρητα σημειωματάριά του, ἀπ' ὅπου ἀκόμη ὁὲ ὁημοσιεὐεται παρὰ ἐλάχιστα ἀποσπάσματα. Κι' ἔτσι ἀνακαλύπτουμε πὼς ὁ Βαλερὸ μᾶς εἶναι ἄγνωστος!

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ τῆς 'Εταιρίας τῶν 'Ελλήνων Λογοτεχνὼν πρὸς τοὺς "Ελληνες ἐργάτες.

Τὴ συμὸολική αὐτὴ μέρα τῆς Πρωτομαγιᾶς, ποὺ γιορτάζουν οἱ ἐργάτες ὅλου τοὺ κόσμου, τὴ γιορτάζουμε κ' ἐμεῖς οἱ 'Ἕλληνες ἐργάτες τοῦ πνεὐματος καὶ σᾶς στέλνουμε θερμὸ χαιρετισμὸ, γεμάτο στενὴ ἀλληλεγὼν καὶ πίστη. Γιατὶ ἔχουμε τὴν πεποίὸηση πὼς ἡ πνευματικὴ κ' ὑλικὴ ἀνοικοὸόμηση μιᾶς 'Ἑλλάὸας ἐλεὐτερης, ἀνεξάρτητης κ' εὐτυχισμένης θὰ πραγματοποιηθεῖ μονάχα μὲ τὴν ἀκατάὸηλτη ἀὸελφομένη ἐργασία, τὴν πνευματικὴ κ' ὑλικὴ, τοῦ λαοῦ μας κι' ὅλου τοῦ ἐργαζὸμενου κόσμου.

ΘΕΑΤΡΙΚΑ

—Στὸ Θέατρο «Λυρικὸν» (ὁὸὸς 3ης Σεπτεμὸρίου) συνεχίζονται οἱ ὁοκιμὲς τοῦ σαιξπηρικοῦ ἀριστουργήματος «Ἰοὺλιος Καίσαρας» ἀπὸ τὸ νέο θίασο τὼν: Αἰμ. Βεάκη, Ἀντ. Γιαννίὸη, Μιμάντας Μυράτ, "Αννας Λὼρη. Θ. Μορίὸη, Ἀλέκας Γκίζη καὶ ἄλλων εἰκονὶ ἀπὸ τοὺς πιὸ καλοὺς μας ἠθοποιοὺς.

—Μαθαίνουμε πὼς τὸ ἔργο θ' ἀνεὸεῖ τὶς πρὼτες μέρες τοῦ 'Ἰοὺνη. Τὸ ἔργο σκηνοθετεῖ ὁ Γιαννοὺλης Σαραντίὸης, τὶς σκηνογραφίες τὶς ἔκανε ὁ Γ. Βακαλὸ.

—"Οπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἐργασία καὶ τὶς ὁοκιμὲς ποὺ γίνονται μὲ ἐξαιρετικὴ ἐπιμέλεια ἡ παράὸοση θὰ εἶναι ἀπὸ τὶς καλύτερες ποὺ εἴὸαμε τὰ τελευταῖα χρόνια.

—Τὸ «Θέατρο Τέχνης» ποὺ συνεχίζει μὲ ἐπιτυχία τὶς παραστάσεις τῆς κλασσικῆς κωμωὸίας τοῦ Γκόγκολ «Παντρολογία» ἀπὸ «Κεντρικὸν», φεὐγει στὸ τέλος τοὺ μὴνὸς γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη.

—'Ο Κάρολος Κοὺν μὲ ὁλόκληρο τὸ καλλιτεχνικὸ ἐπιτελεῖο του θὰ ὁώσει ἀπὸ τὴ σκηνὴ τοῦ Κρατικοῦ θεάτρου παραστάσεις μὲ τὶς μεγαλὲιτερες ἐπιτυχίες τοῦ ρεπερτορίου του, ὅπως τὴν «Ἀγριόπαπια», τὸ «Πρὼτο ἔργο τῆς Φάννυ», τοὺς «Βρυκόλακες», τὰ «Καπιντὸτάκι», τὸ «Βυθὸ» κλπ.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΝΕΑ

—'Ο σκηνογράφος Γ. Βακαλὸ ἑτοιμάζει τὰ σκηνικὰ καὶ τὰ κοστούμια γιὰ τὸν «Ἔμπορο τῆς Βενετιᾶς» τοῦ Σαίκσπηρ ποὺ θὰ ἀνεὸάσει τὸ 'Εθνικὸ Θέατρο.

"Ετσι ἐγκαινιάζεται ἡ συνεργασία καὶ ἄλλων σκηνογράφων στὴ σκηνὴ τοῦ 'Εθνικοῦ.

—Καὶ ἐτσιανὰ καιρὸς νὰ γίνει γιὰ νὰ χρησιμοποιηθοὺν καὶ ἄλλοι ἄξιοι καλλιτέχνες.

—'Ο γλύπτης Θανάσης 'Απάρτης θὰ μιλήσει εἰς τὴν «Ἑλληνογαλλικὴ Ἕνωση» Σίνα 29 σήμερα Σάὸὸατο ὥρα 7 μ. μ. γιὰ τὰ «γλυπτικὰ ἀριστουργήματα τῆς Γαλλίας».

—Θὰ προβληθοὺν καὶ εἰκόνες.

—Ἔλληξε ἡ ποιὸεμία γιὰ τὴν ὁυνὸολὴ αἰτήσεων ἐγγραφῆς στὸ Καλλιτεχνικὸ 'Ἐπιμελητήριο.

—Σ' αὐτὸ ζήτησαν νὰ ἐγγραφοὺν 240 ζωγράφοι, 70 γλὼπτες, 25 χαράκτες καὶ 30 διακοσμητές.

—Τὼρα μένει νὰ συγκροτηθεῖ ἡ ἐπιτροπὴ ποὺ σὺμφωνα μὲ τὰ προσόντα καὶ τὴ ὁράση τοὺ καθενὸς θὰ κατατάξει τοὺς καλλιτέχνες σὲ ὁόκιμα, τακτικὰ καὶ ἔκτακτα μέλη.

—Γιὰ τὸ σκοπὸ καὶ τὴ σημασία τοὺ Κ. Ε. θὰ ἀσχοληθοὺν τὰ «Ἐλεὐθερα Γράμματα» στὸ ἐρχόμενο φύλλο τοὺς.

ΒΙΒΛΙΑ

—Γιὼργου Σακκᾶ: «Ἀλὼνία». 'Εκὸ. Οἶκος Ν. Ἀλικιὼτη.

—'Ἀνασταστίου — Μιλὰνου Στρατηγοπὸόλου: «Ἐπικὴ Τριλογία» (1942). Ἐκὸ. Α. Μακροπὸὰρα. 'Ἀθήνα 1945.

—Γιὼργου Σακκᾶ: «Κὸρφοι καὶ Κὰὸοι», διηγήματα. 'Ἀθήνα 1944.

—Μήτσου Τσιάμη: «Σπονὸὴ στὸν 'Ἀγώνα». Ποιήματα. 'Ἀθήνα 1944.

—Α. Μυστακίὸη: «Τρεῖς Ρουμάνοι Χαράκτες». Θεσσαλονίκη 1944.

—'Ἀρχεῖον Θράκης: Τὸμοι Ζ, Η, Θ, Ι, γραμμένοι καὶ τυπωμένοι στὸν καιρὸ τῆς ὁουλείας. Σελ. 320 ἑκαστος. Τιμὴ ὁρχ. 800.

—Γιὼργου Καραπὰνου: «Η Πηγὴ», ποιήματα. 'Εκὸ. Κορυὸαλοὺ. 'Ἀθήνα 1945.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Τὸ Ταξίὸι Ἰὸρυτὴς Πὰνος Γ. Κεραστὼνης, διευὸυντὴς Κ. Καρὰὸαλος. 'Ἀθήνα, Μέγαρο Καίσαρη, ὁὸὸς Λίὸλου. Τεὸχος τοὺ Μάη 1945. Τιμὴ ὁρχ. 80.

'Ἀπὸ τὰ περιεχόμενα: "Ἀγγελου Τερζάκη «Γιὰ τὴ διαφὼτιση τοὺ 'Ἑλληνισμοὺ». —Ρένας Καρὰὸαλου «Μικροσκοπικὲς ποιήτριες». —Ρήγα Γκὼλη «Παλιοὶ καὶ Νέοι Δρὸμοι». —Γιάννη Θωμὸμούλου. «Μονοτονικὴ

ἐλεύθερα Γράμματα

Ὁ πόλεμος δὲν τέλειωσε

Τοῦ Ν. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ

Σκαλίζοντας σήμερα τὰ χαρτιά μου, βρῆκα τὴ φωτογραφία τοῦ φίλου μου τοῦ Morris Horn, τοῦ ἄγγλου στρατιώτη, ποὺ φάγαμε μαζὺ ψωμὶ καὶ ἤπιαμε μαζὺ νερό, τὸ καλοκαῖρι τοῦ 42. Ὁ Morris ξέμεινε στὴν πατρίδα μου ὅταν μπήκανε οἱ Γερμανοὶ στὴν Ἑλλάδα. Τὸν μάζεψε ὁ πατέρας μου καὶ τὸν ἔκρυψε στὸ σπίτι μας ποὺ βρισκότανε σὲ μιὰ ἐρημιά.

Ἀποφασίσαμε νὰ τὸν βγάλουμε στὴν Ἀθήνα, κι' ἀπὸ κεῖ γιὰ τὴν Αἴγυπτο. Σηκωθήκαμε σύνταχα. Μπροστὰ ἡ ἀδερφή μου ἡ Σοφία, μὲ μιὰ κάμα κι' ἕνα πιστόλι σ' ἕνα ταγάρι, πίσω ὁ Morris καὶ πιὸ πίσω ἐγώ. Κατεβήκαμε στὸ Γύθειο νὰ τὸν φωτογραφήσουμε. Μᾶς ὑποσχεθήκανε νὰ τοῦ βγάλουνε μιὰ ταυτότητα σὲ κάποιο χωριό. Τοῦ φορέσαμε μιὰ βλάχικη τραγιάσκα, τοῦ ρίξαμε τὸ μαλλί του στὸ κούτελο καὶ τοῦ δέσαμε στὰ πόδια ἕνα ζευγάρι τσαρούχια ἀπὸ γρουνόδερμα, μὲ μαῦρες τρίχες. Ὁ Morris θάτανε ἕνας κουμπάρος ἀπὸ τὴν Ἀράχωβα, ποὺ βγῆκε ν' ἀγοράσει σφαχτά. Μπαίνουμε στὸ Γύθειο. Τὸν καθίζουμε σὲ μιὰ καρέκλα.

— Μπὶτ βλάχος εἶν' ὁ κουμπάρος, μᾶς λέει ὁ φωτογράφος. Ἀπὸ δῶ κουμπάρε!...

Δυὸ-τρεῖς Ἰταλοὶ τὸν κοιτᾶνε ἀπὸ κοντὰ καὶ γελᾶνε. Καὶ σὲ λίγο πάλι μπροστὰ ἡ ἀδερφή μου μὲ τὸ ταγάρι στὸ χέρι, πίσω ὁ Morris καὶ πιὸ πίσω ἐγώ. Βγάλαμε καὶ τὴν ταυτότητα ἀπὸ τὸ ἄλλο χωριό. Κι' ἀπὸ κεῖ, μιὰ καὶ δυό, ποδαρόδρομο γιὰ τὴ Σπάρτη. Πάλι μπροστὰ ἡ ἀδερφή μου μὲ τὸ ταγάρι, πίσω ὁ Moriss καὶ πιὸ πίσω ἐγώ. Ἕνα μεσημέρι, νάσου καὶ παίρνει τὸ δάσος φωτιά. Τὴν εἴχανε βάνει οἱ Ἰταλοί. Νὰ μὲ βγάλεις, μοῦ λέει ὁ Morris ἐκείνη τὴ νύχτα στὸν Ταῦγετο. Βγαίνανε τότε οἱ πρῶτοι ἀντάρτες. Καὶ τὸν ἔβγαλα. Φιληθήκαμε κάτω ἀπ' τὰ ἔλατα. Πῆγε τὸ δάκρυ μας κόμπος, μοῦδωσε τὴ σύσταση τῆς μητέρας του στὸ Λονδίνο, σφίξαμε τὶς καρδιές μας καὶ χωριστήκαμε... Τώρα, ὁ φίλος μου ὁ Morris, δὲν ὑπάρχει. Σκοτώθηκε. Κι' εἶχε μιὰ δίψα γιὰ τὴ ζωὴ αὐτὸ τὸ παιδί, καὶ πίστευε τόσο πολὺ στὴν εἰρήνη, κι' εἶχε ἕνα βλέμμα, γιομάτο ἥλιο καὶ θάλασσα. Κι' ἤτανε 24 χρονῶ μοναχά. Πόσοι στρατιῶτες σὰν τὸ φίλο μου τὸ Morris, πόσοι ἄνθρωποι, γιομάτοι ἀγνότητα καὶ φωτιά, πόσοι καὶ πόσοι, ποὺ δὲν πρόκειται πιὰ νὰ γυρίσουνε στὴν πατρίδα τους! Καὶ πόσο δὲ θὰ πρέπει νὰ τὸ σκεφτοῦμε αὐτὸ καλά, τώρα ποὺ ὁ πόλεμος τέλειωσε! Πόσο δὲ θὰ πρέπει νὰ σταθοῦμε ἀμείλιχτοι, στὸν καταμερισμὸ τῆς εὐθύνης κάτω ἀπὸ τὸ κατηγορῶ ἑκατομμυρίων ἀθώων νεκρῶν. Γιατὶ τὸ αἷμα αὐτὸ εἶναι δικό μας. Εἶναι τοῦ Λαοῦ. Τὸ αἷμα αὐτό, πρέπει νὰ ζυγιστεῖ καὶ νὰ ἀξιοποιηθεῖ. Τὸ αἷμα αὐτό, πρέπει νὰ σταθεῖ τὸ ἀντίτιμο μιᾶς αἰώνιας εἰρήνης ἑνὸς δίκαιου κόσμου. Ὁ πόλεμος δὲν τέλειωσε.

ΑΝΩΤΕΡΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ

Τοῦ Θέμου ΚΟΡΝΑΡΟΥ

Ἡ ὁμάδα εἶχε πέντε ἀγωνιστές. Ἡ μία προηγούμενη πιαστηκε ο ἕνας κι' απομειναν τρεις καὶ μια κοπέλλα. Κι' ομως ἡ συνεοριαση επρεπε να γινει χωρις αναφολη. Σχετιζοτανε μὲ τον παρανομο τυπο. Και στην ὑπόθεση αυτη δὲ χωρουσαν καμωματακια και ελωστικοτητες. Μια αναφολὴ εσήμαινε ἀναστατωση ενος πολυπλοκου μηχανισμου, το σπασιμο ραντεφου τοῦ λεπτοῦ, ειοοποιηση τοῦ τυπογραφειου, καινουργιες συνοέσεις, καὶ πρὸ πάντων ἀχρήστεψη τοῦ ὑλικοῦ. Καθυστερηση τοῦ τύπου ἐσήμαινε, πολλες φορές, καταστροφη. Ζημιές φοβερες.

Γι' αυτὸ ἡ ὁμάοα ἐπρεπε νὰ συνεδριάσει, κι' ἂς μην εἶχε ἐξακριβωθεῖ ἀκόμα ἡ αιτία της χθεσινῆς σύλληψης. Τὸ σπίτι τὸ ἤξερε κι' αὐτὸς ποὺ πιάστηκε. Μ' αὐτὸ εἴτανε τὸ λιγότερο. Μήδ' ἐπήγαινε ὁ νοῦς σου πως μποροῦσε νὰ κάνει νερὰ ὁ λεβέντης αὐτὸς, ποὺ εἶχε συνεχῶς τὸ κεφάλι του κάτω ἀπὸ τὸ μαχαίρι τῶν Ες—Ες.

Ἀπὸ τὶς δυὸ βάλανε μπρὸς τὰ μέλη τῆς ὁμάδας καὶ στριφογύριζαν ἀπὸ δῶ κι' ἀπὸ κεῖ, γιὰ νὰ καταφέρουνε νὰ φτάσουν στὶς τρεῖς καὶ μισὴ στὸ ὁρισμένο σπίτι, βέβαιοι πῶς δὲν τοὺς εἶχε παρακολουθήσει ὕποπτο πρόσωπο. Κι' ὅταν ἔφταναν στὴν πόρτα, μούσκεμα στὸν ἰδρώτα, ξεροὶ ἀπὸ τὴ δίψα, ἔβλεπαν καὶ τοὺς ἄλλους στὴν ἐσωτερικὴ εἴσοδο, νὰ στέκονται ἀπελπισμένοι. Ἡ πόρτα εἴτανε κλειστή. Ἡ κυρία ποὺ θὰ τοὺς φιλοξενοῦσε, γνωστὴ γιὰ τὴν τυπικότητά της, δὲν εἴταν δυνατὸ νὰ μὴν ἔπαθε κάτι σοβαρό. Ὅλοι σχετίζανε ἀμέσως τὴν ἀπουσία της μὲ τὴ χθεσινὴ σύλληψη. Κι' ἔπρεπε πάλι νὰ φύγουνε, τὸ γρηγορώτερο, ἕνας ἕνας. Ἀλλὰ νὰ πᾶνε ποῦ; Σπίτι κατάλληλο γιὰ νὰ ἐξασφαλίσεις κεῖνο τὸν καιρό, ἔπρεπε νὰ ψάχνεις μιὰ βδομάδα. Εὐκολότερα ἐρχόταν ὁ ἴδιος ὁ νοικοκύρης στὶς μαχητικὲς διαδηλώσεις παρὰ ποὺ σοῦδιδε τὸ σπίτι του. Ταχυπαλμία τὸν ἔπιανε ὅσην ὥρα φιλοξενοῦσε τέτοιους μουσαφίρηδες. Φοβότανε ὄχι μὴν κακοπάθει, ὅσο τὴν παρεξήγηση ποὺ θ' ἀκολουθοῦσε ἂν πιάνονταν στὸ σπίτι του μιὰ τέτοια ὁμάδα, στὴ συνεδρίαση ἀπάνω! Κ' ὕστερα ὁ καθένας εἴτανε φορτωμένος μὲ λογιῶ—λογιῶ χαρτάκια καὶ τσιγαρόχαρτα καὶ σπιρτοκούτια γραμμένα. Ποὺ εἴτανε χίλιες φορὲς πιὸ ἀκίνδυνο νὰ κρατᾶ χειροβομβίδες καὶ δυναμιτη, παρὰ τέτοια πράμματα.

Μ' ἀκριβῶς σὲ τέτοια στιγμή, μὲ τέτοια νευρα, δὲν εἴτανε δυνατὸ νὰ βρεθεῖ λύση. Κύτταζαν ὁ ἕνας τον ἄλλο σὰν ὕποπτο, σὰν ὑπεύθυνο τῆς ἀναβολῆς, τίποτα δὲν ἔβλεπαν παρὰ μόνο τὸν ξαναμένο οιπλανό τους, ποὺ δὲν ἔπρεπε νὰ εἶναι ξαναμενος, γιὰ νὰ ἔχει τὴν ἤρεμια να σκεφτεῖ, τὴν ἠρεμια που επιθυμοῦσε ὁ ἰδιος, για τον ἑαυτο τοῦ. Θύμωναν, καὶ στὸ τέλος γελοῦσαν, κι' ἔπειτα πάλι θυμώνανε, μὰ σπίτι δὲν εἴχανε, ἐλπίδα δὲν ὑπῆρχε, νὰ χωρίσουνε, χωρὶς συνεννόηση, εἴτανε ... δειλία, καὶ ἄντε πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ ξαναπαίζουνε τὰ παιδιά.

—Πάμε! Αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο ποὺ πρέπει νὰ κάνουμε. Ὡς ποὺ νὰ κατέβουμε τὴ σκάλα τὰ λέμε.

Ἔτσι ἐπρότεινε ὁ πιό ... ψύχραιμος. Κ' οἱ ἄλλοι ἀκολούθησαν. Γιατί συμφώνησαν πὼς αὐτὸ εἴτανε λύση μιὰ φορά! Ἕνας τοῦ εἶπε καὶ μπράβο! Μόνο ποὺ κανένας δὲν ἔβλεπε πὼς τὰ σκαλοπάτια εἴτανε δέκα ὅλα κι' ὅλα. Μὰ δὲ βαρυέσαι. Μὲ λίγη καλὴ θέληση, κάνεις πὼς δὲν καταλαβαίνεις. Σὲ κάθε σκαλοπάτι στέκονταν ὅση ὥρα τοὺς ἄρεσε καὶ συνεχίζανε τὴν ἀπελπισία τους καὶ τὸν κλαυγά.

Ἀπάνω στὴν ὥρα, τὸ κλειδὶ στριφογύρισε στὴν ἐξωτερικὴ πόρτα. Εἴτανε ἡ κυρία τοῦ σπιτιοῦ!

Λεπτοκαμωμένη, εὐγενικὴ φυσιογνωμία, ἐρχότανε ξαναμένη κι' ἀνήσυχη, κοκκίνιζε σὰν κοριτσάκι ἀπὸ ντροπὴ καὶ παρακαλοῦσε νὰ τὴ συμπαθήσουνε γιὰ τὴν καθυστέρηση, καὶ «Τὶ σᾶς ἔκανα! Τὶ σᾶς ἔκανα!...». Ἄνοιξε γρήγορα, ταχτοποίησε τὰ καθίσματα, τοὺς ἔφερε νερό, σταχτοδοχεῖα, καὶ ὕστερα εἶχε νὰ κάνει, λέει, μιὰ παράκληση:

—Ἂν εἴτανε δυνατὸ νὰ τοὺς ἀφήσει μόνους τους, κι' ὅταν θὰ φεύγανε νὰ τραβήξουν τὴν πόρτα, γιατί... εἶχε πεθάνει ἡ μητέρα της καὶ τὴν εἴχανε στὴν ἐκκλησία. Ἔπρεπε νὰ προλάβει πάλι!....

Θυμήθηκα τὴ λεπτομέρεια τούτη, ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τῆς Ἀντίστασης, τώρα ποὺ γίνεται προσπάθεια νὰ συγκεντρωθεῖ τὸ ὑλικὸ τῶν Ἐθνικῶν μας ἀγώνων.

ΒΑΣΩ: Γιὰ τὸ χειμαδιό

Ὁ Γέρο-Τσάκαλος

Τοῦ Χρ. ΛΕΒΑΝΤΑ

Στὸν ἴδιο δρόμο μὲ μένα, σ' ἕνα χαμόσπιτο, κάθεται ὁ γέρο-Τσάκαλος μὲ τὴ φαμίλια του. Εἶναι ἕνας γέροντας, πάνω ἀπ' τὰ ἑξήντα, ποὺ ἀπ' τὰ μικρά του χρόνια δουλεύει στοὺς μύλους. Ὁ γέρο-Τσάκαλος τὸ λοιπόν, εἶχε μιὰ συνήθεια: Σὰν εἶχε περισευούμενη δεκάρα στὶς τσέπες νὰ «ποδίζει» καθὼς λένε οἱ θαλασσινοί.

Ὡς τόσο στὸν καιρὸ τῆς μαύρης σκλαβιᾶς, τούτη ἡ συνήθεια λίγο εἶχε λείψει νὰ τὸν πάρει στὸν λαιμό της. Στὸ μῦλο, στοὺς δρόμους, γύρω του, ἔπνεε ὁ ἀγέρας τῆς Ἀντίστασης στὸν Τύραννο. Ὁ γέρο-Τσάκαλος ἔβλεπε τοὺς συντρόφους του, τοὺς ἄλλους ἀργάτες στὴ δουλειά, ποὺ ἔκαναν μυστικὰ τὸ κατὰ δύναμη γιὰ τὸν ἀγῶνα. Στοὺς τοίχους τῶν σπιτιῶν, διάβαζε μὲ κόκκινα γράμματα συνθήματα ποὺ μίλαγαν στὴν καρδιά του. Ὅμως αὐτὸς ἤτανε γέρος, ἀνήμπορος γιὰ δράση ποὺ χρειαζόταν νειᾶτα. Καὶ ὁ γέρο-Τσάκαλος βρῆκε τὸν τρόπο του νἄχει καὶ κεῖνος τὸ μέρος του στὸ γενικὸ ξεσήκωμα. Σὰν ἔπινε τὸ κρασάκι του καὶ γύριζε τὰ σκοτεινὰ βράδυα στὸ χαμόσπιτό του, τραγούδαγε στὸ δρόμο ὅσο μποροῦσε πιὸ ψηλά, μὰ ἀργά, ἀνάλογα μὲ τὸ γεροντικὸ βῆμα του τὶς στροφὲς τοῦ Ὕμνου τῆς Λευτεριᾶς.

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή...
....

Πίσω ἀπ' τὰ κλειστὰ παράθυρα καὶ τὶς διπλωμανταλωμένες πόρτες, ἄκουγαν οἱ σκλάβοι τὸ τραγοῦδι του κι' ἀναγάλιαζε ἡ ψυχή τους.

Ἦρθε ὡς τόσο ἡ πολυπόθητη λευτεριά. Ἔφυγε μακρυὰ ἀπ' τὸν τόπο ὁ Τύραννος. Κι' ὁ γέρο-Τσάκαλος τότε, παλιὸς ἀργάτης ποὔχε νιώσει μέσα του νὰ φουντώνει τὸ μήνυμα τοῦ Καιροῦ, ἄλλαξε τραγοῦδι. Ἔλενε σὰν πέρνιαγε ὄξω ἀπ' τὸ παράθυρό μου ἕναν ἄλλον Ὕμνο.

Τὄχουμε γράψει
βαθειὰ μὲς τὴν καρδιά μας
Λαοκρατία καὶ ὄχι βασιλιὰ
....

Ὅμως τὄφερε ἡ κατάρα, κι' ἄλλαξαν τὰ πράματα. Ἦρθε ὁ ματωμένος Δεκέμβρης κι' ὕστερα ἀπ' αὐτὸν ἄλλα περίεργα. Κι' ἕνα βράδυ κάποιος ἀπ' τ' ἀπέναντι σπίτι, ποὔταν ἕνα μὲ τοὺς Γερμανούς, σάλταρε κοντά του τὸν ἄρπαξε ἀπ' τὸν ὦμο, τὸν ἔσεισε καλὰ καὶ τοῦπε: «Πρόσεξε παλιόγερε, νὰ μὴ σὲ ξανακούσω νὰ λὲς τὸ διαολοτραγοῦδι σου, γιατὶ θὰ σὲ κάνω ἕνα μὲ τὸ χῶμα»...

Ὁ γέρο-Τσάκαλος χλώμιασε. Τοὔρθε γιὰ μιὰ στιγμὴ νὰ σηκώσει τὴ χερούκλα του. Μολοντοῦτο ἦταν γέρος, καὶ δὲ μίλησε. Κι' ἀπὸ τότες ἔκοψε τὸ μπακαλικάκι καὶ μαζώχτηκε στὸ χαμόσπιτό του. Τὄκοψε γιατὶ μποροῦσε πάνω στὸ κρασί, νὰ μιλήσει ἡ καρδιά του, κι' ὁ γέρο-Τσάκαλος ἔπρεπε νὰ σωπάσει. Νὰ πνίξει γιὰ τὴν ὥρα... τὸ τραγοῦδι του.